

राग आसा

रागु आसा महला १ घरु १ सो दरु*

१ ओअंकार सतिनामु करता पुरखु निरभउ निरवैरु

अकाल मूरति अजूनी सैभं गुर प्रसादि ॥

ईश्वर एकच आहे. तो ओंकारस्वरूप व चैतन्यरूप आहे. त्याचे नाव सत्य आहे. तो सृष्टीचा कर्तापुरुष आहे. तो निर्भय आहे. निर्वैर आहे. कालाच्या अतीत आहे. तो अयोनीसंभव स्वयंभू आहे. तो सतगुरुकृपेने प्राप्त होतो.

सो दरु तेरा केहा सो घरु केहा जितु बहि सरब सम्हाले ॥
वाजे तेरे नाद अनेक असंखा केते तेरे वावणहारे ॥
केते तेरे राग परी सिउ कहीअहि केते तेरे गावणहारे ॥
गावन्हि तुधनो पउणु पाणी बैसंतरु गावै राजा धरम दुआरे ॥
गावन्हि तुधनो चितु गुपतु लिखि जाणनि लिखि लिखि धरमु वीचारे ॥
गावन्हि तुध नो ईसरु ब्रहमा देवी सोहनि तेरे सदा सवारे ॥
गावन्हि तुधु नो इंद्र इंद्रासणि बैठे देवतिआ दरि नाले ॥
गावन्हि तुधनो सिध समाधी अंदरि गावन्हि तुध नो साध बीचारे ॥
गावन्हि तुधनो जती सती संतोखी गावनि तुध नो वीर करारे ॥
गावनि तुध नो पंडित पडे रखीसुर जुगु जुगु बेदा नाले ॥

(श्री. गु. ग्रं. सा. ३४७)

शब्दार्थ : सो - ते; दरु - दार; केहा - कसे; जितु - जेथे; बहि - बसून; सरब - सर्व; सम्हाले - संभाळ करतो; वाजे - वाजतात; नाद - वाद्ये; असंखा - असंख्य; केते - कितीतरी; वावणहारे - वाजवणारे; परी - रागिण्या; सिउ - सह; कहीअहि - सांगतात; गावणहारे - गाणारे; गावन्हि - गातात, गुणगान करतात; तुध - तुझे; पउणु - पवन; बैसंतरु - अग्नी; चितु गुपतु - चित्रगुप्त; लिखि - लिहून; धरमु वीचारे - धर्मविचार; ईसरु - ईश्वर; ब्रह्मा - ब्रह्मदेव; सोहनि - सुंदर, शोभिवंत; सवारे - निर्माण केलेले; देवतिआ - देवता; सिध - सिद्ध; समाधी अंतरि - समाधीमध्ये; साध - साधू; जती - यती; सति - सत्यवान; संतोखी - संतोषी; वीर करारे - शूरवीर; पंडित - विद्वान; रखीसुर - ऋषी; जुगु जुगु - युगानुयुगे; बेदा - वेद.

* टीप - हेच पद ॥१॥११॥ जपु ह्या काव्यात श्रीगुरू ग्रंथ साहिब पृष्ठ ६ वर आले आहे.

भावार्थ : हे प्रभो ! जेथे बसून तू साऱ्या जीवांचा सांभाळ करतोस त्या प्रासादाचे दार कसे आहे ? त्याच्या प्रवेशद्वारी अनेक वाजंत्री आपापली सुमधुर वाद्ये वाजवत आहेत. अनेक गायक आपल्या स्वर्गीय आवाजात अनेक रागरागिण्यांच्या आलापात प्रभू परमात्म्याचे गुणगान गात आहेत. पाणी, अग्नी, वायूही तुझेच गुण गात आहेत. धर्मराजही तुझ्या दारी बसून तुझीच स्तुती गात आहेत. चित्रगुप्तही तुझ्याच दारी बसून सर्व जीवांच्या पापपुण्याचा हिशोब लिहून धर्मराजांना सादर करत आहे. साऱ्या देवदेवता व ब्रह्मदेवही तुझेच गीत गात आहेत. इंद्रही आपल्या इंद्रासनावर बसून इतर देवतांसमवेत तुझेच यशोगान गात आहेत. सिद्ध योगी समाधीत मग्न होऊन तुझेच चिंतन करत आहेत. साधुसंतही त्या परमात्म्याचा विचार करत आहेत. यती, सत्यवादी, संतोषी, शूरवीर, सर्वजण तुझीच स्तुतिस्तोत्रे गात आहेत. विद्वान लोक ऋषीमुनी वेदांद्वारे तुझेच गुणगान गात आहेत.

गावनि तुधनो मोहणीआ मनु मोहनि सुरगु मछु पड़आले ॥
 गावन्हि तुधनो रतन उपाए तेरे जेते अठसठि तीरथ नाले ॥
 गावन्हि तुधनो जोध महाबल सूरु गावन्हि तुध नो खाणी चारे ॥
 गावन्हि तुधनो खंड मंडल ब्रहमंडा करि करि रखे तेरे धारे ॥
 सेई तुधनो गावन्हि जो तुधु भावन्हि रते तेरे भगत रसाले ॥
 होरि केते तुधनो गावनि से मै चिति न आवनि नानकु किआ बीचारे ॥
 सोई सोई सदा सचु साहिबु साचा साची नाई ॥
 है भी होसी जाइ न जासी रचना जिनि रचाई ॥
 रंगी रंगी भाती जिनसी माइआ जिनि उपाई ॥
 करि करि देखै कीता अपणा जिउ तिस दी वडिआई ॥
 जो तिसु भावै सोई करसी फिरि हुकमु न करणा जाई ॥
 सो पातिसाहु साहा पति साहिबु नानक रहणु रजाई ॥१॥१॥ (श्री. गु. ग्रं. सा. ३४७)

शब्दार्थ : मोहणीआ – सुंदर स्त्रिया, अप्सरा; मनु मोहनि – मनाला मोहविणाऱ्या; सुरगु – स्वर्ग; मछु – मृत्युलोक, पृथ्वी; पड़आले – पाताळ; तेरे उपाए – तू उत्पन्न केलेली; रतन – रत्ने, जेते – जितके; तीरथ नाले – तीर्थांसह; जोध – योद्धे; महाबल – बलशाली; सूरु – शूरवीर; धारे – धारण केलेले; भावन्हि – आवडतात; रते – रममाण झालेले, रत झालेले; रसेले – रसिक; होरि – अन्य; केते – कित्येक; से – ते; मै – मला; चिति न आवनि – आठवत नाहीत; सोई – तोच; सचु साहिबु – सत्यरूप परमेश्वर; नाइ – नाम; जाइ न जासी – जन्मतही नाही, मरतही नाही; रचना – सृष्टीची रचना; जिनि – ज्याने; रचाइ – रचना केली; रंगी रंगी – नाना रंगांची; जिनसी – प्रकार; माइआ – माया; उपाई – उत्पन्न केली; देखै – देखभाल करतो; वडिआई – मोठेपणा; तिसु – त्याला; भावै – आवडतो; करसि – करतो; हुकमु – आज्ञा; पातिसाहु – सम्राट; साहा पतिसाहिबु – राजांचाही महाराजा; रहणू – राहतो; रजाई – आज्ञेत.

भावार्थ : स्वर्ग, पृथ्वी, पाताळ तीनही लोकांतील अप्सरा आपल्या मोहविणाऱ्या अंगविक्षेपांनी, सुमधुर आवाजात तुझेच गुण गात असतात. क्षीरसागराच्या मंथनातून उत्पन्न झालेली चौदा रत्ने, अडुसष्ट तीर्थे तुझाच महिमा गात असतात. महाबलाढ्य बाहुबली शूरवीर योद्धे, तू निर्माण केलेल्या चारही योनींतील सारे जीवजंतू सर्वजण तुझेच गुण गातात. ही नवखंड मंडले, सारे ब्रह्मांड तुझ्याच कृपेने अस्तित्वात आहे. हे सगळेजण तुझेच यशोगान गातात. जे तुला आवडतात ते रसिकभक्त तुझ्या भक्तीत रंगून जातात. नानक सांगतात, अजून किती लोक तुझ्या गुणगानात निमग्न आहेत, त्यांची नावे

मला सांगता येणार नाहीत. तो प्रभू परमात्मा सदैव अस्तित्वमान आहे. प्रभूनाम सत्य व सदैव टिकणारे आहे. प्रभू परमात्मा जन्मतही नाही वा मरतही नाही. तो अजन्मा, अमर आहे. ह्या सृष्टीची रचना त्यानेच केली आहे. ज्या प्रभू परमात्म्याने ही नानारंगांनी नाना प्रकारांनी नटलेली माया निर्माण केली आहे त्याची देखभालही तोच करतो. कोणाला किती महत्त्व द्यायचे, कोणाला मोठेपण द्यायचे ते तोच ठरवतो. त्याला जे योग्य वाटते ते तो करतो. त्याला 'असे कर, असे करू नकोस' असे सांगण्याची कोणाचीही प्राज्ञा नाही. तो सम्राट आहे. सम्राटांचाही सम्राट आहे. नानक सांगतात, आपण त्याच्याच आज्ञेत राहून त्याच्याच इच्छेप्रमाणे जीवन जगावे व त्याच्या कृपेस पात्र व्हावे. ॥१॥१॥

॥आसा महला ४॥

सो पुरखु निरंजनु हरि पुरखु निरंजनु हरि अगमा अगम अपारा ॥
 सभि धिआवहि सभि धिआवहि तुधु जी हरि सचे सिरजणहारा ॥
 सभि जीअ तुमारे जी तूं जीआ का दातारा ॥
 हरि धिआवहु संतहु जी सभि दूख विसारणहारा ॥
 हरि आपे ठाकुरु हरि आपे सेवकु जी किआ नानक जंत विचारा ॥१॥

(श्री. गु. ग्रं. सा. ३४८)

शब्दार्थ : सो – तो; पुरखु – पुरुष; निरंजन – मायारहित, कलंकरहित; अगमा – अगम्य; अपारा – अपार, परात्पर, असीम; सभि – सर्व; धिआवहि – ध्यान करतात; तुधु – तुला; सिरजणहारा – उत्पन्न करणारा; जीअ – जीव; दातारा – दाता; विसरणहारा – विसरावयास लावणारा, हरण करणारा; ठाकूर – स्वामी, मालक; आपे – स्वतः; सेवकु – सेवक; जंत – जीवजंतू; विचारा – बिचारा.

भावार्थ : तो परमपुरुष प्रभू परमात्मा मायारहित आहे. तो सान्या चराचरास व्यापून राहिला असूनही त्या पासून तो अलिप्त आहे. तो अगम्य आहे. अपार आहे. कोणीही त्यास पूर्णपणे जाणू शकत नाही. प्रभू परमात्मा हा सर्व सृष्टीचा निर्माणकर्ता असून सदैव नित्यसत्य आहे. सर्व लोक तुझेच स्मरण करतात. तुझेच ध्यान करतात, हे, संतजनहो ! सर्व दुःखाचे हरण करणाऱ्या त्या प्रभू परमात्म्याचे स्मरण करा. हे प्रभो ! सान्या जीवांना तूच निर्माण केले आहेस. त्यांना जे जे हवे ते त्यांना देणाराही तूच आहेस. हे प्रभो ! तूच ह्या चराचराचा स्वामी आहेस आणि तूच स्वतः सेवकही आहेस. नानक सांगतात, हा बिचारा जीव त्या प्रभू परमात्म्याची महती काय जाणणार ? त्याची ती क्षमताच नाही. ॥१॥

तूं घट घट अंतरि सरब निरंतरि जी हरि एको पुरखु समाणा ॥
 इकि दाते इकि भेखारी जी सभि तेरे चोज विडाणा ॥
 तूं आपे दाता आपे भुगता जी हउ तुधु बिनु अवरु न जाणा ॥
 तूं पारब्रहमु बेअंतु बेअंतु जी तेरे किआ गुण आखि वखाणा ॥
 जो सेवहि जो सेवहि तुधु जी जनु नानकु तिन कुरबाणा ॥२॥ (श्री. गु. ग्रं. सा. ३४८)

शब्दार्थ : घट – शरीर; अंतरि – अंतःकरणात, हृदयात; निरंतरि – अभेद, भेदरहित; एको – एकमेव; पुरखु – प्रभू परमात्मा; समाणा – सामावलेला; इकि – एक जण; दाता – देणारा; भेखारी – भिकारी; सभि – सर्व; चोज – कौतुक, लीला; विडाणा – आश्चर्यकारक; भुक्ता – भोक्ता, उपभोग घेणारा; हउ – मी; बिनु – विना; अवरु – अन्य;

बेअंतु – अनंत; किआ – कोणत्या; आखि – सांगू; वखाणा – वर्णन करू; सेवहि – सेवा करतात; तुघु – तुला, तुझी; तिन्ह – त्यांना, त्यांच्यावर; कुरबाणा – समर्पण, समर्पित.

भावार्थ : हे प्रभो ! तू प्रत्येक जीवांच्या अंतरात वास करतोस. तो एकमेव प्रभू परमात्मा सर्व जीवांमध्ये सामावलेला आहे. पण असे असूनही काही लोक श्रीमंत व दानशूर आहेत. तर काही भीक मागत हिंडतात. ही तुझी लीला नवल करायला लावते. दान देणाराही तूच आणि दानाचा उपभोग घेणाराही तूच. तुझ्याशिवाय अन्य कोणासही मी जाणत नाही. हे परब्रह्मपरमात्म्या, तू अनंत आहेस, अपार आहेस. तुझ्या गुणांचे वर्णन कोण करू शकेल ? जे तुझे स्मरण करतात, जे तुझी सेवा करतात त्यांच्यावरून हा नानक आपले प्राण ओवाळून टाकतो.॥२॥

हरि धिआवहि हरि धिआवहि तुधु जी से जन जुग महि सुख वासी ॥
से मुकतु से मुकतु भए जिन्ह हरि धिआइआ जीउ तिन टूटी जम की फासी ॥
जिन निरभउ जिन्ह हरि निरभउ धिआइआ जीउ तिन का भउ सभु गवासी ॥
जिन्ह सेविआ जिन्ह सेविआ मेरा हरि जीउ ते हरि हरि रूपि समासी ॥
से धंनु से धंनु जिन हरि धिआइआ जीउ जनु नानकु तिन बलि जासी ॥३॥

(श्री.गु.ग्रं.सा. ३४८)

शब्दार्थ : धिआवहि – ध्यान करतात, स्मरण करतात; तुघु – तुला; से – ते; जुग महि – ह्या संसारात; सुखवासी – सुखात राहतात; मुकतु – मुक्त; भए – झाले; जिन्ह – ज्यानी; तिन – ते, त्यांची; टूटी – तुटतात; फासी – पाश; निरभउ – निर्भय; भउ – भय; सभु – सर्व; गवासी – नष्ट होते; रूपि – रूपात; समासी – सामावून जातात, विलीन होतात; धंनु – धन्य; बलि जासी – समर्पित होतो.

भावार्थ : हे प्रभो ! जे लोक तुझे ध्यान करतात, जे लोक तुझे स्मरण करतात, ते लोक ह्या जगात सुखी होतात. जे हरीचे ध्यान करतात ते जन्ममरणाच्या चक्रातून मुक्त होतात. त्यांची यमाच्या पाशातून मुक्तता होते. जे लोक त्या निर्भय प्रभू परमात्म्याचे ध्यान करतात त्यांची ह्या संसारातील सर्व भयांपासून सुटका होते. जे प्रभू परमात्म्याची सेवा करतात, भक्ती करतात ते अंती प्रभुरूपात सामावून जातात. प्रभू परमात्म्याशी एकरूप होऊन जातात. जे प्रभू परमात्म्याचे ध्यान करतात, प्रभुनामाचे स्मरण करतात ते जीव धन्य होत. त्यांचे जीवन धन्य झाले. अशा जीवांवरून नानक आपले प्राण ओवाळून टाकतो. ॥ ३ ॥

तेरी भगति तेरी भगति भंडार जी भरे बेअंत बेअंता ॥
तेरे भगत तेरे भगत सलाहनि तुधु जी हरि अनिक अनेक अनंता ॥
तेरी अनिक तेरी अनिक करहि हरि पूजा जी तपु तापहि जपहि बेअंता ॥
तेरे अनेक तेरे अनेक पडहि बहु सिंघ्रिति सासत जी करि किरिआ खटु करम करंता ॥
से भगत से भगत भले जन नानक जी जो भावहि मेरे हरि भगवंता ॥४॥

(श्री. गु. ग्रं. सा. ३४८)

शब्दार्थ : भगति – भक्ती; बेअंत – अनंत; सलाहनि – स्तुती; करहि – करतात; तपु तापहि – तप करतात; जपहि – जप करतात; पडहि – वाचतात, पठण करतात; सिंघ्रिति – स्मृती; सासत – शास्त्र; खटु करम – षट्कर्म; करंता – करतात; भावहि – आवडतात.

भावार्थ : हे प्रभो ! तुझे भक्त तुझी नाना प्रकारांनी भक्ती करत असतात. हे अनंत प्रभू ! तुझ्या भक्तीची भांडारेही अनंत आहेत. तुझे भक्त तुझी अनंत प्रकारांनी स्तुती करत असतात. तुझी नाना प्रकारे पूजा करतात. कोणी तप करतात, कोणी जप करतात. अनेक भक्त स्मृती वाचतात तर कोणी शास्त्र ग्रंथांचे पठण करतात. कोणी षट्कर्माद्वारा तुला आळवतात. अशा प्रकारे तुझे भक्त नाना प्रकारे तुझी भक्ती करत असले तरी, नानक सांगतात, की जे प्रभू परमात्म्यास आवडतात तेच खरे भक्त होत. ॥४॥

तूं आदि पुरखु अपरंपरु करता जी तुधु जेवडु अवरु न कोई ॥
 तूं जुगु जुगु एको सदा सदा तूं एको जी तूं निहचलु करता सोई ॥
 तुधु आपे भावै सोई वरतै जी तूं आपे करहि सु होई ॥
 तुधु आपे स्रिसटि सभ उपाई जी तुधु आपे सिरजि सभ गोई ॥
 जनु नानकु गुण गावै करते के जी जो सभसै का जाणोई ॥५ ॥ ॥२ ॥

(श्री. गु. ग्रं. सा. ३४८)

शब्दार्थ : आदि – आद्य; अपरंपरु – अपरंपार, अमर्याद; तुधु – तुझ्या; जेवडु – जेवढा, सारखा; अवरु – अन्य; कोइ – कोणी; जुगु जुगु – युगानुयुगे, सर्व युगांत; एको – एकमेव, एकमात्र; निहचलु – निश्चल; आपे – स्वतःला; भावे – आवडेल; वरतै – घडते, होते; करहि – करतोस; होई – होते; स्रिसटि – सृष्टी; उपाइ – उत्पन्न केली; सिरजि – सृजन केली, निर्माण केली; गोई – नष्ट करतो; सभसै – सर्वकाही; जाणोई – जाणतो.

भावार्थ : हे प्रभो ! तू आद्यपुरुष आहेस. सर्व काही करणारा कर्ताही तूच आहेस. तुझी शक्ती अमर्याद आहे. तुझ्या एवढा अन्य कोणीही नाही. अन्य कोणीही तुझी बरोबरी करूच शकत नाहीत. युगायुगांत एकमात्र तू सदैव स्थिर आहेत. निश्चल आहेस. जे तुला आवडते तेच होते. जे तू स्वतः करतोस तेच होते. ही सारी सृष्टी तूच उत्पन्न केली आहेस व जे जे तू स्वतः सृजन केलेस, त्या सर्वांचा नाशही तूच करतोस. हे प्रभू परमात्मा ! तू सर्व काही जाणतोस. तू सर्वज्ञ आहेस. हा नानक तुझेच गुणगान करून धन्य होतो. ॥५ ॥ ॥२ ॥

रागु आसा महला १ चउपदे घरु २ ॥

१ ओअंकार सतिगुर प्रसादि ॥

(ईश्वर एकच आहे तो ओंकारस्वरूप आहे. सतगुरुकृपेने प्राप्त होतो.)

सुणि वडा आखै सभ कोई ॥ केवडु वडा डीठा होई ॥
 कीमति पाइ न कहिआ जाइ ॥ कहणै वाले तेरे रहे समाइ ॥१ ॥
 वडे मेरे साहिबा गहिर गंभीरा गुणी गहीरा ॥
 कोई न जाणै तेरा केता केवडु चीरा ॥१ ॥ ॥२॥३ ॥
 सभि सुरती मिलि सुरति कमाई ॥ सभ कीमति मिलि कीमति पाई ॥
 गिआनी धिआनी गुर गुरहाई ॥ कहणु न जाई तेरी तिलु वडिआई ॥२ ॥
 सभि सत सभि तप सभि चंगिआईआ ॥ सिधा पुरखा कीआ वडिआईआं ॥
 तुधु विणु सिधी किनै न पाईआ ॥ करमि मिलै नाही ठाकि रहाईआ ॥३ ॥

खंड ३ [५]

आखण वाला किआ बेचारा ॥ सिफती भरे तेरे भंडारा ॥

जिसु तू देहि तिसै किआ चारा ॥ नानक सचु सवारणहारा ॥४ ॥ ॥१ ॥

(श्री. गु. ग्रं. सा. ३४८)

शब्दार्थ : सुणि – ऐकून; वडा – मोठा, महान; आखै – म्हणतात; सभ कोई – सर्वजण; केवडु – केवढा; डीठा – साक्षात्कार; किमति पाइ – किंमत करणे, मोल करणे; न कहिआ जाइ – सांगता येत नाही; कहणै वाले – सांगणारे, सांगू शकणारे; तेरे – तुझ्यात; समाई – सामावून, एकरूप होऊन; साहिबा – स्वामी; गहिर – अथांग; गंभीरा – गंभीर, न जाणै – जाणत नाहीत, माहीत नाही; केवडु – केवढा; चीरा – विस्तार; सभी – सर्व; सुरति – ध्यान; कमाइ – प्राप्त केले; किमति – ज्ञानवान, विद्वान; गुर गुरहाई – गुरूंचा गुरू; कहणून जाइ – सांगता येत नाही; तिलु – तीळ; सत – सत्य, शुभगुण; चंगिआईआ – चांगुलपणा; वडिआइआ – मोठेपणा, महानता; तुछु विणु – तुझ्याशिवाय; किनै – कोणीही; करमि – कृपेने; ठाकि – बाधा, विघ्न; आखण वाला – सांगणारा; सिफती – स्तुती; जिसु – ज्याला; देहि – देतोस; तिसै – त्याला; चारा – उपाय; सचु – परमात्मा; सवारणहारा – सावरणारा.

भावार्थ : दुसऱ्यांकडून ऐकून सर्वजण प्रभू परमात्मा महान आहे असे म्हणतात. पण तू केवढा मोठा आहेस ते ज्यांना तुझा प्रत्यक्ष साक्षात्कार झाला आहे, अनुभूती प्राप्त झाली आहे तेच सांगू शकतील. बाकी कोणीही तुझ्या महानतेचे वर्णन करूच शकत नाहीत. जे वर्णन करू शकतील असे साक्षात्कारी भक्त तर तुझ्यातच सामावून जातात. ॥१ ॥ हे माझ्या महान स्वामी! तू अथांग आहेस. गंभीर आहेस. महासागरासारखा विशाल आहेस. तू तर गुणांचा सागर आहेस. तुझा विस्तार, तुझा पसारा केवढा मोठा आहे हे कोणीही जाणत नाही. ॥१ ॥ ॥२॥ तुला जाणण्यासाठी, तुझी महानता जाणण्यासाठी अनेक योग्यांनी ध्यान लावून प्रयत्न केला. अनेक शास्त्रे जाणणाऱ्यांनी एकत्र येऊन शास्त्रे वाचून तुझे मोठेपण जाणण्याचा प्रयत्न केला. अनेक विद्वानांनी, ज्ञानी पुरुषांनी, गुरूंच्या गुरूंनी तुला जाणण्याचा, तुझे मोठेपण जाणण्याचे अनेक प्रयत्न केले. पण त्यांना तुझ्या महानतेचे तिळमात्रही ज्ञान झाले नाही. ॥२ ॥ सर्व सत्य, सर्व शुभगुण, सर्व तपाचरण, सर्व चांगुलपणा, सिद्ध पुरुषांना प्राप्त झालेल्या सिद्धी तुझ्याच कृपेने प्राप्त झाल्या आहेत. तुझ्या कृपेशिवाय कोणालाही काहीही प्राप्त होत नाही. ज्याच्यावर तू कृपा करतोस त्याच्या मार्गात कोणीही कसलाही अडथळा आणू शकत नाही. ॥३ ॥ हे प्रभो! तू अपार गुणांचे भंडार आहेस. तुझ्या गुणांचे वर्णन कोणीही करू शकत नाही. कोणातही ती क्षमता नाही. ज्यांना तू ती क्षमता प्रदान करतोस. त्यांच्या मार्गात कोणीही विघ्न आणू शकत नाही. नानक सांगतात, तो प्रभू परमात्माच खरा स्थिर राहणारा व सर्वांचा संभाळकर्ता आहे. ॥४ ॥ ॥१ ॥

॥ आसा महला १ ॥

आखा जीवा विसरै मरि जाउ ॥ आखणि अउखा साचा नाउ ॥

साचे नाम की लागै भूख ॥ तितु भूखै खाइ चलीअहि दूख ॥१ ॥

सो किउ विसरै मेरी माइ ॥ साचा साहिबु साचै नाइ ॥१ ॥ ॥२॥

साचे नाम की तिलु वडिआई ॥ आखि थके कीमति नही पाई ॥

जे सभि मिलि कै आखण पाहि ॥ वडा न होवै घाटि न जाइ ॥२ ॥

ना ओहु मरै न होवै सोगु ॥ देंदा रहै न चूकै भोगु ॥

गुणु एहो होरु नाही कोइ ॥ ना को होआ ना को होइ ॥३ ॥

खंड ३ [६]

जेवडु आपि तेवड तेरी दाति ॥ जिनि दिनु करि कै कीती राति ॥

खसमु विसारहि ते कमजाति ॥ नानक नावै बाझु सनाति ॥४ ॥ ॥२ ॥

(श्री. गु. ग्रं. सा. ३४९)

शब्दार्थ : आखा – स्मरण केले; जीवा – जिवंत राहतो; विसरै – विसरलो; मरिजाउ – मरून जाईन; आखणि – वर्णन करणे; अउखा – अवघड; साचा नाउ – सत्य नाम, प्रभू परमात्म्याचे नाव; लागै भूख – भूक लागली; खाइ – खाऊन टाकते; चलिअहि – निघून जाते, नष्ट होते; सो – तो, प्रभू परमात्मा; किउ – का, कसा; माइ – माता; नाइ – नाम; तिलु – तिळमात्र; वडिआई – मोठेपण; जे – जर; वडा न होवै – वाढत नाही; घटि – घटणे, कमी होणे; ओहु – तो परमात्मा; सोगु – शोक; देंदा – देतो; न चूकै भोगु – उपभोगून संपत नाही; एहो होरू – त्याच्यासारखा; जेवडु – जेवढे, जितका मोठा; आपि – प्रभू परमात्मा; तेवड – तेवढी मोठी; दाति – दातृत्व; जिनि – ज्या प्रभू परमात्म्याने; दिनु – दिवस; कीती – केली; राति – रात्र; खसमु – पती, प्रभू परमात्मा; विसारहि – विसरला; कमजाति – नीच जातीचे, क्षूद्र, हलके; नावै बाझु – प्रभुनामाशिवाय; सनाति – अधम.

भावार्थ : जो पर्यंत मी प्रभू परमात्म्याचे नामस्मरण करीत राहीन, तो पर्यंत मी आध्यात्मिकदृष्ट्या जिवंत आहे. जर मला प्रभु नामाचा विसर पडला तर मला आत्मिक मरण येईल. तो माझा आध्यात्मिक मृत्यू असेल. त्या सत्यरूप सदा स्थिर राहणाऱ्या प्रभू परमात्म्याचे नामस्मरण करणे महा कठीण काम आहे. पण जर प्रभुनामाची भूक लागली. तीव्र ओढ लागली तर ती भूक संसारातील सारी दुःखे नष्ट करते. ॥१ ॥ हे माते! मला प्रभू परमात्म्याचा कधीही विसर पडू देऊ नकोस. तोच एकमात्र माझा खरा स्वामी आहे. त्याचे नामही सदैव शाश्वत राहणारे आहे. ॥१ ॥ ॥रहाउ ॥ त्या सत्य सदा स्थिर राहणाऱ्या प्रभू परमात्म्याच्या महानतेचे तिळमात्र वर्णन करताकरता वर्णन करणारा थकून जातो तरीही ते वर्णन पूर्ण होत नाही. अगदी सर्वांनी मिळून एकत्र येऊन त्याचे वर्णन केले, तरी त्याची महानता वाढत नाही किंवा कमीही होत नाही. ॥२ ॥ तो प्रभू परमात्मा कधीही मरत नाही, तो अमर आहे. त्याला कधीही कशाचाही शोक होत नाही. तो सदैव सर्वांना सर्व काही देत असतो. पण तरीही त्याचे भांडार कधीही कमी होत नाही. त्याचा हाच मोठा गुण आहे, की त्याच्यासारखा अन्य कोणीही नाही. पूर्वीही कोणी नव्हता. भविष्यातही कोणी होणे शक्य नाही. ॥३ ॥ हे प्रभू परमात्मा! तू जेवढा महान आहेस तेवढेच तुझे दातृत्वही महान आहे. ज्याने दिवस निर्माण केला त्यानेच रात्रही निर्माण केली. ज्याने सुख निर्माण केले त्यानेच दुःखही निर्माण केले. नानक सांगतात, जो जीव प्रभू परमात्म्यास विसरला तो अधमाहून अधम आहे. प्रभुनामाशिवाय जगणे म्हणजे तुच्छ जिणे जगणे होय ॥४ ॥ ॥२ ॥

॥आसा महला १ ॥

॥ जे दरि मांगतु कूक करे महली खसमु सुणे ॥

भावै धीरक भावै धके एक वडाई देइ ॥१ ॥

जाणहु जोति न पूछहु जाती आगै जाति न हे ॥१ ॥ ॥रहाउ ॥

आपि कराए आपि करेइ ॥ आपि उलाम्हे चिति धरेइ ॥

जा तूं करणहारु करतारु ॥ किआ मुहताजी किआ संसारु ॥२ ॥

आपि उपाए आपे देइ ॥ आपे दुरमति मनहि करेइ ॥

गुर परसादि वसै मनि आइ ॥ दुखु अन्हेरा विचहु जाइ ॥३ ॥

खंड ३ [७]

साचु पिआरा आपि करेइ ॥ अवरी कउ साचु न देइ ॥

जे किसै देइ वखाणे नानकु आगै पूछ न लेइ ॥४ ॥ ॥३ ॥

(श्री. गु. ग्रं. सा. ३४९)

शब्दार्थ : जे – जर; दरि – प्रभूच्या दारी; मांगतु – भिक्षा मागतो; कूक करे – ओरडून; महलि – महालात; खसमु – परमेश्वर; सुणे – ऐकतो; भावै – वाटले, इच्छेला आले; धीरक – धैर्य देतो; धके – धक्के; जाणहु – जाणा, लक्षात घ्या; जोति – प्रभू परमात्म्याचा प्रकाश, परमज्योत; न पूझहु – विचारू नका; आगै – परलोकात; आपि – प्रभू स्वतः; कराए – करवून घेतो; कराइ – करतो; उलाम्हे – आवश्यकता; चिति धरेइ – लक्षात घेतो, ध्यानात घेतो; करण हारु – करणारा; करतारा – कर्ता; किआ – का, काय; मुहताजी – ; संसारु – संसार; उपाए – उत्पन्न केले; दुरमति – दुर्बुद्धी; मनहि करेइ – दूर लोटतो; वसै – वास करतो; दुखु – दुःख; अन्हेरा – अंधकार; विचहु जाइ – हृदयातून निघून जाईल; साचु पिआरा – खरे प्रेम; अवरी – अन्य कोणाला; वखाणे – वर्णन करतात, सांगतात; आगै – परलोकात.

भावार्थ : जर कोणी भिकारी प्रभू परमात्म्याच्या दारी मोठमोठ्याने ओरडून भीक मागत असेल, तर प्रभू परमात्मा त्याची याचना ऐकतो आणि जर प्रभूला योग्य वाटले तर तो त्याला धीर देतो. तर कोणास तो धक्के मारून हाकलून देतो. हे प्रभो ! तू मला काहीही कर; वाटले तर धीर दे. किंवा धक्का दे तू माझी विनंती ऐकलीस हेच मला तू दिलेले मोठेपण वाटते. ॥१ ॥ लोक हो, तुम्ही भक्तांच्या जातीकडे कशाला पाहता, त्यांच्या अंतरात प्रकाशत असलेल्या प्रभू परमात्म्याच्या परमज्योतीचा प्रकाश पाहा. परलोकात कोणी जातपात विचारत नाही. तेथे जीवाने केलेल्या कर्माचाच विचार केला जातो. प्रभुभक्तीचाच विचार केला जातो. ॥१ ॥ ॥रहाउ ॥ प्रभू स्वतः सर्व काही करतो. तोच सर्वांकडून सर्व काही करवून घेतो. भक्तांच्या आवश्यकतांकडेही तोच लक्ष देतो, त्यांच्या गरजा पूर्ण करतो. हे प्रभो ! तूच कर्ता आहेस. ह्या संसाराचा सृजनकर्ताही तूच आहेस हे कळल्याने आता मी ह्या संसाराची तमा कशाला बाळगू. ॥२ ॥ हे प्रभो ! सर्व जीवांना तूच निर्माण केले आहेस. त्यांचे भरणपोषणही तूच करतोस. तूच जीवांना दुर्बुद्धीपासून दूर ठेवतोस. सत्गुरुकृपेने ज्यास प्रभू प्राप्त होतो, त्याच्या सर्व दुःखाचा परिहार होतो. त्याच्या हृदयातील अज्ञान, अंधकार नष्ट होतो. ॥३ ॥ हे प्रभो ! जीवांच्या मनात सदा स्थिर असणाऱ्या प्रभू परमात्म्याबद्दलचे प्रेम तूच निर्माण करतोस. तर काही लोकांना तो सत्य ज्ञानापासून दूर ठेवतो. नानक सांगतात, ज्या भाग्यवान जीवांना तो प्रभू सत्यज्ञान देतो, त्यांचे सर्व दोष नष्ट झाल्याने त्यांची अंतकरणे शुद्ध, पवित्र झाल्याने त्यांचा कर्मलेखही पुसला जातो व परलोकात त्याच्या कर्मलेखाचा विचार करावा लागत नाही. ॥४ ॥ ॥३ ॥

॥ आसा महला १ ॥

ताल मदीरे घट के घाट ॥ दोलक दुनीआ वाजहि वाज ॥

नारदु नाचै कलि का भाउ ॥ जती सती कह राखहि पाउ ॥ ॥१ ॥ ॥

नानक नाम विटहु कुरबाणु ॥ अंधी दुनीआ साहिबु जाणु ॥ १ ॥ ॥रहाउ ॥

गुरु पासहु फिरि चेला खाइ ॥ तामि परीति वसै घरि आइ ॥

जे सउ वहिआ जीवण खाणु ॥ खसम पछाणै सो दिनु परवाणु ॥ २ ॥

दरसनि देखिए दइआ न होइ ॥ लए दिते विणु रहै न कोइ ॥

राजा निआउ करे हथि होइ ॥ कहै खुदाइ न मानै कोइ ॥ ३ ॥

माणस मूरति नानकु नामु ॥ करणी कुता दरि फुरमानु ॥

गुर परसादि जाणै मिहमानु ॥ ता किछु दरगह पावै मानु ॥ ४ ॥ ॥४ ॥

(श्री.गु.ग्रं.सा. ३४९)

शब्दार्थ : मदीरे – घुंगरू; घट के घाट – मनाचे संकल्प, विकल्प, दोलक – ढोल; वाजहि – वाजतात; वाज – वाद्ये; कलि वा भाउ – कलियुगाचा व्यवहार; जती – यती; सती – सत्यमार्गी; विटहु – वर; कुरबाणु – समर्पित; अंधी – अंधळी; जाणु – ज्ञाता; गुरु पासपहु – गुरूकडून; फिर – मागे फिरला; तामि परीती – पोटाथी प्रेम; वरिहआ – वर्ष; जीवण खाणु – खाण्यासाठी जगतात; खसम – प्रभू परमात्मा; पछाणै – ओळखतो; परखाणु – भाग्यशाली; दरसनि – दर्शनाने; लए दिते विणु – दिल्या-घेतल्याशिवाय; निआउ – न्याय; हथि होइ – हाती असेल; कहै खुदाइ – ईश्वराने सांगितले; फुरमानु – आज्ञा, आदेश; मिहमानु – अतिथी, पाहुणा; दरगह – प्रभूच्या दरबारात.

भावार्थ : ढोल आणि घुंगरांच्या तालावर म्हणजेच मनाच्या संकल्प-विकल्पाच्या तालावर ह्या संसारातील सारे व्यवहार चालू आहेत. मनरूपी नारद मोहमायेच्या तालावर नाचत आहे. कलियुगात यती व सत्यवादी लोकांना पाऊल ठेवायलाही जागा नाही इतका हा संसार मोहमायेच्या आहारी गेलेला आहे. ॥१॥ नानक सांगतात, मी तर माझे सर्वस्व प्रभू नामावर समर्पित केले आहे. ही दुनिया मोहमायेने अंध झाली आहे. तो प्रभू परमात्मा सर्वकाही जाणतो. ॥१॥ रहाउ ॥ ह्या कलियुगात शिष्य गुरूकडे परमेश्वर प्राप्तीसाठी नव्हे तर पोटाथी बनून येतो. तो गुरूच्या घरी राहून आपले पोट भरण्यासाठी पडून राहतो. अशा प्रकारे केवळ पोटाथी होऊन एखादा जीव शंभर वर्षे जगला तरी त्याचे ते जिणे व्यर्थ होय. ज्या दिवशी जीव त्या प्रभू परमात्म्याशी आपले नाते जोडेल तो दिवस त्याच्या आयुष्यातील परमभाग्याचा दिवस असेल. ॥२॥ केवळ परिचयातून माणसांमध्ये एकमेकाविषयी प्रेमभाव उत्पन्न होत नाही. हे जग दिल्या-घेतल्याचे आहे. राजा सुद्धा त्याला काही तरी द्रव्य दिल्याशिवाय न्याय देत नाही. जर कोणी केवळ परमात्म्याचा हवाला देईल तर त्याच्याकडे ह्या जगातील कोणीही लक्ष देणार नाही. ॥३॥ नानक सांगतात, माणूस बाह्यात्कारी जरी देहाने माणसासारखा दिसला, तरी त्याची वृत्ती मात्र कुत्र्यासारखी आहे. जो त्याच्यापुढे तुकडा टाकील त्याच्या दारी तो लाचारासारखा पडून राहतो. जर माणूस सतगुरूकृपेने स्वतःस ह्या जगात चार दिवस पाहुणा असल्याचे समजून ह्या संसारात लिप्त न होता प्रभू परमात्म्याचे सदैव स्मरण करेल, तर त्यास अंती प्रभू परमात्म्याच्या दरबारात आदराचे स्थान प्राप्त होईल. ॥४॥ ॥४॥

॥ आसा महला १ ॥

जेता सबदु सुरति धुनि तेती जेता रूपु काइआ तेरी ॥
तूं आपे रसना आपे बसना अवरु न दूजा कहउ माई ॥१॥
साहिबु मेरा एको है ॥
एको है भाई एको है ॥१॥ ॥रहाउ ॥
आपे मारे आपे छोडै आपे लेवै देइ ॥
आपे वेखै आपे विगसै आपे नदरि करेइ ॥२॥
जो किछु करणा सो करि रहिआ अवरु न करणा जाई ॥
जैसा वरतै तैसो कहीऐ सभ तेरी वडिआई ॥३॥
कलि कलवाली माइआ मनु मीठा मनु मतवाला पीवतु रहै ॥
आपे रूपु करे बहु भांतीं नानकु बपुड़ा एव कहै ॥४॥ ॥५॥

(श्री. गु. ग्रं. सा. ३५०)

शब्दार्थ : जेता – जितके; सबदु – शब्द; सुरति – समज, ज्ञान; तेती – तितकी; धुनि – ध्वनी; रूपु – रूपे; काइआ – शरीर; आपे – स्वतः; रसना – चव; बसना – सुगंध; अवरु – अन्य; माई – माता; साहिबु – स्वामी, प्रभू परमात्मा; एको – एकमेव; मारे – मारतो; छोडे – सोडून देवो; लेवै देइ – घेतोस व देतोस; वेखै – पाहतो; विगसै – विकसन होते,

विकास पावतोस, प्रसन्न होतोस; नदरि – कृपा; नकरणा जाई – करू शकत नाही; वरतै – कार्य करतो; तैसा – तसा; कहीए – म्हणतात; कलि – कलियुगात; कलवाली – कलालीण, दारू विकणारी; माइआ – माया; मडु – मद्य; मीठा – मधुर, गोड; मनु – मन; मतवाला – व्यसनी; पीवतु – पितो; रूपकरे – रूप घेतो; बहु भांती – नाना प्रकारची.

भावार्थ : हे प्रभो ! आम्ही जे जे शब्द बोलतो वा ऐकतो त्याचे ज्ञान तुझ्याच मुळे आम्हांस प्राप्त होते. जगात जे नानाविध आकार (शरीरे) आहेत ती तुझीच रूपे आहेत. जिभेने चव चाखणारा, नाकाने वास घेणाराही तूच आहेस. हे माते ! त्या प्रभू परमात्म्याशिवाय अन्य दुसऱ्या कोणातही ही क्षमता नाही. ॥१॥ हे बंधू ! माझा स्वामी प्रभू परमात्मा हाच एकमेव आहे. तो आणि तोच एकमेव अद्वितीय आहे ॥१॥ ॥रहाउ ॥ हे प्रभो ! सर्व जीवांना मारणारा आणि तारणाराही तूच आहेस. सर्वांना सर्व काही देणारा तूच आहेस. काढून घेणाराही तूच आहेस. सर्व जीवांचा संभाळही तूच करतोस. तुझ्याच कृपेने जीवांचा आत्मिक विकास घडतो. ॥२॥ ह्या सृष्टीत जे जे काही घडत आहे ते सारे तूच घडवतोस. दुसऱ्या कोणाचीही ती क्षमता नाही. तुझ्या कार्यावरूनच तू ओळखला जातोस. ही सारी तुझीच महती आहे. ॥३॥ ह्या कलियुगात माया ही मदिरा विकणारी कलालीण आहे. संसारातील मोहरूपी दारू पिऊन सर्व जीव झिंगून पडले आहेत. तीच त्यांना गोड वाटते. पण ही सुद्धा तुझीच नाना रूपे आहेत. एवढेच बिचारा नानक म्हणू शकतो. ॥४॥ ॥५॥

॥ आसा महला १ ॥

वाजा मति पखावजु भाउ ॥ होइ अनंदु सदा मनि चाऊ ॥
 एहा भगति एहो तप ताउ ॥ इतु रंगि नाचहु रखि रखि पाउ ॥१॥
 पूरे ताल जाणै सालाह ॥ होरु नचणा खुसीआ मन माह ॥१॥ ॥ रहाउ ॥
 सतु संतोखु वजहि दुइ ताल ॥ पैरी वाजा सदा निहाल ॥
 रागु नादु नही दूजा भाउ ॥ इतु रंगि नाचहु रखि रखि पाउ ॥२॥
 भउ फेरी होवै मन चीति ॥ बहदिआ उठदिआ नीता नीति ॥
 लेटणि लेटि जाणै तनु सुआहु ॥ इतु रंगि नाचहु रखि रखि पाउ ॥३॥
 सिख सभा दीखिआ का भाउ ॥ गुरमुखि सुणणा साचा नाउ ॥
 नानक आखणु वेरा वेर ॥ इतु रंगि नाचहु रखि रखि पैर ॥४॥ ॥६॥

(श्री. गु. ग्रं. सा. ३५०)

शब्दार्थ : वाजा – बाजा; मति – बुद्धी; पखावजु – पखवाज; भाउ – प्रेम; होइ – होतो; अनंदु – आनंद; मनि चाऊ – मनात उत्साहाचा संचार होतो; एहा – हीच; भगति – भक्ती; एहो – हेच; तप ताउ – तपश्चर्या; इतु – अशाप्रकारे; रंगि – रंगात; नाचहु – नाचा; रखि रखि पाउ – पदन्यास करित; पूरे – पूर्ण; सालाह – प्रभूची स्तुती; होरु – अन्य; नाचण – नृत्य; सतु – सत्य; संतोख – संतोष; वजहि – वाजतात; दुइ ताल – दोन ताल; पैरी वाजा – पायात घुंगरू; सदा निहाल – सदैव प्रसन्नता; दूजा भाउ – द्वैतभाव; भउ – भय; बहु दिआ उठ दिआ – उठता बसता; नितानीति – नित्यनेमाने, सदासर्वदा; लेटणि – झोपेत; जाणै – जाणा; तनु – शरीर; सुआहु – राख, भस्म; सिखसभा – संतसंगतीत; दीखिआ – दीक्षा; गुरमुखि – गुरू उपदेश; सुणणा – ऐकणे; साचा नाउ – प्रभुनाम; आखणु – करणे; वेरावेर – वारंवार.

भावार्थ : ज्या जीवाने शुद्ध बुद्धिरूपी बाजा व भक्तीप्रेमाचा पखवाज वाजवला त्याच्या मनात आनंद व उत्साहाचा संचार होतो. प्रभुप्राप्तीसाठी करावयाची भक्ती हीच तपश्चर्या आहे. ह्याच रंगात रंगून तू जीवनरूपी नाचाचे पदन्यास कर. ह्या

आत्मिक आनंदात रममाण होऊन तू जीवनाचे नृत्य कर. ॥१॥ प्रभू परमात्म्याचे गुणगान हेच खरे नृत्य आहे. बाकीची सारी नृत्ये ही केवळ मनोरंजनात्मक आहेत. भाव असा, की प्रभू परमात्म्याचे नामस्मरण हाच खरा प्रभुप्राप्तीचा मार्ग आहे. अन्य कर्मकांडे ही केवळ बाह्यत्कारी, मनाचे खोटे समाधान करतात. ॥१॥ ॥रहाउ ॥ सत्याचरण व संतोष हे दोन ताल मान, सदैव प्रसन्नता हे पायांतले घुंगरू समज. मनातील द्वैतभाव नष्ट करून चित्त प्रभू परमात्म्याच्या ठायी एकाग्र करणे हा राग होय. ह्या नादावर, ह्या तालावर पदन्यास करत हे जीवा, तू जीवनरूपी नृत्य कर. ॥२॥ तुझ्या मनात प्रभू परमात्म्याविषयीची भीती असू दे. सदैव उठता बसता प्रभुनामाचे स्मरण ह्याच नृत्यातील गिरक्या समज. हे शरीर नश्वर आहे, एक ना एक दिवस त्याची राख होणार आहे हे जाणून नम्रतेने वागणे हे खरे नृत्य आहे, हे जीवा ! तू प्रभुरंगात रंगून जीवननृत्याची पावले टाक. ॥३॥ संतसज्जनांच्या सभेत जाऊन प्रभुभक्तीची दीक्षा ग्रहण करून सतगुरूचा शिष्य हो. सतगुरूच्या उपदेशाप्रमाणे आचरण करून प्रभुनामाचे श्रवण कर. नानक सांगतात, प्रभुनामाचे वारंवार स्मरण कर. प्रभुनामाच्या रंगात रंगून तू जीवन नृत्याचे प्रत्येक पाऊल टाक. ॥४॥ ॥६॥

॥ आसा महला १ ॥

पउणु उपाइ धरी सभ धरती जल अगनी का बंधु कीआ ॥

अंधुलै दहसिरि मंडु कटाइआ रावणु मारि किआ वडा भइआ ॥१॥

किआ उपमा तेरी आखी जाइ ॥

तूं सरबे पूरि रहिआ लिव लाइ ॥१॥ ॥रहाउ ॥

जीअ उपाइ जुगति हथि कीनी काली नथि किआ वडा भइआ ॥

किसु तूं पुरखु जोरू कउण कहीऐ सरब निरंतरि रवि रहिआ ॥२॥

नालि कुटंबु साथि वरदाता ब्रहमा भालण सिसटि गइआ ॥

आगै अंतु न पाइओ ता का कंसु छेदि किआ वडा भइआ ॥३॥

रतन उपाइ धरे खीरू मथिआ होरि भखलाए जि असी कीआ ॥

कहै नानकु छपै किउ छपिआ एकी एकी वंडि दीआ ॥४॥ ॥७॥ (श्री. गु. ग्रं. सा. ३५०)

शब्दार्थ : पउणु – वायू, वारा; उपाइ – उत्पन्न केला; बंधु – बांधले; अंधुलै – अंध, मूर्ख; दहसिरि – दशमुखी रावण; मंडु – मुंडके; कटाइआ – कापले; उपमा – प्रशंसा; सरबे – सर्वत्र; जीअ – जीव; जुगति – युक्ती; हथि – हातात; कीन्ही – केली; काली – कालीया नाग; नथि – नाचून, मारले; किसु – कोणाचा; पुरखु – पती; जोरू – पत्नी; रवि रहिआ – सामावून राहणे; नालि – नाळ, कमळाचा देठ; वरदाता – वर देणारा विष्णू; भालण – रहस्य; आगै – पुढे; कंसु – कंस; खीरू – क्षीरसागर; मथिआ – घुसळून; होरी – अन्य; भखलाए – बडबडू लागले; छपै – लपणे; छपिआ – लपवून; वंडि दिआ – वाटून टाकली.

भावार्थ : प्रभू परमात्म्याने वायू उत्पन्न केला. धरती उत्पन्न केली, पाणी आणि अग्नी यांना मर्यादांनी बांधून ठेवले. एवढ्या महान शक्तीने रावणाचा वध केला. ह्यात विशेष असे काय केले? खरे तर रावण आपल्या सामर्थ्याने अंध झाला होता. त्याच्या ह्या मूर्खपणामुळे तो मेला त्यात प्रभूने काय मोठे केले? ॥१॥ हे प्रभू परमात्म्या, तुझ्या महानतेचे काय वर्णन करू? तू तर सर्वत्र व्यापून राहिला आहेत. ॥१॥ ॥ रहाउ ॥ हे प्रभो ! तू सर्व सृष्टी निर्माण केलीस पण सर्वांच्या जगण्याची युक्ती मात्र स्वतःच्याच हातात ठेवलीस. मग कालियास त्याच्या मस्तकावर नाचून ठार मारलेस यात काय मर्दुमकी गाजवलीस? तू कोणा एका नारीचा पती नाहीस वा कोणा एका पुरुषाची पत्नी नाहीस. तू तर सदैव सर्वजीवांच्या ठायी वास करतोस. ॥२॥

ब्रह्मदेव जो विष्णूच्या नाभी कमलातून जन्मला तो आपल्या सर्व परिवारासह सृष्टीच्या मूलतत्त्वाचे रहस्य जाणण्यासाठी कार्यरत झाला पण त्यासही त्या प्रभू परमात्म्याच्या आदि अंताचा शोध लागला नाही अशा ह्या प्रभूने कंसाचा वध केला ह्यात काय मोठे केले? ॥३॥ देव आणि दानव यांनी क्षीरसागराचे मंथन केले. त्यातून जी रत्ने निघाली त्यांच्या वाटणीवरून दोघात खूप मोठे भांडण झाले. खडाजंगी झाली. तेव्हा प्रभू परमात्म्याने मोहिनीचे रूप घेऊन ती रत्ने दोघांमध्ये वाटून टाकली. नानक सांगतात, तो प्रभुपरमात्मा मुलतः निराकार असला तरी तो अदृश्य राहू शकत नाही. तो कोणत्या ना कोणत्या रूपात येऊन सर्व जीवांना सर्व काही देत असतो. ॥४॥७॥

॥आसा महला १॥

करम करतूति बेलि बिसथारी रामनामु फलु हूआ ॥
 तिसु रूपु न रेख अनाहदु वाजै सबदु निरंजनि कीआ ॥१॥
 करे वखिआणु जाणै जे कोई ॥
 अंम्रितु पीवै सोई ॥१॥ ॥ रहाउ ॥
 जिन्ह पीआ से मसत भए है तूटे बंधन फाहे ॥
 जोती जोति समाणी भीतरि ता छोडे माइआ के लाहे ॥२॥
 सरब जोति रूपु तेरा देखिआ सगल भवन तेरी माइआ ॥
 राँरै रूपि निरालमु बैठा नदरि करे विचि छाइआ ॥३॥
 बीणा सबदु वजावै जोगी दरसनि रूपि अपारा ॥
 सबदि अनादहि सो सहु राता नानकु कहै विचारा ॥४॥ ॥८॥

(श्री. गु. ग्रं. सा. ३५१)

शब्दार्थ : करम – शुभकर्म; करतूति – केल्याचे; बेलिवेल बिसथारी – विस्तारला; तिसु – त्याचा, प्रभू परमात्म्याचा; रूप नरेख – रूप वा आकार नाही; अनाहदु – अनाहत; वाजै सबद – शब्दाचा नाद वाजतो; निरंजनि – मायातीत; किआ – केला; करे – करतो; वखिआणु – वर्णन; जाणै – जाणतो; अंम्रितु – अमृत; पीवै – प्राशन करतो; सोई – तोच; जिन्ह – ज्याने; मसत – मस्त; फाहे – पाश; ज्योति – परमतत्त्वाची ज्योत; समाणि – सामावून गेली; ता – तेव्हा; लाहे – लाभ, लोभ; देखिआ – पाहिले; सगल भवन – सगळे लोक, स्वर्ग, पृथ्वी, पाताळ; राँरै – भांडण; निरालमु – विरक्त, निर्लेप; नदरि – कृपादृष्टी; छाइआ – छाया; प्रति – बिंब; बीणा – वीणा; जोगी – योगी; दरसनि – दर्शन; अपारा – अनंत, अपरिमित; सो – तो; सहु – प्रभू परमात्मा; राता – रंगून गेला.

भावार्थ : शुभकर्मांचा वेल विस्तारला आहे. त्यावर रामनामरूपी फळ लागले आहे. प्रभू परमात्म्याचे कोणतेही रूप वा आकार नाही. तो मायातीत प्रभू परमात्मा नामरूपी अनाहत नाद करत आहे. ॥१॥ त्या प्रभू परमात्म्याचे वर्णन करू शकणारा. प्रभुनामामृत प्राशन करतो. ॥१॥ ॥ रहाउ ॥ ज्याने प्रभुनामाचे प्राशन केले तो त्या नामामृतात दंग होऊन जातो. त्याची सर्व बंधने तुटून जातात. मायापाश तुटून जातात. अशा भक्ताची आत्मज्योत प्रभू परमात्म्याच्या परमज्योतीत विलीन होते. त्याच्या अंतरातील मोहमायेची ओढ संपून जाते. ॥२॥ हे प्रभो ! सर्व जीवांचे ठायी मला तुझीच परमतत्त्वाची ज्योत दिसत आहे व सर्व लोकांत (पृथ्वी, आकाश, पाताळ), तुझीच माया कार्यरत आहे. पण एवढे असूनही संसारातील झगड्यांपासून तो प्रभू अलिप्त राहतो. जे जीव मायेने प्रभावित झाले आहेत त्यांच्यावरही कृपा करतो. ॥३॥ योगीलोक प्रभुनामाची वीणा वाजवून प्रभू परमात्म्यास प्राप्त करतात. नानक सांगतात की, ते योगी प्रभुनामरूपी अनाहत नादात रंगून जातात. ॥४॥ ॥८॥

॥ आसा महला १ ॥

मै गुण गला के सिरि भार ॥ गली गला सिरजणहार ॥
खाणा पीणा हसणा बादि ॥ जब लगु रिदै न आवहि यादि ॥१ ॥
तउ परवाह केही किआ कीजै ॥ जनमि जनमि किछु लीजी लीजै ॥१ ॥ ॥रहाउ ॥
मन की मति मतागलु मता ॥ जो किछु बोलीऐ सभु खतो खता ॥
किआ मुहु लै कीचै अरदासि ॥ पापु पुंनु दुइ साखी पासि ॥२ ॥
जैसा तूं करहि तैसा को होइ ॥ तुझ बिनु दुजा नाही कोइ ॥
जेही तूं मति देहि तेही को पावै ॥ तुधु आपे भावै तिवै चलावै ॥३ ॥
राग रतन परीआ परवार ॥ तिसु विचि उपजै अंग्रितु सार ॥
नानक करते का इहु धनु मालु ॥ जे को बूझै एहु बीचारू ॥४ ॥ ॥१॥

(श्री. गु. ग्रं. सा. ३५१)

शब्दार्थ : गला – गोष्ठी; गली गला – गोष्ठीतील चांगली गोष्ट; सिरजणहार – सृजनकर्ता, प्रभू परमात्मा; बादि – व्यर्थ; रिदै – हृदयात; यादि – आठवण; तउ – तरमग; केही – कशाची; लीजी लीजै – घेण्यायोग्य (प्रभुनाम) घ्यावे; मति – बुद्धी; मतागलु – हत्ती; मता मस्त – ; खतोखता – चूक; किआ – कोणत्या; अरदासि – प्रार्थना; साखी – साक्ष; पासि – जवळ; देहि – देतोस; जेही – जशी; तेही – तशी; पावै – प्राप्त होते; तुधु – तुला; आपे – स्वतःला; भावे – आवडते; तिवै – त्याप्रमाणे; रागरतन – मुख्य; परीआ – रागिण्या; तिसु बिचि – त्यामध्ये, त्यातून; इहु – हे; धनुमाल – धन, दौलत; जे को – जर कोणी, जो कोणी; बूझै – समजेल.

भावार्थ : मी माझ्या डोक्यावर नको त्या गोष्ठीचा भार जमा केला आहे. ज्याने सारी सृष्टी उत्पन्न केली त्या सृजनकर्त्या प्रभू परमात्म्याचे ज्ञान हीच वास्तविक खरी गोष्ट आहे. जोपर्यंत माझ्या मनात प्रभू परमात्म्याची आठवण येत नाही, तोपर्यंत माझे खाणे, पिणे, हसणे, खिदळणे सारे काही व्यर्थ आहे. ॥१ ॥ मानवीजन्माला येऊन जर घेण्यायोग्य वस्तू (प्रभुनाम) घेतली तर मग चिंता कशाला ? ॥१ ॥ ॥ रहाउ ॥ मानवी मन हे मस्त हत्तीसारखे आहे. असे मन जे काही करते, बोलते ते सारे चुकीचेच असते. आता मी कोणत्या तोंडाने तुझी प्रार्थना करू ? मी केलेले पाप, पुण्य साक्ष देण्यासाठी जवळच आहेत. ॥२ ॥ हे प्रभू, तू जसे करतोस तसेच सर्व काही घडते. तुझ्याशिवाय अन्य कोणाची ती क्षमता नाही. तू जी बुद्धी देतोस तीच प्राप्त होते. हे प्रभू! तुला जसे वाटेल तसे तू मला चालव; सारे काही तुझ्याच हातात आहे. ॥३ ॥ सर्व रागरागिण्यांच्या परिवारातून जर श्रेष्ठ अशा परमतत्त्वाचे नामामृत उत्पन्न झाले. तरच त्या रागांचे गायन सफल झाले. नानक सांगतात, जो कोणी भाग्यवान हा विचार जाणेल त्यासच प्रभू परमात्मरूपी धनसंपदा प्राप्त होईल. ॥४ ॥ ॥१ ॥

॥ आसा महला १ ॥

करि किरपा अपनै घरि आइआ ता मिलि सखीआ काजु रचाइआ ॥
खेलु देखि मनि अनदु भइआ सहु वीआहण आइआ ॥१ ॥
गावहु गावहु कामणी बिबेक बीचारू ॥
हमरै घरि आइआ जगजीवनु भतारू ॥१ ॥ ॥ रहाउ ॥
गुरू दुआरै हमरा वीआहु जि होआ जां सहु मिलिआ तां जानिआ ॥

खंड ३ [१३]

तिहु लोका महि सबदु रविआ है आपु गइआ मनु मानिआ ॥२॥
 आपणा कारजु आपि सवारे होरनि कारजु न होई ॥
 जतु कारजि सतु संतोखु दइआ धरमु है गुरमुखि बूझै कोई ॥३॥
 भनति नानकु सभना का पिरू एको सोइ ॥
 जिस मो नदरि करे सा सोहागणि होइ ॥४॥ ॥१०॥

(श्री. गु. ग्रं. सा. ३५१)

शब्दार्थ : किरपा – कृपा; अपनै – आपल्या; आइआ – आला; ता – तेव्हा; मिलि – एकत्र येऊन; काजु – कार्य, विवाहाचे मंगल कार्य; रचाइआ – संपन्न केले; खेलु – खेळ; अनदु – आनंद; सहु – पती; वीआहण – लग्नासाठी; कामणि – कामिनी, वधू; भतारु – भ्रतार; तिहू – तिन्ही; रविआ – व्याप्त, भरून राहणे; सवारे – पार पाडले; होरनि – अन्य कोणाकडून; पिरू – स्वामी, प्रियकर; सोहागणि – सुवासिनी, पत्नी.

भावार्थ : प्रभु पती कृपावंत होऊन माझ्या घरी आला. त्याला पाहून माझ्या सख्यांनी विवाह समारंभाची तयारी केली, माझा स्वामी माझ्याशी विवाह करण्यासाठी आलेला पाहून माझे मन आनंदाने भरून गेले. ॥१॥ हे सख्यांनो ! आज माझ्या घरी सान्या जगाला जीवन देणारा जगजीवन प्रभू परमात्मा माझा पती होण्यासाठी आला आहे त्याप्रीत्यर्थ प्रभुस्तुतीची ज्यामुळे माझ्या मनात विवेक विचार जागृत होईल अशी मंगल गाणी गा. ॥१॥ रहाउ ॥ सतगुरुकृपेने जेव्हा माझा विवाह झाला, तो प्रभू परमात्मा मला पती लाभला, तेव्हा मला ज्ञान झाले की हाच प्रभू परमात्मा तिन्ही लोकांत नामरूपाने भरून राहिला आहे. आता माझ्या मनातील अहंकार नष्ट झाला व माझे मन प्रभुनामात लीन झाले. ॥२॥ प्रभू परमात्मा आपले कार्य आपणच पार पाडतो. दुसऱ्या कोणाचीही ती क्षमता नाही. प्रभुमीलन झाल्याने मनात सत्य, संतोष, दया, धर्म आदि आध्यात्मिक दैवी गुण प्राप्त होतात. सतगुरुकृपेनेच कोणी विरळा हे जाणतो. ॥३॥ नानक सांगतात, तो प्रभू परमात्मा सर्वच जीवांचा (स्त्रीयांचा) प्रियकर आहे. पण जिच्यावर तो कृपा करतो तीच (जीवस्त्री) त्याची भाग्यशाली होते. ॥४॥ ॥१०॥

॥ आसा महला १ ॥

ग्रिहु बनु समसरि सहजि सुभाइ ॥ दुरमति गत भई कीरति ठाइ ॥
 सच पउडी साचउ मुखि नांउ ॥ सतिगुरू सेवि पाए निज थाउ ॥१॥
 मन चूरे खटु दरसन जाणु ॥ सरब जोति पूरन भगवानु ॥१॥ रहाउ ॥
 अधिक तिआस भेख बहु करै ॥ दुखु बिखिआ सुखु तनि परहरै ॥
 कामु क्रोधु अंतरि धनु हिरै ॥ दुबिधा छोडि नामि निसतरै ॥२॥
 सिफति सलाहणु सहज अनंद ॥ सखा सैनु प्रेमु गोविंद ॥
 आपे करे आपे बखसिंदु ॥ तनु मनु हरि पहि आगै जिंदु ॥३॥
 झूठ विकार महा दुखु देह ॥ भेख वरन दीसहि सभि खेह ॥
 जो उपजै सो आवै जाइ ॥ नानक असथिरु नाम रजाइ ॥४॥ ॥११॥

(श्री. गु. ग्रं. सा. ३५१)

शब्दार्थ : सेवि – सेवा केल्याने; पाए – प्राप्त होते; ग्रिहु – घर; बनु – वन; समसरि – सारखेच; सुभाइ – स्वभाव; दुरमति – वाईट बुद्धी, दुर्मती; गतू – जाते; कीरति – प्रभुस्तुती; ठाइ – स्थान; पउडी – मार्ग; साचउ – सत्य; चूरे – मारून टाकतो, ताब्यात ठेवणे; खटु दर्शन – सहदर्शन; जाणु – ज्ञान प्राप्त होते; सरब जोति – सर्व जीवात्मे; पूरन – पूर्ण;

तिआस – तहान, तृष्णा; बिखिआ – विषयविकार; परिहरै – नष्ट करते; अंतरि – हृदयातील; धनु – धन, नामधन; हिरै – हरण करते; दुविधा – द्वैत, द्विधावृत्ती; निसतरै – उद्धार; सिफति सलाहणु – परमेश्वराची स्तुती; सखा – मित्र; सैनु – संबंधी, सोयरे; बखसिंदु – क्षमाशील; पहि – जवळ; आगै – पुढे; जिंदु – जीव, प्राण; भेख – वेश; वरन – वर्ण, जात; दिसहि – दिसतात; खेह – व्यर्थ; उपजै – जन्मते, उत्पन्न होते; जाइ – मरतात, निघून जातात; असथिरू – स्थिर; रजाइ – प्रभूच्या आज्ञेत राहणे.

भावार्थ : घर आणि जंगल समान मानण्याचा ज्याचा सहजस्वभाव आहे, त्याची दुर्बुद्धी नष्ट होते व त्या जागी प्रभुस्तुती करणारी बुद्धी येते. सत्य मार्गाने चालण्याने, मुखात सत्यरूप प्रभू परमात्म्याचे नाम व सतगुरूच्या सेवेने जीव निजस्थान, परमगती प्राप्त करतो. ॥१॥ जो जीव आपले मन ताब्यात ठेवतो त्याला षटदर्शनातील ज्ञान प्राप्त होते. सर्व जीवांमध्ये त्या पूर्ण प्रभू परमात्म्याची ज्योत विराजमान आहे हे कळते. ॥१॥ ॥ रहाउ ॥ विषयविकारांच्या अधिक हव्यासापोटी माणूस नाना सोंगे घेतो त्यामुळे अंती त्यास दुःख भोगावे लागते. त्याच्यापासून सुख फार दूर निघून जाते. काम आणि क्रोधामुळे तो आंतरिक शांतिरूपी धन घालवून बसतो. द्वैतभाव नष्ट केल्याने व प्रभुनामाचे स्मरण केल्याने जीव भवसागर पार करून जातो. ॥२॥ प्रभू परमात्म्याचे गुणगान केल्याने सहज आनंद प्राप्त होतो. प्रभू परमात्म्याचे प्रेम हेच जीवाचे सखेसोयरे होतात. हे प्रभू! तूच सारे करतोस. तू क्षमाशील आहेस. मी माझे तन, मन, प्राण सर्व काही तुझ्या चरणी समर्पित करतो. ॥३॥ असत्य व विकार जीवाला महा दुःख देतात. वेश, वर्ण, जाती हे राखेसारखे तुच्छ आहेत. जो प्राणी जन्माला आला तो एक दिवस मरून जाणार हे निश्चित आहे. नानक त्या एकमेव स्थिर असणाऱ्या सदैव अस्तित्वमान असणाऱ्या प्रभू परमात्म्याच्या आज्ञेत राहतो. ॥४॥ ॥११॥

॥ आसा महला १ ॥

एको सरवरु कमल अनूप ॥ सदा बिगासै परमल रूप ॥
उजल मोती चूगहि हंस ॥ सरब कला जगदीसै अंस ॥१॥
जो दीसै सो उपजै बिनसै ॥ बिनु जल सरवरि कमलु न दीसै ॥१॥ ॥ रहाउ ॥
बिरला बूझै पावै भेदु ॥ साखा तीनि कहै नित बेदु ॥
नाद बिंद की सुरति समाइ ॥ सतिगुरु सेवि परमपदु पाइ ॥२॥
मुक्तो रातउ रंगि रवांतउ ॥ राजन राजि सदा बिगसांतउ ॥
जिसु तूं राखहि किरपा धारि ॥ बूडत पाहन तारहि तारि ॥३॥
त्रिभवण महि जोति त्रिभवण महि जाणिआ ॥ उलट भई घरु घर महि आणिआ ॥
अहिनिसि भगति करे लिव लाइ ॥ नानकु तिन कै लागै पाइ ॥४॥ ॥१२॥

(श्री. गु. ग्रं. सा. ३५२)

शब्दार्थ : एको – एका; सरवरु – सरोवर; अनूप – ज्याला उपमा नाही असा, एकमेव अद्वितीय; बिगासै – उमलते, विकसित होते; परमल – सुगंधरूप, सौंदर्य, सुंदर; उजल – उजळ, उज्वल; चुगहि – खातो; सरब कला – सर्व निर्मिती; जगदीसै – परमेश्वराची; अंस – अंश; जो – जे; दिसै – दिसते; उपजै – उत्पन्न झाले, जन्मले; बिनसै – नष्ट होते; बिरला – विरळा; बूझै – समजतो, जाणतो; भेदु – रहस्य; साखा – ; तीनि – तिन्ही; बेदु – वेद; नाद बिंद – नाद बिंदु, प्रभुनाम; सुरति समाइ – प्रभुरूपात सामावून जातात; मुक्तो – विकारांपासून मुक्त; रातउ – रंगून गेला; रंगि – प्रभुनामाच्या रंगात; खांतउ – रंगून गेला; राजनराजि – राजांचा राजा; बिगसांतउ – विकसित होतो; जिसु – ज्याचे;

राखहि – रक्षण करतोस; पाहन – पाषाण; तारहि तारि – नावेतून तारून नेतो; त्रिभवण – त्रिभुवन; जाणिआ – जाणले, ओळखले; अहनिशि – रात्रंदिवस; लिव लाइ – एकाग्र चित्ताने.

भावार्थ : सत्संगरूपी सरोवरात संतरूपी पवित्र अनुपमेय कमल उमलले आहे. त्याच्याकडून प्रभुनामरूपी सुगंध सर्वत्र दरवळत आहे. संतरूपी हंस प्रभुकृपेच्या मोत्यांचा आहार करतात. हे सर्व प्रभू परमात्म्याच्या लीलेचा अंशमात्र आहे. ॥१॥ ह्या सृष्टीत जे जे दिसते ते ते उत्पन्न होते व नाशही पावते. पण प्रभुनामजलाशिवाय सत्संगरूपी सरोवर निर्माण होत नाही. तसेच संतरूपी कमळही निर्माण होत नाही. ॥१॥ ॥ रहाउ ॥ क्वचित कोणी एखादाच हे रहस्य जाणतो. वेद नेहमी त्या प्रभू परमात्म्याच्या तीन गुणांची चर्चा करतात. पण त्यातून प्रभू परमात्म्याचे समग्र ज्ञान प्राप्त होत नाही. नाद व बिंदू म्हणजे सृष्टि निर्माण होण्यापूर्वीची स्थिती व सृष्टि निर्मिती नंतरची स्थिती. म्हणजे जे बिंदू रूपात होते तेच आता सृष्टिरूपात भरून राहिले आहे. हे जाणण्याची बुद्धी ज्यास प्राप्त झाली तर तो त्रिगुणात्मक प्रकृतीच्या पलीकडे जाऊन सतगुरूची सेवा करून परमपद प्राप्त करतो. ॥२॥ जो प्रभू परमात्म्याच्या रंगात रंगला तो प्रभुनामाचे स्मरण करतो व मुक्त होतो. असा भक्त सर्व श्रेष्ठ होतो व सदैव प्रसन्नचित्त असतो. हे प्रभो ! तू ज्याच्यावर कृपा करतोस तो दगड असला तरी त्यास तू भवसागरातून सुखरूप तारून नेतोस. ॥३॥ संतसंगतीत राहून हे प्रभो ! तुझी ज्योत तिन्ही लोकांत विद्यमान आहे. हे मी जाणले आहे. तू त्रिभुवनात अणु रेणूत सर्व ठिकाणी व्याप्त आहेस हे ज्याने जाणले त्याचे मन मोहमाये पासून परावृत्त होऊन आपल्या मूळ स्वरूपात लीन होते. असा भक्त प्रभुभक्तीत आपले चित्त एकाग्र करतो. नानक सांगतात, अशा भक्ताच्या चरणी मी लीन होतो. ॥४॥ ॥१२॥

॥ आसा महला १ ॥

गुरमति साची हुजति दूरि ॥ बहुतु सिआणप लागै धूरि ॥
 लागी मैलु मिटै सच नाइ ॥ गुरपरसादि रहै लिव लाइ ॥१॥
 हे हजूरि हाजरु अरदासि ॥ दुखु सुखु साचु करते प्रभ पासि ॥१॥ ॥ रहाउ ॥
 कूडु कमावै आवै जावै ॥ कहणि कथनि वारा नही आवै ॥
 किआ देखा सूझ बूझ न पावै ॥ बिनु नावै मनि त्रिपति न आवै ॥२॥
 जो जनमे से रोगि विआपे ॥ हउमै माइआ दूखि संतापे ॥
 से जन बाचे जो प्रभि राखे ॥ सतिगुरू सेवि अंम्रित रसु चाखे ॥३॥
 चलतउ मनु राखै अंम्रितु चाखै ॥ सतिगुरू सेवि अंम्रित सबदु भाखै ॥
 साचै सबदि मुकति गति पाए ॥ नानक विचहु आपु गवाए ॥४॥ ॥१३॥

(श्री. गु. ग्रं. सा. ३५२)

शब्दार्थ : गुरूमति – सतगुरूचा उपदेश; हुजति – कुतर्क; दूरि – दूर होते, नष्ट होते; सिआणप – शहाणपण, चातुर्य; धुरि – धूळ, पापाचा मळ; मैलु – मळ; मिटै – दूर होतो; है – तो; हजूरि – प्रभू परमात्मा; हाजरु – हजर राहून, उपस्थित राहून, समक्ष; साचे – प्रभू परमात्मा; करते – कर्ता; कूडु – असत्य, पाप; कहणि – सांगणे; कथनि – बोलणे; वारा – अंत; किआ – काय; बिनु नावै – प्रभुनामाशिवाय; त्रिपति – तृप्ती; से-ते; रोगि विआपे – रोगाने व्याप्त; हउमै – अहंकार; माइआ – मोहमाया; दुखि – दुःख; संतापे – संताप; बाचे – बचावतात, वाचवतात; चलतउ – चंचल; राखै – स्थिर राखतो; भाखै – बोलतात.

भावार्थ : सतगुरूउपदेशाने सत्य ज्ञान प्राप्त झाल्यावर मनातील सर्व तर्क-कुतर्क दूर होतात. अंगी चातुर्य येते. शहाणपण

येते. पापी विचार निघून जातात. मनाला लागलेला कलंक प्रवृत्तीचा मळ प्रभुनामामुळे निघून जातो. सतगुरुकृपेने जीव प्रभू परमात्म्याशी एकरूप होऊन जातो. ॥१॥ हे जीवा ! तो प्रभू परमात्मा तुझ्या समोरच उपस्थित आहे. त्याच्या समोर प्रार्थना कर, तुझे सारे सारे सुख, दुःख त्या कर्त्या पुरुषाच्या, प्रभू परमात्म्याच्या हाती आहे. ॥१॥ रहाउ ॥ जो माणूस असत्य मार्गाने, पाप मार्गाने कमाई करतो तो वारंवार जन्म-मरणाच्या चक्रात फिरत राहतो. केवळ लंब्या-चौड्या गप्पा मारून प्रभू परमात्म्याची व्याप्ती कळत नाही. ज्याने प्रभू परमात्मा पाहिला सुद्धा नाही, त्याला प्रभू परमात्म्याचे ज्ञान कसे होणार ? प्रभू परमात्म्याच्या नामस्मरणाशिवाय मनाला समाधान, शांती प्राप्त होत नाही. ॥२॥ प्रत्येक जीव जो जन्मतो त्याला अहंकार, मोहमाया, दुःख, संताप ह्या व्याधी व्यापतात. ज्यांचे प्रभू परमात्मा रक्षण करतो तेच ह्या व्याधींपासून मुक्त राहतात. जो सतगुरूची सेवा करतो त्याला प्रभुनामरूपी अमृत प्राप्त होते. ॥३॥ सतगुरूच्या सेवेमुळे चंचल मन स्थिर होते व असा सेवक प्रभुनामरूपी अमृतवचनांचे उच्चारण करतो. प्रभुनामाच्या स्मरणाने मुक्ती प्राप्त होते व जीव परमगती प्राप्त करतो. नानक सांगतात, असा साधक आपल्या अंतःकरणातील अहंकार नष्ट करतो. ॥४॥ ॥१३॥

॥ आसा महला १ ॥

जो तिनि कीआ सो सचु थीआ ॥ अंग्रित नामु सतिगुरि दीआ ॥

हिरदै नामु नाही मनि भंगु ॥ अनदिनु नालि पिआरे संगु ॥१॥

हरि जीउ राखहु अपनी सरणाई ॥

गुरुपरसादी हरि रसु पाइआ नामु पदारथु नउनिधि पाई ॥१॥ ॥ रहाउ ॥

करम धरम सचु साचा नाउ ॥ ता कै सद बलिहारै जाउ ॥

जो हरि राते से जन परवाणु ॥ तिन की संगति परम निधानु ॥२॥

हरि वरु जिनि पाइआ धन नारी ॥ हरि सिउ राती सबदु वीचारी ॥

आपि तरै संगति कुल तरै ॥ सतिगुरु सेवि ततु वीचारै ॥३॥

हमरी जाति पति सजु नाउ ॥ करम धरम संजमु सत भाउ ॥

नानक बखसे पूछ न होइ ॥ दूजा मेटे एको सोइ ॥४॥ ॥१४॥ (श्री. गु. ग्रं. सा. ३५२)

शब्दार्थ : जो – जे; थीआ – झाला; हिरदै – हृदयात; भंगु – भंग होणे; अनदिनु – दररोज; नालि – सह; पिआरे – प्रियकर, प्रभू परमात्मा; संगु – संग, सहवास; राखहु – ठेव; सरणाइ – शरणागत; नाम पदारथ – प्रभुनामरूपी पदार्थ; नउनिधि – नऊ निधी (पद्म, महापद्म, शंख, मकर, कासव, मुकुंद, कुंद, नील, खर्व, हे नऊ खजिने); राते – रंगून गेले; परवाणु – स्वीकारार्ह; निधानु – ; वरु – पती; जिनि – ज्या स्त्री जीवन; पाइआ – प्राप्त केला; सिउ – सह, सबदु विचारै – प्रभुनामाचे मनन-चिंतन करतात; आपि – स्वतः; तरै – तरून जातात; ततु – परमतत्त्व; संजमु – संयम; सत भाउ – खरे प्रेम; बखसे पूछ न होइ – पाप पुण्यादी कर्माची चौकशी होत नाही; दूजा – द्वैतभाव.

भावार्थ : त्या प्रभू परमात्म्याने ज्या जीवास जवळ केले, तो त्या प्रभू परमात्म्यात विलीन होऊन सत्यरूप, प्रभुरूप होऊन जातो. सतगुरूकडून त्यास प्रभुनामाचे अमृत प्राप्त होते. ते प्रभुनाम त्याच्या हृदयी दृढ होते. प्रभुनामाचा त्यास कधी ही विसर पडत नाही, रात्रंदिवस तो प्रभुनामात दंग होऊन राहतो. ॥१॥ हे प्रभो ! ज्या जीवास तू तुझ्या चरणकमलाजवळ स्थान दिलेस. त्यास सतगुरूकडून नामामृत चाखावयास मिळाल्यावर इतका आनंद होतो की जणू काही नऊनिधी प्राप्त झाले. ॥१॥ रहाउ ॥ तो जीव प्रभुनाम हेच त्याचे कर्म, तोच त्याचा धर्म मानतो व प्रभूशी एकरूप होऊन जातो. अशी जीवावरून मी माझे प्राण ओवाळून टाकतो. जो जीव प्रभुनामात रंगून गेला, त्या जीवाचा प्रभू स्वीकार करतो. अशाची संगत ही माझी सर्वश्रेष्ठ

उपलब्धी आहे. ॥२॥ ज्या स्त्रीस (जीवात्म्यास) प्रभुपती प्राप्त झाला ती स्त्री (जीवात्मा) धन्य होय. ती प्रभुरूपात रंगून जाते व सतत प्रभु नामाचे मनन-चिंतन करते. असा जीव स्वतः भवसागर तरून जातोच पण स्वतः बरोबर आपल्या कुळाचाही उद्धार करतो. सतगुरूची सेवा करून परमतत्त्वाचा विचार करतो. ॥३॥ प्रभुनाम हीच आमची जात. प्रभुनाम हेच आमचे कूळ. ज्याला प्रभुनाम प्राप्त झाले त्याची जातिपातीची बंधने गळून पडतात. त्याची जात एकच 'प्रभूचे सेवक'. त्यांचा धर्म, कर्म, संयम सारं काही प्रभुनाम. नानक सांगतात, आमच्या मनात प्रभू परमात्म्याच्या नामाशिवाय अन्य कशालाही स्थान नाही, आमच्या मनातील द्वैतभाव नष्ट झाला. आम्ही प्रभूशी एकरूप होऊन गेलो. ॥४॥ ॥१४॥

॥ आसा महला १ ॥

इकि आवहि इकि जावहि आई ॥ इकि हरि राते रहहि समाई ॥
 इकि धरनि गगन महि ठउर न पावहि ॥ से करमहीण हरि नामु न धिआवहि ॥१॥
 गुर पूरे ते गति मिति पाई ॥
 इहु संसारु बिखु वत अति भउजलु गुरसबदी हरि पारि लंघाई ॥ ॥१॥ ॥ रहाउ ॥
 जिन्ह कउ आपि लए प्रभ मेलि ॥ तिन कउ कालु न साकै पेलि ॥
 गुरुमुखि निरमल रहहि पिआरे ॥ जिउ जल अंभ ऊपरि कमल निरारे ॥२॥
 बुरा भला कहु किस नो कहीऐ ॥ दीसै ब्रहमु गुरमुखि सचु लहीऐ ॥
 अकथु कथउ गुरमति वीचारु ॥ मिलि गुर संगति पावउ पारु ॥३॥
 सासत बेद सिंग्रिति बहु भेद ॥ अठसठि मजनु हरि रसु रेद ॥
 गुरमुखि निरमलु मैलु न लागै ॥ नानक हिरदै नामु वडे धुरि भागै ॥४॥ ॥१५॥

(श्री. गु. ग्रं. सा. ३५३)

शब्दार्थ : इकि – कित्येक; आवहि – येतात, जन्मतात; जावहि – जातात, मरतात; राते – रममाण होतात; धरनि – पृथ्वी; ठउर – स्थान; करम हीण – दुर्भागी; गुर पूरे ते – पूर्णगुरूकडून; गतिमिति – परमगती, अत्युच्च आध्यात्मिक स्तर; बिखु वत – विषवत्; गुरसबदी – सतगुरूच्या उपदेशाने; पार लंघाई – पार करतो; कालु – काळ, यम; पेलि – पीडा, त्रास; पिआरे – प्रिय, प्यारे; जिउ – ज्याप्रमाणे; अंभ – पाणी; निरारे – निराळे, अलिप्त; लहीऐ – घेतो, प्राप्त करतो; अकथु – अवर्णनीय; सासत – शास्त्रे; बेद – वेद; सिंग्रिति – स्मृती; अठसठि – अडुसष्ट; मजनु – तीर्थक्षेत्र; रेद – हृदयात; वडे धुरि भागै – महाभाग्याने.

भावार्थ : ह्या जगात कित्येक लोक जन्मला येतात तर कित्येक लोक मरून जातात. पण काही लोक प्रभुनामात रंगून जातात. प्रभू परमात्म्याशी एकरूप होऊन जातात. काही जीवांना धरती-आकाश कोठेच स्थान प्राप्त होत नाही ते त्रिशंकू प्रमाणे मध्येच लोंबकाळत राहतात. असे दुर्भागी प्रभुनामाचे स्मरण करत नाहीत. ॥१॥ पूर्णगुरूकडून त्याच्या उपदेशाप्रमाणे आचरण केल्याने परमगती प्राप्त होते. सतगुरूच्या उपदेशाने हा विषवत् संसार, हा भवसागर पार करता येतो. ॥१॥ ॥ रहाउ ॥ हे प्रभो ! ज्या जीवास तू स्वतः मध्ये सामावून घेतोस त्यांना काळ पीडा देऊ शकत नाहीत. गुरुपदेशाप्रमाणे आचरण करणारे होतात. प्रभू परमात्म्यास प्रिय झाले की जसे पाण्यात राहूनही कमलपुष्प कोरडे राहते तसे हे लोक संसारात राहूनही संसारापासून पूर्णपणे अलिप्त असतात. ॥२॥ कोणासही चांगले वा वाईट म्हणून वाखाणून का किंवा कोणाची निंदा करू नका. कारण प्रत्येक जीवाचे ठायी तो प्रभू परमात्मा विराजमान आहे. गुरुपदेशामुळे हे सत्य ज्ञान प्राप्त होते. प्रभू परमात्म्याचे खरे स्वरूप कोणासही माहीत नाही. कोणीही त्याचे परिपूर्ण वर्णन करू शकत नाही; पण सतगुरूकडून प्राप्त झालेल्या

ज्ञानाच्या चिंतनाने त्या अवर्णनीय प्रभूचे वर्णन करणे शक्य होते. ज्याला सतगुरूची संगत प्राप्त झाली तो भवसागर पार करून जातो. ॥३॥ हृदयात प्रभुनाम वृढपणे धारण करणे हेच वेद-शास्त्र-स्मृती वाचणे तसेच अडुसष्ट तीर्थात स्नान करण्यासारखे आहे. सतगुरूच्या उपदेशाप्रमाणे आचरण केल्याने जीव अंतर्बाह्य निर्मल होतो. त्याला मोहमायेचा यत्किंचितही कलंक लागत नाही. नानक सांगतात, महाभाग्यानेच प्रभुनाम हृदयात वृढ होते. ॥४॥ ॥१५॥

॥ आसा महला १ ॥

निवि निवि पाइ लगउ गुर अपुने आतम रामु निहारिआ ॥

करत बीचारु हिरदै हरि रविआ हिरदै देखि बीचारिआ ॥१॥

बोलहु रामु करे निसतारा ॥

गुरपरसादि रतनु हरि लाभै मिटै अगिआनु होइ उजीआरा ॥१॥ ॥ रहाउ ॥

रवनी रवै बंधन नही तूटहि विचि हउमै भरमु न जाई ॥

सतिगुरु मिलै त हउमै तूटै ता को लेखै पाई ॥२॥

हरि हरि नामु भगति प्रिअ प्रीतमु सुख सागरु उर धारे ॥

भगतिवछलु जगजीवनु दाता मति गुरमति हरि निसतारे ॥३॥

मन सिउ जूझि मरै प्रभु पाए मनसा मनहि समाए ॥

नानक क्रिपा करे जगजीवनु सहज भाइ लिव लाए ॥४॥ ॥१६॥ (श्री. गु. ग्रं. सा. ३५३)

शब्दार्थ : निवि निवि – वाकून वाकून, अत्यंत नम्रतापूर्वक; निहारिआ – न्याहाळतो, पाहतो; रविआ – स्मरण केले; देखि – पाहून; बीचारिआ – विचार केला; बोलहु – बोला, जप करा, स्मरण करा; निसतारा – मुक्ती; अगिआनु – अज्ञान अंधकार; उजीआरा – प्रकाशित; रवनी रवै – मुखाने नामोच्चार केल्याने; विचि हउमै – अहंकारात बुडालेला; भरमु – भ्रम; उर धारे – हृदयात धारण कर; भगतिव छलु – भक्तवत्सल; मति – बुद्धी; गुरमति – सतगुरूची बुद्धी; मन सिउ – मनाबरोबर; जूझि – युद्ध करून, झुंजून; मनसा – मनातल्या इच्छा, मनातील वासना.

भावार्थ : मी परत-परत वाकून अत्यंत नम्र होऊन आपल्या सतगुरूच्या चरणी लीन होतो कारण त्याच्याचमुळे मी माझ्या अंतरातील आत्मारामाला पाहू शकलो. त्याचे मनन, चिंतन केल्याने तो प्रभू परमात्मा माझ्या हृदयात स्थिर झाला. आता मी सतत त्याचे माझ्या मनात स्मरण करतो. ॥१॥ प्रभुनामाचे स्मरण केल्याने मुक्ती प्राप्त होते. सतगुरूच्या कृपेने मला प्रभुरूपी रत्न प्राप्त झाले. त्यामुळे माझ्या हृदयातील अज्ञानरूपी अंधकार नाहीसा झाला व माझ्या हृदयात सर्वत्र सत्य ज्ञानाचा प्रकाश पसरला. ॥१॥ ॥ रहाउ ॥ जोपर्यंत मनातील अहंकार नष्ट झाला नाही. मोहमायेने निर्माण केलेले भ्रम नाहीसे झाले नाहीत, तोपर्यंत मुखाने हरिनामाचे स्मरण केल्याने ही संसाराची बंधने तुटत नाहीत. जेव्हा सतगुरूची प्राप्ती होते तेव्हा मनातील अहंकार नष्ट होतो व प्रभुप्राप्तीसाठी केलेले प्रयत्न सार्थकी लागतात. ॥२॥ जो जीव हरिनामाचे स्मरण करतो, प्रभू परमात्म्याची भक्ती करतो त्यास तो सुखसागर प्रभू परमात्मा आपल्या हृदयात स्थान देतो. सतगुरूच्या उपदेशाप्रमाणे वागून ज्या साधकाने आपले विचार प्रभुचिंतनात लीन केले त्यास, तो भक्तवत्सल प्रभू, तो सर्व जगाला जीवन देणारा जगजीवन प्रभू परमात्मा, मुक्ती प्रदान करतो. ॥३॥ असा साधक आपल्या मनाशी युद्ध करून मनातील वासना मनातच गाडून टाकून प्रभू परमात्म्यास प्राप्त करतो. नानक सांगतात, अशा भक्तावर तो जगजीवन प्रभू परमात्मा कृपा करतो त्यामुळे तो भक्त सहजावस्था प्राप्त करून प्रभुरूपात विलीन होतो. ॥४॥ ॥१६॥

॥ आसा महला १ ॥

किस कउ कहहि सुणावहि किस कउ किसु समझावहि समझि रहे ॥
किसै पड़ावहि पड़ि गुणि बूझे सतिगुर सबदि संतोखि रहे ॥१ ॥
ऐसा गुरमति रमतु सरीरा ॥ हरि भजु मेरे मन गहिर गंभीरा ॥१ ॥ ॥ रहाउ ॥
अनत तरंग भगति हरि रंगा ॥ अनदिनु सूचे हरि गुण संगी ॥
मिथिआ जनमु साकत संसारा ॥ राम भगति जनु रहै निरारा ॥२ ॥
सूची काइआ हरि गुण गाइआ ॥ आतमु चीनि रहै लिव लाइआ ॥
आदि अपारु अपरंपरु हीरा ॥ लालि रता मेरा मनु धीरा ॥३ ॥
कथनी कहहि कहहि से मूए ॥ सो प्रभु दूरि नाही प्रभु तूं है ॥
सभु जगु देखिआ माइआ छाइआ ॥ नानक गुरमति नामु धिआइआ ॥४ ॥ ॥१७ ॥

(श्री. गु. ग्रं. सा. ३५३)

शब्दार्थ : किस कउ – कोणाला; कहहि – सांगु; सुणावहि – ऐकवु; किसु समझावहि – समजावु; किसै पड़ावहि – कोणाला वाचून दाखवु; गुणि बूझे – गुण समजतील; सरीरा – देहात, गहिर गंभीरा – अत्यंत गंभीर; अनत – अनंत; हरि रंगा – हरीच्या प्रेमाने; सूचे – पवित्र; संगी – संगतीने; मिथिआ – मिथ्या; साकत – शाक्तपंथी, ईश्वरापासून दूर गेलेला; रहै निरारा – अलिप्त राहतो; चीनि – ओळखून; धीरा – स्थैर्य; से मूए – ते मेले; माइआ – माया; छाइआ – छाया, आवरण.

भावार्थ : जो साधक प्रभुभक्ती करून ज्ञानी झाला तो आपल्याबद्दल कोणास काही सांगत नाही. कोणास काही ऐकवत नाही. कोणास काही समजावून सांगण्याच्या भरीस पडत नाही. कोणास काही शिकवत नाही. सतगुरूच्या उपदेशाप्रमाणे वागून संतुष्ट होऊन राहतो. ॥१ ॥ हे मना ! तू गुरूच्या उपदेशाप्रमाणे आचरण करून प्रत्येक शरीरात वास करणाऱ्या त्या गहन, गंभीर प्रभू परमात्म्याचे स्मरण कर. ॥१ ॥ ॥ रहाउ ॥ जो साधक प्रत्येक दिवशी प्रभुभक्तीच्या अनेक तरंगात रंगून जातो, तो हरिगुणांच्या संगतीने प्रतिदिनी पवित्र होत जातो. प्रभू परमात्म्यास विमुख झालेल्या, प्रभू भक्तीपासून दूर गेलेल्या व्यक्तीचे जीवन वाया जाते. प्रभुभक्तीत रंगून गेलेला इतरांपासून अलिप्त राहतो. ॥२ ॥ जो भक्त प्रभू परमात्म्याचे गुणगान गातो त्याचे शरीर पवित्र होते. त्याला आत्मस्वरूपाचे ज्ञान होते व तो त्यात एकाग्रचित्त होऊन जातो. तो प्रभू परमात्मा आदी, अपार, अपरंपार आहे. तो बहुमोल रत्न आहे. अशा प्रभुरूपी रत्नाचे स्मरण केल्याने भक्ताचे मन स्थिर होते. ॥३ ॥ जो मनुष्य कोणतीही अनुभूती प्राप्त न होता नुसताच बढाया मारतो. तो आध्यात्मिकदृष्ट्या मृतच समजावा. सारा संसार मोहमायेने झाकलेला आहे. वास्तविक प्रभू परमात्मा मुळीच दूर नाही. तो अगदी जवळ आहे. प्रत्येकाच्या अंतरातच आहे. नानक सांगतात, ज्याने प्रभुनामाचे ध्यान केले त्याला हे कळून येते. ॥४ ॥ ॥१७ ॥

॥ आसा महला १ तितुका ॥

कोई भीखकु भीखिआ खाइ ॥ कोई राजा रहिआ समाइ ॥
किसही मानु किसै अपमानु ॥ ढाहि उसारे धरे धिआनु ॥
तुझ ते वडा नाही कोइ ॥ किसु वेखाली चंगा होई ॥१ ॥
मै तां नामु तेरा आधारु ॥ तूं दाता करणहारु करतारु ॥१ ॥ ॥ रहाउ ॥
वाट न पावउ वीगा जाउ ॥ दरगह बैसण नाही थाउ ॥

खंड ३ [२०]

मन का अंधुला माइआ का बंधु ॥ खीन खराबु होवै नित कंधु ॥
 खाण जीवन की बहुती आस ॥ लेखै तेरै सास गिरास ॥२ ॥
 अहिनिंसि अंधुले दीपकु देइ ॥ भउजल डूबत चिंत करेइ ॥
 कहहि सुणहि जो मानहि नाउ ॥ हउ बलिहारै ता कै जाउ ॥
 नानकु एक कहै अरदासि ॥ जीउ पिंडु सभु तेरै पासि ॥३ ॥
 जां तूं देहि जपी तेरा नाउ ॥ दरगह बैसण होवै थाउ ॥
 जां तुधु भावै ता दुरमति जाइ ॥ गिआन रतनु मनि वसै आइ ॥
 नदरि करे ता सतिगुरु मिलै ॥ प्रणवति नानकु भवजलु तरै ॥४ ॥ ॥१८ ॥

(श्री. गु. ग्रं. सा. ३५४)

शब्दार्थ : भीखकु – भिकारी; भीखिआ – भिक्षा; रहिआ समाई – वैभवात उन्मत्त बनून राहतो; किसही – कोणाचा; ढाहि – नष्ट करतो; उसारे – उत्पन्न करतो; धरे धिआनु – ध्यानात ठेवतो, लक्ष देतो; वेखाली – दाखवू; चंगा – श्रेष्ठ; करणहारु – करणारा, कर्ता; वीगा – वाकडा; दरगह – प्रभूचा दरबार; बैसण – बसण्याचा; थाउ – स्थान; अंधुला – अंधळा; खीन – क्षीण; खराबु – खराब; कंधु – शरीर; खाण – खाणे; लेखै – कर्मलेख; सास – श्वास; गिरास – घास; मानहि – मनन; कहै – म्हणतो; अरदासि – प्रार्थना; जीउ – जीव; पिंडु – शरीर; देहि – देतोस; जपी – जप करतो; भावै – आवडतो; दुरमति – दुर्बुद्धी; गिआन – ज्ञान; नदरि – कृपा; मिलै – मिळतो, प्राप्त होतो; प्रणवति – नम्रतापूर्वक सांगणे.

भावार्थ : ह्या जगात कोणी भीक मागून आपला उदर निर्वाह करतो. तर कोणी राजा बनून ऐश्वर्यात लोळतो. कोणाचा सन्मान होतो, तर कोणाचा अपमान होतो. तो प्रभू परमात्मा कोणास नष्ट करतो, कोणास उत्पन्न करतो तर सर्व जीवांच्या गरजांकडे लक्ष देतो. हे प्रभो ! तुझ्याहून चांगला, तुझ्याहून श्रेष्ठ मला तरी कोणी दिसत नाही. ॥१ ॥ हे प्रभो ! मला तुझ्याच नामाचा आधार आहे. कारण सर्व काही देणारा तूच आहेस. सर्व काही करणारा कर्तापुरुषही तूच आहेस. ॥१ ॥ रहाउ ॥ हे प्रभो ! माझी प्रवृत्ती कुमार्गाकडे आहे. सरळ मार्गाने जाणे मला जमतच नाही. प्रभूच्या दरबारात स्थान प्राप्त करण्याच्या योग्यतेचा मी नाही. माझ्या मनात अज्ञानरूपी अंधकार आहे. मी मोहमायेने बांधला गेलो आहे. दिन प्रतिदिन माझे शरीर खंगत चालले आहे. मला चांगले-चुंगले खाण्याची, जीवनाचा उपभोग घेण्याची आशा लागून राहिली आहे. हे प्रभो ! माझ्या प्रत्येक श्वासाचा आणि घासाचा हिशोब तुझ्याकडे मांडलेला आहे. ॥२ ॥ तो प्रभो परमात्मा अज्ञान अंधकारात चाचपडत असणाऱ्यांना सदोदित प्रकाश देत असतो. जो भवसागरात बुडणाऱ्याची काळजी घेत असतो. जे प्रभू परमात्म्याचे नाम श्रवण करतात, नाम स्मरण करतात, मनन करतात अशा भक्तांवर मी माझे प्राण ओवाळून टाकतो. नानक म्हणतात, हे प्रभो ! माझी तुझ्याकडे एकच प्रार्थना आहे की माझे तन-मन सारे काही तुझ्याच आश्रयाने कार्यरत राहो. ॥३ ॥ हे प्रभो ! तू प्रसन्न होऊन दिलेस तरच मला प्रभुनाम प्राप्त होईल. तुझी कृपा झाली तर मला तुझ्या दरबारात स्थान प्राप्त होईल. तुझी मर्जी असेल तर माझी दुर्मती दूर होईल, आणि मनात सुबुद्धिरूपी ज्ञानरत्नाची धारणा होईल. तुझ्या कृपेने मला सतगुरूची प्राप्ती होईल. नानक नम्रतापूर्वक प्रार्थना करतात की प्रभो ! मला भवसागरातून तारून ने ! ॥४ ॥ ॥१८ ॥

॥ आसा महला १ पंचपदे ६ ॥

दुध बिनु धेनु पंख बिनु पंखी जल बिनु उतभुज कामि नाही ॥
 किआ सुलतानु सलाम विहूणा अंधी कोठी तेरा नामु नाही ॥१ ॥

खंड ३ [२१]

की विसरहि दुखू बहुता लागै ॥
 दुखु लागै तूं विसरू नाही ॥१ ॥ ॥ रहाउ ॥
 अखी अंधु जीभ रसु नाही कंनी पवणु न वाजै ॥
 चरणी चलै पजूता आगै विणु सेवा फल लागे ॥२ ॥
 अखर बिरख बाग भुइ चोखी सिंचित भाउ करेही ॥
 सभना फलु लागै नामु एको बिनु करमा कैसे लेही ॥३ ॥
 जेते जीअ तेते सभि तेरे विणु सेवा फलु किसै नाही ॥
 दुखु सुखु भाणा तेरा होवै विणु नावै जीउ रहै नाही ॥४ ॥
 मति विचि मरणु जीवणु होरु कैसा जा जीवा तां जुगति नाही ॥
 कहै नानकु जीवाले जीआ जह भावै तह राखु तुही ॥५ ॥ ॥१९ ॥ (श्री. गु. ग्रं. सा. ३५४)

शब्दार्थ : धेनु – गाय; पंखी – पक्षी; उदभुज – वनस्पती; विहूणा – शिवाय; अंधी – अंधारी; कोठी – खोली, अंतःकरण; की – काय; विसरहि – विसर पडणे; बहुता – खूप; अखी – डोळे; कंनी – कान; वाजै – आवाज; पजूता – आश्रय; अखर – अक्षर; बिरख – वृक्ष; भुइ – जमीन; चोखी – पांढरी स्वच्छ; सिंचित – सिंचन, पाणी घालणे; भाउ – प्रेम; सभना – सगळ्यांना; लेही – घेणे; जेते – जितके; जीअ – जीव; तेते – तितके; भाणा – इच्छा; होरु – अन्य; जा – जेव्हा; तां – तेव्हा; जीवाले – जिवंत; जह – जसे; तह – तसे.

भावार्थ : दूध न देणारी गाय, पंखाशिवाय पक्षी, पाण्याशिवाय वनस्पती व्यर्थ आहेत. ज्या राजाला कोणी मुजरा करत नाही तो राजाच नाही. प्रभुनामाशिवाय देह म्हणजे अंधकाराने भरलेली खोली. ॥१ ॥ हे जीवा तू प्रभू परमात्म्यास का विसरलास ? प्रभूस विसरल्याने खूप दुःख भोगावे लागते. हे प्रभो! मला तुझा विसर पडू नये. नाहीतर मला दुःख भोगावे लागेल ॥१ ॥ रहाउ ॥ डोळ्यांना दिसत नाही, जिभेला चव कळत नाही. कानांनी ऐकू येत नाही अशा जीवाला कोणी हाताला धरून चालवल्याशिवाय पाऊल पुढे पडत नाही. हे सारे प्रभू परमात्म्याची सेवा न केल्याचे फळ आहे. ॥२ ॥ शुद्ध हृदयरूपी भूमीवर सतगुरूच्या उपदेशाचा वृक्ष लावला, त्याला प्रेमभावरूपी पाणी घातले, तर त्यास प्रभुनामरूपी गोड, रसाळ फळ लागते. ज्याच्या भाग्यात प्रभू परमात्म्याने हे लिहिले असेल त्यासच ते प्राप्त होते. ॥३ ॥ हे प्रभो ! ह्या जगात जितके जीव आहेत ते सगळे तुझेच आहेत. पण प्रभुसेवेशिवाय कोणासही प्रभुनामरूपी फळ प्राप्त होत नाही. तुझ्या इच्छेनुरूप जीवास सुख वा दुःख भोगावे लागते. प्रभुनामाशिवाय जगणे अशक्य आहे. ॥४ ॥ सतगुरूच्या उपदेशाप्रमाणे आचरण करून मनातील अहंकार मारून टाकणे हेच खरे जीवन. ह्या पेक्षा अन्य प्रकारे जगणे हे जगणेच नव्हे. जर कोणी वेगळ्या मार्गाने जीवन जगत असेल तर तो जीवन जगण्याचा खरा मार्ग नाही. नानक सांगतात, हे जीवा ! त्या जीवन देणाऱ्या प्रभू परमात्म्यास प्रार्थना कर, की हे प्रभो, जशी तुझी इच्छा असेल तसे तू मला ठेव. ॥५ ॥ ॥१९ ॥

॥ आसा महला १ ॥

काइआ ब्रहमा मनु है धोती गिआनु जनेऊ धिआनु कुसपाती ॥
 हरिनामा जसु जाचउ नाउ ॥ गुर परसादी ब्रहमि समाउ ॥१ ॥
 पांडे ऐसा ब्रहम बीचारु ॥ नामे सुचि नामो पड़उ नामे चजु आचारु ॥ १ ॥ ॥ रहाउ ॥

बाहरि जनेऊ जिचरु जोति है नालि ॥ धोती टिका नामु समालि ॥
 ऐथै ओथै निबही नालि ॥ विणु नावै होरि करम न भालि ॥२ ॥
 पूजा प्रेम माइआ परजालि ॥ एको वेखहु अवरु न भालि ॥
 चीन्है ततु गगन दसदुआर ॥ हरि मुखि पाठ पडै बीचार ॥३ ॥
 भोजनु भाउ भरमु भउ भागै ॥ पाहरूअरा छबि चोरु न लागै ॥
 तिलकु लिलाटि जाणै प्रभु एकु ॥ बूझै ब्रहमु अंतरि बिबेकु ॥४ ॥
 आचारी नही जीतिआ जाइ ॥ पाठ पडै नही कीमति पाइ ॥
 असटदसी चहु भेदु न पाइआ ॥ नानक सतिगुरि ब्रहमु दिखाइआ ॥५ ॥ ॥२० ॥

(श्री. गु. ग्रं. सा. ३५५)

शब्दार्थ : काइआ – शरीर; ब्रहमा – ब्राह्मण; मनु – मन; धोती – धोतर; गिआनु – ज्ञान; जनेऊ – जानवे; धिआनु – ध्यान; कुसपाती – आसन; जसु – यश; जाचउ – याचना करतो, मागतो; ब्रहम – परब्रह्म, परमात्मा; समाउ – सामावणे, एकरूप होणे; पांडे – पंडित; सुचि – पवित्र; पडउ – वाचतो; चजु – ; जिचरु – जोपर्यंत; नालि – आत; ऐथै – ह्या भूलोकात; ओथै – परलोकात; निबही नालि – बरोबर नेईल; न भालि – शोधू नकोस; परजालि – नीट जाळून टाक; वेखहु – पाहा; चीन्है – ओळख; भोजनु – नेवैद्य; भाउ – प्रेम; पाहरूअरा – पहारेकरी; चोरु – चोर; तिलकु – टिळा; लिलाटि – कपाळावर; बूझै – ओळख; आचारी – बाह्य आचार; जीतिआ – जिंकणे; असटदसी – अठरा; दिखाइआ – दाखवले.

भावार्थ : हे बाह्य आचारात रमलेल्या जीवा, त्या आचारातील अर्थ समजावून घे. तुझे शरीर हाच ब्राह्मण आहे. मन हे धोतर आहे. ज्ञान हे यज्ञोपवीत (जानवे) आहे. प्रभुनामाचे ध्यान हेच आसन आहे. मी हरिनामाची याचना करतो. गुरुकृपेने परमेश्वर प्राप्त होतो. ॥१ ॥ हे पंडिता तू अशा प्रकारे प्रभू परमात्म्याची उपासना कर की प्रभुनाम हीच पवित्रता, प्रभुनाम हेच वेद पठण, नाम हीच तुझ्या जीवनाची रीत व नाम हेच तुझे आचरण व्हावे. ॥१ ॥ रहाउ ॥ तू गळ्यात घातलेले जानवे हे तोपर्यंतच आहे, जोपर्यंत तुझ्या शरीरात प्राण आहे. प्राण गेला की शरीरही गेले अन् जानवेही गेले. काहीही शिल्लक राहणार नाही. सारे काही नश्वर आहे. प्रभुनाम हेच तू धोतर समज. प्रभुनाम हाच कपाळावरील गंधाचा टिळा समज. तेच इहलोकी व परलोकी तुझ्या बरोबर येणार आहे. प्रभुनामाशिवाय अन्य कोणतेही कर्म तुझ्याबरोबर येणार नाही. ॥२ ॥ प्रभु प्रेमामे – मनातील मोहमाया पूर्णपणे नष्ट कर. हीच खरी पूजा आहे. त्या एकमेव प्रभू परमात्म्यावर तुझे चित्त एकाग्र कर. अन्य कोणताही विचार मनात आणू नकोस. सर्वत्र प्रभू परमात्मा ओळखणे हीच दशमद्वारी सहजसमाधी समज. मुखाने सतत प्रभुनामाचा उच्चार हेच वेदपठण होय. ॥३ ॥ प्रभुप्रेमाचा नैवेद्य दाखव. त्याने तुझ्या मनातील मोहमायेने उत्पन्न केलेले सारे भ्रम, भय नष्ट होऊन जाईल. प्रभु नामरूपी पहारेकरी असतील तर काम आदी विषयविकाररूपी चोर मनात प्रवेश देखील करू शकणार नाहीत. एकमेव प्रभू परमात्मा हाच तुझ्या भाळीचा टिळा समज. तुझ्या अंतरात असलेल्या परब्रह्म परमात्म्यास ओळखणे हाच खरा विवेक होय. ॥४ ॥ हे साधका ! बाह्य कर्मकांडाच्या आचरणाने प्रभू परमात्म्यास प्राप्त करता येत नाही. वेदशास्त्रे आदींचे पठण केल्याने प्रभू परमात्म्याचे मोल कळत नाही. अठरा पुराणांनाही प्रभू परमात्म्याचे रहस्य कळले नाही. नानक सांगतात, माझ्या सतगुरूने मला प्रभू परमात्म्याचे दर्शन घडवले. ॥५ ॥ ॥२० ॥

॥ आसा महला १ ॥

सेवकु दासु भगतु जनु सोई ॥ ठाकुर का दासु गुरुमुखि होई ॥
जिनि सिरि साजी तिनि फुनि गोइ ॥ तिसु बिनु दूजा अवरु न कोई ॥१ ॥
साचु नामु गुर सबदि वीचारि ॥ गुरुमुखि साचे साचै दरबारि ॥१ ॥ ॥ रहाउ ॥
सचा अरजु सची अरदासि ॥ महली खसमु सुणे साबासि ॥
सचै तखति बुलावै सोइ ॥ दे वडिआई करे सु होई ॥२ ॥
तेरा ताणु तू है दीबाणु ॥ गुर का सबदु सचु नीसाणु ॥
मने हुकमु सु परगटु जाइ ॥ सचु नीसाणै ठाक न पाइ ॥३ ॥
पंडित पडहि वखाणहि वेदु ॥ अंतरि वसतु न जाणहि भेदु ॥
गुर बिनु सोझी बूझ न होइ ॥ साचा रवि रहिआ प्रभु सोइ ॥४ ॥
किआ हउ आखा आखि वखाणी ॥ तूं आपे जाणहि सरब विडाणी ॥
नानक एको दरु दीबाणु ॥ गुरुमुखि साचु तहा गुदराणु ॥५ ॥ ॥२१ ॥ (श्री. गु. ग्रं. सा. ३५५)

शब्दार्थ : सोई – तेच; जिनि – ज्याने; सिरि – सृष्टी; साजी – उत्पन्न केले; फुनि – परत; गोइ – नष्ट केली; तिसू – त्याच्या; सबदि – उपदेश; गुरुमुखि – सतगुरूच्या उपदेशाप्रमाणे आचरण करणारा श्रेष्ठ साधक; साचे – खरे; साचै – प्रभू परमात्मा; अरजु – विनंती; अरदासि – प्रार्थना; महली – महालात; खरूमु – परमेश्वर; साबासि – शाबासकी; तखति – दरबारात; बुलावै – बोलावतो; दे – देतो; वडिआई – मोठेपण; ताणु – शक्ती; दीबाणु – आश्रय; निसाणु – निशाण, प्रतीक; मने – मानतात; सु परगटु जाइ – ते यशस्वी होतात; परगटू – प्रगट; ठाक – अडचण, अडथळा; पडहि – वाचन करून; भेदु – भेद, रहस्य; रवि हरिआ – व्यापून राहिला; किआ – काय; विडाणी – आश्चर्य; तहा – तेथे; गुदराणु – निर्वाह, गुजराण.

भावार्थ : प्रभूचा भक्त हा प्रभूचा दास व सेवक असतो. सतगुरूच्या उपदेशाप्रमाणे आचरण करणाराच सेवकच प्रभूचा दास होतो. ज्या प्रभू परमात्म्याने ह्या सृष्टीची रचना केली तोच तिचा विनाशही करतो. प्रभू परमात्म्याशिवाय अन्य कोणीही असे करू शकत नाही. ॥१ ॥ सतगुरूच्या उपदेशाचा विचार केल्याने सत्यरूप प्रभुनामाची प्राप्ती होते. अशा खऱ्या श्रेष्ठ साधकास प्रभू परमात्म्याच्या दरबारात स्थान प्राप्त होते. ॥१ ॥ ॥ रहाउ ॥ अंतःकरणपूर्वक खऱ्या तळमळीने केलेला प्रभू परमात्म्याचा धावा, प्रभू परमात्म्याची केलेली प्रार्थना तो आपल्या प्रासादात बसून ऐकतो व त्याचा स्वीकार करून अशा साधकास तो आपल्या दरबारात बोलावून घेऊन त्यास मोठेपणा देतो. व सर्व काही करण्याची शक्ती त्यास प्रदान करतो. ॥२ ॥ हे प्रभो ! गुरुमुख साधकाचे तूच सामर्थ्य आहेस. त्याला तुझाच आधार आहे. तुझ्या कृपेस पात्र होण्यासाठी सतगुरूकडून प्राप्त झालेले प्रभुनाम हेच त्याचे साधन आहे. जो सदैव प्रभूची आज्ञा शिरसावंद्य मानतो त्यामुळे तो सर्वत्र आदरास प्राप्त होतो. प्रभुनाम हृदयात धारण केल्यामुळे त्याच्या मार्गात कोणताही अडथळा निर्माण होत नाही. प्रभुप्राप्तीची त्याची वाट कोणीही अडवू शकत नाही. ॥३ ॥ पंडित वेदांचे पठण करून त्याच्यावर प्रवचन झोडतात पण स्वतःच्या अंतरात वसत असलेल्या प्रभू परमात्म्यास मात्र ओळखत नाही. तो प्रभू परमात्मा सर्वव्यापी आहे, चराचरास व्यापून राहिला आहे हे ज्ञान फक्त सतगुरूकडूनच प्राप्त होते. ॥४ ॥ मी काय सांगू? कसे वर्णन करू? तू एक आश्चर्यच आहेस. तू सारे काही जाणतोस. तू सर्वज्ञ आहेस. नानक सांगतात, मला केवळ तुझ्या दारीच आश्रय मिळेल. गुरुमुख श्रेष्ठसाधक तुझ्या कृपेवरच आपले जीवन जगतात. ॥५ ॥ ॥२१ ॥

॥ असा महला १ ॥

काची गागरि देह दुहेली उपजै बिनसै दुखु पाई ॥
इहु जगु सागुरु दुतरु किउ तरीऐ बिनु हरि गुर पारि न पाई ॥१ ॥
तुझ बिनु अवरु न कोई मेरे पिआरे तुझ बिनु अवरु न कोइ हरे ॥
सरबी रंगी रूपी तूं है तिसु बखसे जिसु नदरि करे ॥१ ॥ ॥ रहाउ ॥
सासु बुरी घरि वासु न देवै पिर सिउ मिलण न देइ बुरी ॥
सखी साजनी के हउ चरन सरेवउ हरि गुर किरपा ते नदरि धरी ॥२ ॥
आपु बीचारि मारि मनु देखिआ तुम सा मीतु न अवरु कोई ॥
जिउ तूं राखही तिव ही रहणा दुखु सुखु देवहि करहि सोई ॥३ ॥
आसा मनसा दोऊ बिनासत त्रिहु गुण आस निरास भई ॥
तुरीआवसथा गुरमुखि पाईऐ संत सभा की ओट लही ॥४ ॥
गिआन धिआन सगले सभि जप तप जिसु हरि हिरदै अलख अभेवा ॥
नानक राम नामि मनु राता गुरमति पाए सहज सेवा ॥५ ॥ ॥२२ ॥ (श्री. गु. ग्रं. सा. ३५५)

शब्दार्थ : काची – कच्च्या मातीची; गागरि – घागर; दुहेली – दुःखी; उपजै – उत्पन्न होते; बिनसै – नष्ट होते; सरबी – सर्व; दुतरु – दुस्तर, तरून जाण्यास अवघड; पिआरे – प्रिय; बखसे – क्षमा करतो; घरि – हृदयरूपी घर; पिर – पती; सरेवउ – सेवा करणे; आपु बीचारि – आत्मचिंतन; मारि मन् – मन मारून; मीतु – मित्र; देवहि – देतो; करहि – करतो; आसा – आशा; मनसा – इच्छा; दोऊ – दोघे; बिनासत – विनाश करतो; तिहु गुण – सत्त्व-रज-तम हे त्रिगुण; सगले – सगळे; तुरिआवसथा – मुक्ती; ओट – आसरा; अलख – अलक्ष्य; अभेवा – अगम्य.

भावार्थ : हा देह ही कच्च्या मातीची घागर आहे. तो निर्माण होताना व नष्ट होताना दुःख भोगतो. हे जग हा पार न करता येणारा सागर आहे. तो कसा पार करता येईल ? सतगुरुकृपेशिवाय ते अशक्य आहे. ॥१ ॥ हे प्रभू ! तुझ्याशिवाय मला अन्य कोणीही प्रिय नाही. माझे दुःख तुझ्याशिवाय अन्य कोणीही दूर करू शकणार नाही. ह्या संसाराच्या सर्व रंगांत संसाराच्या ह्या पसाच्यात सर्वत्र तूच विराजमान आहेस. ज्या जीवावर तू कृपा करतोस त्यास तू क्षमा करतोस. ॥१ ॥ ॥ रहाउ ॥ माझी मायारूपी सासू फार दुष्ट आहे. माझा पती तो प्रभू परमात्मा माझ्या हृदयातच आहे पण मायेच्या प्रभावामुळे मी प्रिय प्रभूस भेटू शकत नाही. माझ्या सत्संगी सख्यांची मी सेवा करते. सत्संगामुळेच त्या प्रभू परमात्म्याने माझ्यावर कृपा केली आहे. ॥२ ॥ हे प्रभो ! आत्मचिंतन केल्याने, मनातील विषयविकार नष्ट केल्यावर मला हे दिसून आले, की ह्या जगात तुझ्यासारखा मित्र अन्य कोणीही नाही. तू मला जसे ठेवशील तसा मी राहीन. कारण दुःख देणाराही तूच आहेस व सुख देणाराही तूच आहेस. तुला योग्य वाटेल तेच तू करतोस. ॥३ ॥ आशा आकांक्षा दोन्ही गोष्टी मी मनातून काढून टाकल्या आहेत. त्या त्रिगुणात्मक मायेपासून मी विरक्त झालो आहे. सत्संगाचा आश्रय घेतला व गुरूच्या उपदेशाप्रमाणे आचरण केल्यामुळे मला तूर्यावस्था प्राप्त झाली आहे, मुक्ती प्राप्त झाली आहे. ॥४ ॥ ज्याच्या हृदयात तो अदृष्ट व अगम्य प्रभू परमात्मा वास करतो, त्यास जप, तप, ध्यान ज्ञान सारे काही आपोआप प्राप्त होते. नानक सांगतात, की ज्याचे मन रामनामात रंगून गेले त्याचे मन गुरूच्या मार्गदर्शनाने सहजावस्थेत स्थिर होते. ॥५ ॥ ॥२२ ॥

॥ असा महला १ पंचपदे २ ॥

मोहु कुटंबु मोहु सभ कार ॥ मोहु तुम तजहु सगल वेकार ॥१ ॥
मोहु अरु भरमु तजहु तुम्ह बीर ॥ साचु नामु रिदे रवै सरीर ॥१ ॥ ॥ रहाउ ॥
सचु नामु जा नव निधि पाई ॥ रोवै पूतु न कलपै माई ॥२ ॥
एतु मोहि डूबा संसारु ॥ गुरुमुखि कोई उतरै पारि ॥३ ॥
एतु मोहि फिरि जूनी पाहि ॥ मोहे लागा जम पुरि जाहि ॥४ ॥
गुर दीखिआ ले जपु तपु कमाहि ॥ ना मोहु तूटै ना थाइ पाहि ॥५ ॥
नदरि करे ता एहु मोहु जाइ ॥ नानक हरि सिउ रहै समाइ ॥६ ॥ ॥२३ ॥

(श्री. गु. ग्रं. सा. ३५६)

शब्दार्थ : मोहु – मोह; कार – कार्य; तजहू – त्याग करा; वेकार – विषयविकार; भरमु – भ्रम; साचू नाम – सदैव स्थिर असलेले प्रभूचे नाम; रवै – रममाण; रोवै – रडतो; पूतु – पुत्र; कलपै – दुःखी होणे; एतु – ह्या; फिरि – परज; जूनी – जन्म; लागा – लिप्त; दीखिआ – दीक्षा; थाइ – स्थान; नदरि – कृपादृष्टी; एहु – हा.

भावार्थ : हे बंधू, कुटुंबाविषयीचा मोह, अन्य सांसारिक गोष्टींचा मोह ह्यामुळे मनात विकार उत्पन्न होतात म्हणून तू मोहाचा त्याग कर. ॥१ ॥ हे शूर वीरा, तू मायेमुळे उत्पन्न होणारा मोह व भ्रम ह्यांचा त्याग केलास तर प्रभू परमात्म्याचे नाम तुझ्या हृदयात व शरीराच्या रोमरोमात वास करील. ॥१ ॥ रहाउ ॥ जेव्हा जीवास प्रभूनामरूपी नऊनिधी प्राप्त होतात तेव्हा मूल आईसाठी किंवा आई मुलासाठी रडणे सोडून देते. भाव असा की मनात प्रभूनाम दृढ झाल्यावर मायेमुळे उत्पन्न होणारे मनातील संकल्प विकल्प थांबून मन व बुद्धी स्थिर व शांत होतात. ॥१ ॥ रहाउ ॥ हा सारा संसार मोहमायेत बुडून गेला आहे. कोणी विरळा जीव गुरूच्या उपदेशाप्रमाणे आचरण करून भवसागर पार करून जातो. ॥३ ॥ ह्या मोहमायेमुळेच जीवाला परत जन्म घ्यावा लागतो. मोहमायेत लिप्त झालेला जीव यमपुरीत जाऊन पडतो. ॥४ ॥ जो जीव कर्मकांडी गुरूकडून दीक्षा घेऊन जपतपादी साधना करतो, कर्मकांडात व्यग्र होतो, त्याच्या मनातील संसाराविषयीचा मोह नष्ट होत नाही व त्यास प्रभू परमात्म्याच्या दरबारात स्थान प्राप्त होत नाही. ॥५ ॥ नानक सांगतात, ज्या साधकाकडे तो प्रभू परमात्मा कृपादृष्टीने पाहतो. त्याच्या मनातील मोहमाया नष्ट होते व तो साधक प्रभू परमात्म्याच्या रूपात एकरूप होऊन जातो. ॥६ ॥ ॥२३ ॥

॥ आसा महला १ ॥

आपि करे सचु अलख अपारु ॥ हउ पापी तूं बखसणहारु ॥१ ॥
तेरा भाणा सभु किछु होवै ॥ मन हठि कीचै अंति विगोवै ॥१ ॥ ॥ रहाउ ॥
मनमुख की मति कूडि विआपी ॥ बिनु हरि सिमरण पापि संतापी ॥२ ॥
दुरमति तिआगि लाहा किछु लेवहु ॥ जो उपजै सो अलख अभेवहु ॥३ ॥
ऐसा हमरा सखा सहाई ॥ गुर हरि मिलिआ भगति द्रिडाई ॥४ ॥
सगंलीं सउंदी तोटा आवै ॥ नानक राम नामु मनि भावै ॥५ ॥ ॥२४ ॥

(श्री. गु. ग्रं. सा. ३५६)

खंड ३ [२६]

शब्दार्थ : आपि – स्वतः; करे – करतो; सचु – प्रभू; अलख – अदृश्य; अपारु – अपार; हउ – मी; बखसण हारु – क्षमाशील; भाणा – आवडलेले; हठि – हठी; विगोवै – अपमानित होतो; मनमुखी – मनस्वीपणे वागणारा; कूडि – खोटे; विआपी – व्याप्त; दुरमति – दुर्बुद्धी; लाहा – लाभ; लेवहु – प्राप्त करा; उपजे – निर्माण होते; सहाई – सहायक; त्रिडाई – दृढ केली; सगांले – सगळी; सउंदी – सौंदे, व्यापार.

भावार्थ : ह्या जगात जे काही घडते ते सर्व काही तो प्रभू परमात्मा स्वतः करतो. मी पापी आहे. तो प्रभू परमात्मा क्षमाशील आहे. ॥१॥ हे प्रभू, जे तुला आवडते तेच सर्व काही होते. मनाच्या हट्टापायी केलेले काम अंती दुःखदायी होते. ॥१॥ रहाउ ॥ मनस्वी माणसाचे मनाला वाटेल तसे वागणाऱ्या माणसाचे प्रत्येक कार्य असत्याने पापाने व्यापलेले असते. प्रभू परमात्म्याचे स्मरण न करणारा पापी व क्रोधी होतो. ॥२॥ हे जीवा, दुर्बुद्धीचा त्याग कर. तरच जीवनात काही तरी लाभ प्राप्त करू शकशील. जे काही ह्या जगात उत्पन्न होते ते सर्व त्या अदृश्य प्रभू परमात्माच घडवीत असतो. ॥३॥ असा प्रभू माझा सखा सहकारी आहे. सतगुरूच्या कृपेने माझी प्रभुभक्ती दृढ झाली. ॥४॥ ह्या जगातील सारे व्यवहार, व्यापारात सगळा तोटाच तोटा होतो. नानक सांगतात, हे जीवा ! तू तुझ्या मनात प्रभू परमात्म्याची भक्ती कर. ॥५॥ ॥२४॥

॥ असा महला १ चउ पदे ४ ॥

विदिआ वीचारी तां परउपकारी ॥ जां पंच रासी तां तीरथ वासी ॥१॥

घुंगरू वाजै जे मनु लागै ॥ तउ जमु कहा करे मो सिउ आगै ॥१॥ ॥ रहाउ ॥

आस निरासी तउ संनिआसी ॥ जां जतु जोगी तां काइआ भोगी ॥२॥

दइआ दिगंबरु देह बीचारी ॥ आपि मरै अवरा नह मारी ॥३॥

एकु तू होरि वेस बहुतेरे ॥ नानकु जाणै चोज न तेरे ॥४॥ ॥२५॥ (श्री. गु. ग्रं. सा. ३५६)

शब्दार्थ : दिदिआ – विद्या; पंचराखी – पाच विकार; तउ – तेव्हा; संनिआसी – संन्यासी; जां – जो; जतु काइआ – शरीर; दइआ – दया; आपि – आपण स्वतः; अवरा – इतरांना; नहमारी – मारत नाही; जाणै – जाणतो; वेस – वेश; बहुतेरे – अनेक, अगणित; चोज – चमत्कार.

भावार्थ : विद्या प्राप्त करून ज्याची वृत्ती परोपकारी झाली त्याने विद्येचा योग्य विचार केला. ज्याने मनातील पंचविकार नष्ट केले त्यास तीर्थयात्रा केल्याचे पुण्य प्राप्त होते. ॥१॥ ज्या योग्याने आपले मन प्रभू परमात्म्याशी एकरूप करून त्याचा अनाहत ध्वनी ऐकला त्याने पायात घुंगरू बांधल्याचे सार्थक झाले. अशा भक्तास यम त्रास देऊ शकत नाही. ॥१॥ ॥ रहाउ ॥ तो खरा संन्यासी जो मनातील आशा, आकांक्षांकडे तटस्थ वृत्तीने पाहतो. ज्याने गृहस्थी जीवन जगत असतानाही आपल्या मनाला, इंद्रियांना ताब्यात ठेवले तो खरा योगी होय. ॥२॥ ज्याच्या मनात सर्व जीवांप्रती दयाभाव आहे, शरीरास ज्याने विकारांपासून मुक्त केले आहे तो खरा दिगंबर पंथी होय. जो दुसऱ्याला मारत नाही, अन्य जीवांचे वाईट चिंतत नाही, ज्याने आपल्या मनातील अहंकारास नष्ट केले तोच खरा संन्यासी ॥३॥ ह्या जगात जे जे दिसते ती सारी त्या प्रभू परमात्म्याचीच नाना रूपे आहेत. तोच नाना वेश धारण करून जगाचे व्यवहार चालवतो. नानक सांगतात, ही सारी त्या एकमेव प्रभू परमात्म्याची लीला आहे. ॥४॥ ॥२५॥

॥ आसा महला १ ॥

एक न भरीआ गुण करि धोवा ॥ मेरा सहु जागै हउ निसि भरि सोवा ॥१॥

इउ किउ कंत पिआरी होवा ॥ सहु जागै हउ निस भरि सोवा ॥१॥ ॥ रहाउ ॥

खंड ३ [२७]

आस पिआसी सेजै आवा ॥ आगै सह भावा कि न भावा ॥२ ॥
 किआ जाना किआ होइगा री माई ॥ हरि दरसन बिनु रहनु न जाई ॥१ ॥ ॥ रहाउ ॥
 प्रेम न चाखिआ मेरी तिस न बुझानी ॥ गइआ सु जोबनु धन पछुतानी ॥३ ॥
 अजै सु जागउ आस पिआसी ॥ भईले उदासी रहउ निरासी ॥१ ॥ ॥ रहाउ ॥
 हउमै खोइ करे सीगारु ॥ तउ कामणि सेजै रवै भतारु ॥४ ॥
 तउ नानक कंतै मनि भावै ॥ छोडि वडाई अपणे खसम समावै ॥१ ॥ ॥ रहाउ ॥ ॥२६ ॥

(श्री. गु. ग्रं. सा. ३५६)

शब्दार्थ : एक – एकच, अवगुण; भरीआ – भरलेली; धोवा – धुऊन टाकणे; सह – पती; जागै – जागा; हउ – मी;
 निसि – रात्र; सोवा – झोपले; इउ – अशाने; किउ – कसा; पिआरी – प्रिय; होवा – होणार; आस – आशा; पिआस
 – तहान; सेजै – शय्येवर; आगै – पुढे; सह – पती, स्वामी; भावा – आवडणे; होइगा – होईल; चाखिआ – चाखणे,
 चव घेणे; तिस – तृष्णा; बुझानी – विज्ञणे, भागणे, तृप्त होणे; धन – स्त्री; पछुतानी – पश्चात्ताप; अजै – आजही;
 जागउ – जागृत आहे; भईले – झाले; रहउ – राहिले; हउमै – अहंकारात; सीगारु – शृंगार; तउ – तेव्हा; कामणि –
 कामिनी; रवै – रममाण; भतारु – भ्रतार, पती; छोडि – सोडून; वडाई – बढाई; खसम – पती, प्रभू.

भावार्थ : गुणांनी धुऊन टाकता येईल असा एकच का अवगुण माझ्यात आहे ? अहो, मी अवगुणांनी खचाखच भरलेली
 आहे. मी सारी रात्र (जीवन) मोहनिद्रेत झोपून राहिले आणि माझा पती प्रभू परमेश्वर जागत राहिला. ॥१ ॥ मी जर जीवनभर
 अशीच मोहनिद्रेत झोपून राहिले आणि माझा पती जागत राहिला तर मी माझ्या पतीस कशी बरं प्रिय होईन ? ॥१ ॥ ॥ रहाउ ॥
 मी पतिमिलनाची आशा धरून शेजेवर आले पण कुणास ठाऊक मी माझ्या पतीस आवडेन की नाही ? ॥२ ॥ हे माते, माझं
 कसं होणार कोण जाणे ? मला प्रभुदर्शनाशिवाय एक क्षणभरही राहवत नाही. ॥१ ॥ ॥ रहाउ ॥ मी पतिप्रेमाची अजून चवही
 चाखली नाही. माझी पतिमिलनाची तृष्णा अजून भागली नाही, सारे यौवन असेच व्यतीत झाले. जीवरूपी स्त्री आता
 पश्चात्ताप करत बसली. ॥३ ॥ आता मी माझ्या मनातील मोहमायेची तृष्णा नष्ट केली आहे. मी आता विरक्त झाले आहे.
 निरिच्छ झाले आहे. ॥१ ॥ ॥ रहाउ ॥ जेव्हा जीव अहंकाराचा त्याग करून प्रभुभक्तीचा शृंगार करील तेव्हा जीवकामिनी
 आपल्या पतिपरमेश्वरासह शेजेवर रममाण होईल. ॥४ ॥ नानक सांगतात, जी (जीवरूपी) स्त्री आपली बढाई अहंकार
 सोडून प्रभुपतीशी एकरूप होऊन जाईल, ती आपल्या पतीस प्रिय होईल. ॥१ ॥ ॥ रहाउ ॥ ॥२६ ॥

॥ आसा महला १ ॥

पेवकडै धन खरी इआणी ॥ तिसु सह की मै सार न जाणी ॥१ ॥
 सह मेरा एकु दूजा नही कोई ॥ नदरि करे मेलावा होई ॥१ ॥ ॥ रहाउ ॥
 साहुरडै धन साचु पछाणिआ ॥ सहजि सुभाइ अपणा पिरु जाणिआ ॥२ ॥
 गुरपरसादी ऐसी मति आवै ॥ तां कामणि कंतै मनि भावै ॥३ ॥
 कहतु नानकु भै भाव का करे सीगारु ॥ सद ही सेजै रवै भतारु ॥४ ॥ ॥२७ ॥

(श्री. गु. ग्रं. सा. ३५७)

शब्दार्थ : पेवकडै – माहेरी; धन – स्त्री; इआणी – अज्ञानी; तिसु – त्याला; सह – पती; सार – माहिती, वार्ता; नदरि
 करे – कृपा करील; मेलाता – मिलन; साहुरडे – सासर; पछाणिआ – ओळखले; साचु – सत्य प्रभू परमात्मा; पिरु –

प्रियकर, पती; गुर परसादी – गुरूकृपेने; ऐसी – अशी; मतिआवै – बुद्धी प्राप्त झाली; ता – तेव्हा; भै – भय; भाव – भक्ती; सीगारू – शृंगार; सद – सदा, नेहमी; भतारू – भ्रतारू.

भावार्थ : माहेरी (ह्या जगात) स्त्री (जीवात्मा) अज्ञानी असते मोहमायेत दंग असते. तेव्हा तिला आपल्या पती कोण, कसा आहे ह्याची गंधवार्ताही नसते. ॥१॥ माझा पती असा तसा साधासुधा नाही. तो एकमेव अद्वितीय प्रभू परमात्मा माझा पती आहे. त्याने कृपादृष्टी माझ्याकडे वळवली आणि माझे-त्याचे मिलन झाले. ॥१॥ ॥रहाउ ॥ सासरी गेल्यावर, प्रभू परमात्म्याच्या घरी गेल्यावरच मला त्याच्या सत्यस्वरूपाची ओळख पडली. सहजावस्था प्राप्त झाल्याने स्वाभाविकपणे मी माझ्या प्रियकरास प्रभू परमात्म्यास जाणले. ॥२॥ सतगुरूकृपेनेच अशी मती प्राप्त झाल्यावर त्या कामिनी जीवात्मा. प्रभू पतीच्या मनास भावते. आवडते. ॥३॥ नानक सांगतात, हे जीवा ! प्रभू परमात्म्याची भीती व भक्तीचा शृंगार कर. तो प्रभू परमात्मा सदा तुझ्या जवळच असेल.

॥ आसा महला १ ॥

न किस का पूतु न किस की माई ॥ झूठै मोहि भरमि भुलाई ॥१॥
मेरे साहिब हउ कीता तेरा ॥ जां तूं देहि जपी नाउ तेरा ॥१॥ ॥रहाउ ॥
बहुते अउगण कूकै कोई ॥ जा तिसु भावै बखसे सोई ॥२॥
गुरपरसादी दुरमति खोई ॥ जह देखा तह एको सोई ॥३॥
कहत नानक ऐसी मति आवै ॥ तां को सचे सचि समावै ॥४॥ ॥२८॥

(श्री. गु. ग्रं. सा. ३५७)

शब्दार्थ : पूतु – पुत्र; माई – माता, आई; झूठै – खोडे; मोहि – मोह; भरमि – भ्रम; भुलाई – भुलला; साहिब – मालक; हउ – मी; कीता – उत्पन्न केलेला; जा – जर; देहि – देशील; नाउ – नाम; कूकै – ओरडून सांगणे; तिसु – तुला; बखसे – क्षमा करतो; दुरमति – दुर्बुद्धी; खाई – नष्ट झाली; आवै – येते, प्राप्त होते.

भावार्थ : ह्या जगात कोणी कोणाचा पुत्र नाही किंवा कोणी कोणाची माता नाही. हा सारा मायेचा पसारा आहे. त्या मोह-मायेने हे सारे भ्रम निर्माण करून जीवांना भुलवले आहे. ॥१॥ हे प्रभो ! हे माझ्या स्वामी ! मला तूच उत्पन्न केलेस. जर तू कृपावंत होऊन मला तुझे नाम दिलेस तर मी त्याचे सतत स्मरण करीन. ॥१॥ ॥रहाउ ॥ हे प्रभो ! तू क्षमावंत आहेस. सर्व अवगुणांनी भरलेला जीव तुला आर्त स्वराने साद घालील तर त्याच्या सर्व अवगुणांना तू क्षमा करतोस. ॥२॥ सतगुरूच्या कृपेने दुर्बुद्धी नष्ट होते व जिकडे पाहावे तिकडे प्रभू परमात्मा दिसू लागतो. प्रभू परमात्मा सर्वव्याप्त आहे. ह्याचा साक्षात्कार होतो. ॥३॥ नानक सांगतात, ज्याला अशी बुद्धी प्राप्त झाली तो सत्यरूप प्रभू परमात्म्याच्या सत्यस्वरूपात एकरूप होऊन जातो. ॥४॥ ॥२८॥

॥ आसा महला १ दुपदे ॥

तितु सरवरडै, भईले निवासा पाणी पावकु तिनहि कीआ ॥
पंकजु मोह पगु नही चालै हम देखा तह डूबीअले ॥१॥
मन एकु न चेतसि मूड मना ॥
हरि बिसरत तेरे गुण गलिआ ॥१॥ ॥रहाउ ॥

खंड ३ [२९]

ना हउ जती सती नही पड़िआ मूरख मुगधा जनमु भइआ ॥

प्रणवति नानक तिन्ह की सरणा जिन्ह तूं नाही वीसरिआ ॥२ ॥ ॥२९ ॥

(श्री. गु. ग्रं. सा. ३५७)

शब्दार्थ : तितु – त्या; सखरडै – सरोवरात; भइले – झाला; निवासा – निवास; पावक – अग्नी; तिनहि – त्याने; कीआ – उत्पन्न केले; पंकजु – चिखल; पगु – पाय; डुबिअले – बुडाले; चेतसि – स्मरण करणे; मूड – मूढ, अज्ञानी; गलिआ – गळाले, नाहीसे झाले; जाती – यती; सती – सत्याचरणी, सत्यव्रती; पड़िआ – विद्वान; प्रणवति – नम्रतापूर्वक प्रार्थना करणे; तिन्ही की – त्याला; सरणा – शरण; जिन्हे – ज्यांना; विसरिआ – विसरला.

भावार्थ : त्या प्रभू परमात्म्याने अशा संसाररूपी सरोवरात मला पाठवले आहे की जेथे त्याने पाण्याऐवजी विषयविकारांचा अग्नी भरून ठेवला आहे. मोहरूपी चिखलात पाऊल पुढे पडत नाही. जो जो पाऊल पुढे टाकावे, तो तो मनुष्य मोहरूपी चिखलात रततच जातो. मी माझ्या डोळ्यांदेखत अनेक जीव अशा रीतीने मोहाच्या चिखलात बुडून मरताना पाहिले आहे. ॥१ ॥ हे मूढ मना ! तू त्या एकमेव प्रभू परमात्म्याचे स्मरण का करत नाहीस ? हरीला विसरल्यामुळेच तुझ्यातील सद्गुण निघून जात आहेत. ॥१ ॥ ॥रहाउ ॥ हे प्रभू ! मी कोणी यती नाही, सत्यव्रती नाही किंवा विद्वानही नाही. मी माझा सारा जन्म अडाणीपणात व मूर्खपणात वाया घालवला. नानक सांगतात, मी तुला नम्रतापूर्वक विनंती करतो, की मला अशा लोकांची संगत लाभावी, की जे तुला कधीही विसरत नाहीत. ॥२ ॥ ॥२९ ॥

॥ आसा महला १ ॥

छिअ घर छिअ गुर छिअ उपदेस ॥ गुर गुरु एको वेस अनेक ॥१ ॥

जै घरि करते कीरति होइ ॥ सो घरु राखु वडाई तोहि ॥१ ॥ ॥रहाउ ॥

विसुए चसिआ घडीआ पहरा थिती वारी माहु भइआ ॥

सुरजु एको रुति अनेक ॥ नानक करते के केते वेस ॥२ ॥ ॥३० ॥ (श्री. गु. ग्रं. सा. ३५७)

शब्दार्थ : छिअ – सहा; घर – शास्त्रे, दर्शने; गुर – गुरु, प्रवक्ते; उपदेस – सिध्दान्त; गुर गुर – गुरूंचा गुरू; एको – एक प्रभू; वेस – वेश; जै – ज्या; करते – कर्तापुरुष, प्रभू परमात्मा; कीरति – गुणगान; सो – तो; राखु – स्वीकार कर; वडाई – मोठेपण; तोहि – तुझे, विसुए – विसा (पंधरा निमिषांचा एक विसा), काळाचे एक परिमाण; चसिआ – पंधरा विसांचा एक चसा; घडीआ – घटका; पहरा – प्रहर; थिती – तिथी; वारी – वार, दिवस; माहु – महिना; भइआ – झाला; सुरजु – सूर्य; रुति – ऋतू.

भावार्थ : शास्त्रे सहा आहेत, त्याचे प्रवक्ते ऋषी (गुरू) सहा आहेत, त्यांचे सिध्दान्तही सहा आहेत. असे असले तरी त्या गुरूंचा गुरू तो एकमेव प्रभू परमात्माच आहे. त्या प्रभू परमात्म्याने धारण केलेले हे निरनिराळे वेश आहेत. ॥१ ॥ हे जीवा, ज्या धर्मशास्त्रात त्या कर्त्यापुरुषाचे-प्रभू परमात्म्याचे गुणगान केले आहे त्याचाच तू स्वीकार कर. त्यालाच तू आपल्या सर्व व्यवहाराचा आधार कर. त्यातच तुझे मोठेपण आहे. ॥१ ॥ ॥रहाउ ॥ काल मोजण्याची परिमाणे अनेक आहेत जसे निमिष, विसु, चसा, घटका, प्रहर, तिथी, वार, महिना, ऋतू वगैरे; पण ह्या सर्वांचा आधार एकच सूर्य आहे. नानक सांगतात, जगात प्राण्यांची जी विविध रूपे दिसतात, ती त्या एकाच कर्त्यापुरुषाची भिन्न रूपे आहेत. ॥२ ॥ ॥३० ॥

आसा घरु ३ महला १ ॥

॥१ ओअंकार सतिगुरु प्रसादि ॥

(ईश्वर एकच आहे. तो ओंकारस्वरूप आहे. सतगुरुकृपेने प्राप्त होतो.)

लख लसकर लख वाजे नेजे लख उठि करहि सलामु ॥
लखा उपरि फुरमाइसि तेरी लख उठि राखहि मानु ॥
जां पति लेखै ना पवै तां सभि निराफल काम ॥१ ॥
हरि के नाम बिना जगु धंधा ॥
जे बहुता समझाईए भोला भी सो अंधो अंधा ॥१ ॥ ॥रहाउ ॥
लख खटीअहि लख संजीअहि खाजहि लख आवहि लख जाहि ॥
जां पति लेखै ना पवै तां जीअ किथै फिरि पाहि ॥२ ॥
लख सासत समझावणी लख पंडित पडहि पुराण ॥
जां पति लेखै ना पवै तां सभे कुपरवाण ॥३ ॥
सच नामि पति ऊपजै करमि नामु करतारु ॥
अहिनिंसि हिरदै जे वसै नानक नदरी पारु ॥४ ॥ ॥१ ॥ ॥३१ ॥ (श्री. गु. ग्रं. सा. ३५८)

शब्दार्थ : लख – लाख; लसकर – सेना; वाजे – नगारा; नेजे – भाले; फुरमाइसि – आज्ञा; पति – पत, प्रतिष्ठा; लेखै
नापवै – परमेश्वरास मान्य नाही; निराफल – निष्फल; जगु धंधा – जगातील व्यवहार; समझाईए – समजावले; अंधो
अंधा – अंधळ्याहून अंधळा; खुटीअहि – कमावले; संजीअहि – साठवले; खाजहि – खर्च केले; आवहि – आले;
जाहि – गेले; किथै – कोठे; सासत – शास्त्रे; कुपरवाण – अस्वीकारार्ह; उपजै – उत्पन्न होणे; करमि – ; नदरि –
कृपादृष्टी; पारु – पार करतो.

भावार्थ : तुमच्या जवळ लाखो सैनिकांची फौज आहे. लाखो रणवाद्ये वाजत आहेत. लाखो भालाईत आहेत. लाखो
लोक तुम्हाला सलाम करत आहेत. तुमच्या आज्ञेत लाखो लोक आहेत. लोक तुमचा सन्मान करतात. तुम्ही एवढे बलवंत
कीर्तिमंत असूनही जर प्रभू परमात्म्याच्या दरबारात तुमची पत, प्रतिष्ठा नसेल, तर तुमची ही सत्ता, संपत्ती व्यर्थ आहे. ॥१ ॥
प्रभुनामाशिवाय सारा संसार हा मायेचा खोटा बाजार आहे. पण संसारात रमलेल्या मोहमायेने अंधळे झाले त्यांना कितीही
समजावून सांगा अखेर ते अंधळे ते अंधळेच. ॥१ ॥ ॥रहाउ ॥ लाखो रुपये कमावलेत, लाखो रुपये साठवलेत, लाखो रुपये
खर्च केलेत, लाखो रुपयांची उलाढाल केलीत पण जर ते प्रभू परमात्म्यास मान्य नसेल तर तो जीव कितीही भटकत फिरला
तरी सारे व्यर्थ, असा जीव अखेर दुःखच भोगतो. ॥२ ॥ लाखो वेळा शास्त्रांचा ऊहापोह केला. लाखो पंडितांनी पुराणांचे
निरूपण केले, तरीही जर ह्याचा प्रभू परमात्म्याने स्वीकार केला नाही तर त्याचा कोणीही स्वीकार करणार नाही. ॥३ ॥
सत्यस्वरूप प्रभूच्या नामस्मरणात रममाण झाल्यानेच प्रभू दरबारात सन्मान पतप्रतिष्ठा प्राप्त होते. नानक सांगतात, जर
रात्रंदिवस अहोरात्र मनात प्रभू परमात्म्याचे नाम दृढ राहिल, तर प्रभुकृपेने असा जीव भवसागर पार करून
जाईल. ॥४ ॥ ॥१ ॥ ॥३१ ॥

॥ आसा महला १ ॥

दीवा मेरा एकु नामु दुखू विचि पाइआ तेलु ॥
उनि चानणि ओहु सोखिआ चूका जम सिउ मेलु ॥ १ ॥
लोका मत को फकडि पाइ ॥
लख मडिआ करि एकठे एक रती ले भाहि ॥ १ ॥ रहाउ ॥
पिंडु पतलि मेरी केसउ किरिआ सचु नामु करतारु ॥
ऐथै ओथै आगै पाछै एहु मेरा आधारु ॥ २ ॥
गंग बनारसि सिफति तुमारी नावै आतम राउ ॥
सचा नावणु तां थीऐ जां अहिनिसि लागै भाउ ॥ ३ ॥
इक लोकी होरु छमिछरी बाहमणु वटि पिंडु खाइ ॥
नानक पिंडु बखसीस का कबहूं निखटसि नाहि ॥ ४ ॥ १ ॥ २ ॥ ३ ॥

(श्री. गु. ग्रं. सा. ३५८)

शब्दार्थ : दीवा – दिवा; विचि – त्यामध्ये; दुखू – दुःख; तेलु – तेल; उनि – त्याचा; चानणि – प्रकाश; ओहु – ते; सोखिआ – सुकते; चुका – चुकते; फकडि पाइ – उपहास करणे; मडिआ – लाकडाची मोळी; एकठे – एकत्र; रति – थोडासा, ठिणगी, अगदी थोडा; भाहि – अग्नी; पिंडू – पिंड; पतलि – पत्रावळ; केसउ – केशव; किरिआ – श्राद्धकर्म; ऐथै ओथै – इहलोक-परलोक; आगै पाछे – मागेपुढे; एहु – हाच; आधारु – आधार; सिफति – स्तुती; थिऐ – होते; भाउ – प्रेम; छमिछरि – सर्व पितरांना; वटि – ; नावणू – स्नान.

(हिंदू समाजात मनुष्य मेल्यानंतर दिवा लावतात पिंडदान करतात ह्याचा वेगळा अर्थ श्रीनानक देवांनी ह्या पदात सांगितला आहे.)

भावार्थ : प्रभुनाम हाच माझा दिवा, त्या पासून मला आत्मिक शक्ती लाभते. त्यात मी सांसारिक दुःखरूपी तेल घातले आहे. जशी जशी माझी आध्यात्मिक प्रगती होते तसे तसे दुःखरूपी तेल जळून जाते. पूर्व कर्मांचे भोग भोगल्यावर, तेल जळून गेल्यावर माझा यमलोकीचा संबंधही समाप्त होतो अशी माझी धारणा आहे. ॥ १ ॥ लोकहो ! तुम्ही माझ्या ह्या विचारांचा उपहास करू नका (कर्मकांडामागचा अर्थ समजावून घ्या. लाकडाचा भला मोठा ढीगही अग्नीच्या एक ठिणगीने भस्मसात होतो. त्याचप्रमाणे प्रभुनामाचे स्मरण केल्याने पापांचे ढीग जळून जातात. ॥ १ ॥ रहाउ ॥ प्रभुनामाचे स्मरण हेच माझ्या दृष्टीने पिंडदान, तिलांजली, श्राद्ध वगैरे कर्मे आहेत. इहलोकी, परलोकी, पूर्वजन्मी, भावी जन्मातही प्रभुनाम हाच माझा आधार आहे. ॥ २ ॥ हे प्रभो ! तुझे स्तवन हेच माझे गंगास्नान, हीच माझी काशीयात्रा. सदैव प्रभुनामाचे स्मरण केल्याने मनात प्रभू परमात्म्याविषयी प्रेमभाव उत्पन्न होते हेच खरे गंगा स्नान. ॥ ३ ॥ श्राद्धाचे वेळी ब्राह्मण एक पिंड देवाच्या नावे, एक पिंड पितरांचे नावे बनवतो. नंतर ते पिंड आपण खाऊन फस्त करतो. नानक सांगतात प्रभुकृपेचा पिंड कधीही समाप्त होत नाही. ॥ ४ ॥ १ ॥ २ ॥ ३ ॥

आसा घरू ४ महला १

॥१ ओअंकार सतिगुर प्रसादि ॥

(ईश्वर एकच आहे. तो ओंकारस्वरूप आहे. सतगुरुकृपेने प्राप्त होते.)

देवतिआ दरसन कै ताई दूख भूख तीरथ कीए ॥
जोगी जती जुगति महि रहते करि करि भगवे भेख भए ॥१ ॥
तउ कारणि साहिबा रंगि रते ॥
तेरे नाम अनेका रुप अनंता कहणु न जाही तेरे गुण केते ॥१ ॥ ॥रहाउ ॥
दर घर महला हसती घोड़े छोडि विलाइति देस गए ॥
पीर पेकांबर सालिक सादिक छोडी दुनीआ थाइ पए ॥२ ॥
साद सहज सुख रस कस तजीअले कापड़ छोडे चमड़ लीए ॥
दुखीए दरदवंद दरि तेरै नामि रते दरवसे भए ॥३ ॥
खलड़ी खपरी लकड़ी चमड़ी सिखा सुतू धोती कीन्ही ॥
तूं साहिबु हउ सांगी तेरा प्रणवै नानकु जाति कैसी ॥४ ॥ ॥१ ॥ ॥३३ ॥

(श्री. गु. ग्रं. सा. ३५८)

शब्दार्थ : देवतिआ – देवांनी; दरसन – दर्शन; ताई – साठी; दुख – दुःख; भूख – उपास; तीरथ – तीर्थयात्रा; जोगी – योगी; जती – यती; जुगति – युक्ती, मर्यादा; भेख – वेश; तउ कारणि – तुझ्यासाठी; रंगि रते – भक्तिरंगात रंगले; केते – किती; हसती – हत्ती; विलाइति – परदेशी, परलोक; पेकांबर – पैगंबर, देवदूत; सालिक – यात्रेकरू; सादिक – निष्ठावंत; थाइ – स्थान; साद – स्वाद; रस – भोजनातील षड्रस; तजी अले – त्याग केला; चमड़ – कातडे; दुखीए – दुःखी; दरदवंज – पीडित; दरवसे – साधू; भए – झाले; खलड़ी – कातडे पांघरणारे; खपरी – खापराच्या गाडग्यात खाणारे; सिखा – शेंडी; सुतू – जानवे; सांगी – सेवक; प्रणवै – प्रार्थना करणे.

भावार्थ : हे प्रभो, देवदेवतांनीही तुझ्या प्राप्तीसाठी दुःख सहन केले आहे. उपासतापास केले आहेत. तीर्थयात्रा केल्या आहेत. योगी-यती यांनीही आपापल्या पंथांच्या मर्यादित राहून भगवी वस्त्रे नेसून तुझ्याच प्राप्तीसाठी कष्ट भोगले आहेत. ॥१॥ हे प्रभो ! तुझ्या प्राप्तीसाठी अनेक लोक तुझ्या रंगात रंगून गेले. हे प्रभो, तू अनेक नावांनी ओळखला जातोस. तू अनेक रूपे धारण करतोस. तुझे गुण तर इतके असंख्य आहेत की त्याचे वर्णनही करणे अशक्य आहे. ॥१॥रहाउ॥ ज्याच्या दारात हत्ती घोडे झुलत होते, ते आपल्या सर्व वैभवाचा त्याग करून तुझ्या प्राप्तीसाठी रानावनात गेले. अनेक पीरांनी पैगंबरांनी सालिकांनी सादिकांनी तुझ्या दारी स्थान प्राप्त करण्यासाठी हे जग सोडले. ॥२ ॥ तशा अनेक लोकांनी वास, चव नष्ट व्हावी म्हणून षड्रसांचा त्याग केला. वस्त्र सोडून वल्कले धारण केली. अनेक लोकांनी तुझ्या दर्शनासाठी नाना प्रकारची दुःखे पीडा सहन केल्या. दंडधारी साधू झाले ते संन्यासी झाले. ॥३॥ कातडे पांघरणारे, खापरात भिक्षा मागून खाणारे दण्ड धारी संन्यासी, मृगाजिन धारण करणारे, शेंडी, जानवे, धोतर नेसणारे, तुझ्या प्राप्तीसाठी नाना सोंगे घेतात. नानक सांगतात, हे प्रभो ! तू माझा स्वामी आहेस मी तुझा अनन्य सेवक आहे हेच माझे सोंग आहे. प्रभुसेवक हीच माझी जात. येथे अन्य कोणतीही जात नाही. ॥४ ॥ ॥१ ॥ ॥३३ ॥

आसा घरू ५ महला १

॥ १ ओअंकार सतिगुर प्रसादि ॥

(ईश्वर एकच आहे. तो ओंकारस्वरूप आहे. सतगुरुकृपेने प्राप्त होतो.)

भीतरि पंच गुपत मनि वासे ॥ थिरु न रहहि जैसे भवहि उदासे ॥ १ ॥

मनु मेरा दइआल सेती थिरु न रहै ॥

लोभी कपटी पापी पांखडी माइआ अधिक लगै ॥ १ ॥ रहाउ ॥

फूल माला गलि पहिरउगी हारो ॥ मिलगै प्रीतमु तब करउगी सीगारो ॥ २ ॥

पंच सरखी हम एकु भतारो ॥ पेडि लगी है जीअड़ा चालणहारो ॥ ३ ॥

पंच सरखी मिलि रुदनु करेहा ॥ साहु पजूता प्रणवति नानक लेखा देहा ॥ ४ ॥ १ ॥ ३४ ॥

(श्री. गु. ग्रं. सा. ३५९)

शब्दार्थ : भीतरी – आत; गुपत – गुप्त; थिरु – स्थिर; भवहि – भटकणे; दइआल – दयाळू; सेती – सह, बरोबर; माइआ – माया; पहिरउगी – घालणे, गळ्यात घालणे; हारो – हार; मिलगै – मिळेल, भेटेल; करउगी – करीन; सिगारो – शृंगार; पंचसरखी – पांच इंद्रिये; भतारो – पती; पेडि – प्रथम पासून; जीअड़ा – जीव; चालण हारो – निघून जाणारा, नश्वर; मिल – मिळून, एकत्र येऊन; रूदनु – रडणे, विलाप करणे; करेहा – करतात; साहु – पती; जीवात्मा पजूता – पकडला गेला; प्रणवति – नम्रतापूर्वक प्रार्थना करतो; लेखा – हिशोब.

भावार्थ : माइया मनात पंचविकार गुप्तपणे वास करत असतात. ते कधीही स्थिर राहत नाहीत. सतत इतस्ततः भटकत असतात. ते जीवाला स्थिरता प्राप्त होऊ देत नाहीत. ॥ १ ॥ ह्या चंचल मनामुळे माझे चित्त त्या दयाळू प्रभू परमात्म्याचे स्मरण करण्यास विसरते. ते कपटी, लोभी, पापी, पाखंडी, ढोंगी बनून संपूर्णपणे मायेच्या अधीन झाले आहे. ॥१॥ जेव्हा मला माझा प्रभुपती भेटेल तेव्हा मी गळ्यात फुलमाला घालीन, नाना तऱ्हेचा शृंगार करीन. ॥२॥ पंचज्ञानेंद्रिये ह्या पाच सरखींचा जीवात्मा हा एकच पती आहे. ही इंद्रिये जीवात्म्याला सदैव शरीराच्या इंद्रियजन्य सुखांकडे ओढत असतात. त्यांना हे कळत नाही की एकना एक दिवस ह्या जीवात्म्याला हे जग सोडून जावे लागणार आहे. जीवन क्षणभंगुर आहे. हे जग सोडून जावे लागणार आहे हे तर जीवनाच्या प्रारंभापासूनच ठरलेले आहे. ॥३॥ वियोगाच्या वेळी पंचज्ञानेंद्रिये विलाप करतात. नानक सांगतात, की अंतकाळी जेव्हा आपल्या कृतकर्माचा हिशोब देण्यासाठी यमदूत जीवात्म्यास पकडून घेऊन जातात तेव्हा त्यास एकटेच जावे लागते. ॥४॥ १ ॥ ३४ ॥

आसा घरू ६ महला १ ॥

॥ १ ओअंकार सतिगुर प्रसादि ॥

(ईश्वर एकच आहे. तो ओंकारस्वरूप आहे. तो सतगुरुकृपेने प्राप्त होतो.)

मनु मोती जे गहणा होवै पउणु होवै सूत धारी ॥

खिमा सीगार कामणि तनि पहिरै रावै लाल पिआरी ॥ १ ॥

लाल बहु गुणि कामणि मोही ॥

तेरे गुण होहि न अवरी ॥ १ ॥ रहाउ ॥

खंड ३ [३४]

हरि हरि हारु कंठि ले पहिरै दामोदरु दंतु लेई ॥
 कर करि करता कंगन पहिरै इन बिधि चितु धरेई ॥ २ ॥
 मधुसूदनु कर मुंदरी पहिरै परमेसरु पटु लेई ॥
 धीरजू धड़ी बंधावे कामणि स्त्रीरंगु सुरमा देई ॥ ३ ॥
 मन मंदरि जे दीपकु जाले काइआ सेज करेई ॥
 गिआन राउ जब सेजै आवै त नानक भोगु करेई ॥ ४ ॥ १ ॥ ३५ ॥ (श्री. गु. ग्रं. सा. ३५९)

शब्दार्थ : जे - जर; गहणा - दागिने; पवणू - श्वास; सूत - सूत्र, धागा; खिमा - क्षमा; सोगारू - शृंगार; कमणि - कामिनी, जीवात्मा; तनी पहिरै - शरीरावर धारण करते; रवै - रत होते. लाल - पती; पिआरी - प्यारी, प्रिया; मोहि - मोहित झाली. दामोदरू - श्रीकृष्ण; दंतु - दातवण; करता - कर्ता; इनबिधि - अशाप्रकारे; मुंदरी - अंगठी; पटु - रेशमी वस्त्र; धीरजु - धैर्य; घड़ी - भांगातील अलंकार; सुरमा - काजळ; गिआन - ज्ञान; राउ - राजा.

भावार्थ : जर जीवात्मा कामिनीने मनरूपी मोती श्वासरूपी सूत्रात गुंफून, क्षमारूपी शृंगार करून अंगावर धारण केले तर ती प्रभुपतीस प्रिय होईल ॥ १ ॥ हे माझ्या प्रभुपती मी तुझ्या अनंत गुणांवर लुब्ध झाले आहे. मोहून गेले आहे. तुझ्यासारखा गुणवंत अन्य कोणीही नाही ॥ १ ॥ रहाउ ॥ जर जीवात्मारूपी स्त्री प्रभुनामाची माला गळ्यात घालील. प्रभुनामाचे दातवण वापरील. कर्त्या प्रभू परमात्म्याची सेवारूपी कांकणे हातात धारण करेल तर त्या जीवात्मारूपी स्त्रीचे चित्त सदैव पती प्रभूच्या स्मरणात स्थिर राहील. ॥२॥ जर स्त्री (जीव) हरिभजनरूपी बांगड्या धारण करील. प्रभुनामारूपी मऊमुलायम रेशमी वस्त्राने अंग झाकून आपल्या शीलाचे रक्षण करेल. धैर्यरूपी अलंकार भांगात धारण करील तर प्रभुकृपेचे अंजन प्राप्त करेल. ॥ ३ ॥ जर जीवरूपी कामिनी आपल्या मनमंदिरात ज्ञानदीप लावील. आपल्या अंतःकरणाला प्रभुमीलनासाठी रोज सजवील तर नानक सांगतात, तो ज्ञानराज प्रभू परमात्मा जीवात्म्याच्या अंतःकरणरूपी शेजेवर येऊन जीवास आपल्या स्वरूपात विलीन करून घेईल. ॥४॥१॥३५॥

॥ आसा महला १ ॥

कीता होवै करे कराइआ तिसु किआ कहीऐ भाई ॥
 जो किछु करणा सो करि रहिआ कीते किआ चतुराई ॥ १ ॥
 तेरा हुकमु भला तुधु भावै ॥
 नानक ता कउ मिलै वडाई साचे नामि समावै ॥ १ ॥ रहाउ ॥
 किरतु पड़िआ परवाणा लिखिआ बाहुडि हुकमु न होई ॥
 जैसा लिखिआ तैसा पड़िआ मेटि न सकै कोई ॥ २ ॥
 जे को दरगह बहुता बोलै नाउ पवै बाजारी ॥
 सतरंज बाजी पकै नाही कची आवै सारी ॥ ३ ॥
 ना को पड़िआ पंडितु बीना ना को मूरखु मंदा ॥
 बंदी अंदरि सिफति कराए ता कउ कहीऐ बंदा ॥ ४ ॥ २ ॥ ३६ ॥ (श्री. गु. ग्रं. सा. ३५९)

शब्दार्थ : कीता - उत्पन्न केलेला, कराइआ - करतो; तिसु - त्याला; चतुराई - चातुर्य, शहाणपण; भला - चांगला; तुधु - तुला; भावै - आवडतो; वडाई - मोठेपणा; समावै - सामावून जातो, एकरूप होतो; किरतू - कर्माप्रमाणे;

पड़आ – प्राप्त होते; परवाना – भाग्य; बाहुडि – परत; जैसा – जसा; लिखिआ – लिहिला; तैसा – तसा; पडीआ – वाचला; मेटि – मिटवणे, पुसणे; बाजारी – वाचाळ, बडबड्या; सतरंज – बुद्धिबळ, सारीपाट; पकै नाही – सफल होत नाही; सारी – सोंगटी.

भावार्थ : ह्या जगात जीव स्वतःच्या इच्छेने काही करू शकत नाही. ज्या प्रभू परमात्म्याने हा जीव निर्माण केला तो त्यास जे करायला लावतो तेच तो करतो. त्या प्रभू परमात्म्यास जे करावयाचे आहे तेच तो करतो आहे. त्या जीवाचे चातुर्य, जीवाचा शहाणपणा काहीही नाही. ॥१॥ हे प्रभो ! तुला जे मी करावे असे वाटते तो तुझा हुकूम मला मान्य आहे. मला तेच करायला आवडते. नानक सांगतात, जो प्रभू परमात्म्याच्या नामात लीन झाला त्यालाच प्रभू परमात्म्याच्या दरबारात सन्मान प्राप्त होतो. ॥१॥ रहाउ ॥ जीव ज्याप्रमाणे कर्म करतो. त्यानुसार त्याचा कर्मलेख लिहिला जातो व जसा कर्मलेख प्रभू परमात्म्याने लिहिला आहे, त्याचप्रमाणे जीवास आचरण करावे लागते. प्रभू परमात्म्याने केलेल्या हुकमावर अन्य कोणी परत हुकूम देऊ शकत नाही. जसे त्या प्रभू परमात्म्याने लिहून ठेवले आहे, तेच वाचावे लागते – म्हणजेच त्याप्रमाणे आचरण करावे लागते. ते कोणीही बदलू शकत नाही. ॥ २ ॥ जो कोणी प्रभू परमात्म्याच्या आज्ञेविरुद्ध काही बोलेल, तर ते निव्वळ बकवास ठरेल. हे जीवन म्हणजे सारीपटाचा खेळ आहे. सर्व सोंगट्या कच्च्याच असतात. त्यामुळे त्या खेळात नेहमी हारच होते. ज्या सोंगटीस तो प्रभू परमात्मा योग्य दान देतो. तीच सोंगटी (जीव) पक्क होऊन स्वगृही जाऊन प्रभू परमात्माशी एकरूप होऊन जाते. ॥ ३ ॥ ह्या जगात कोणासही विद्वान पंडित म्हणून नये किंवा कोणास निर्बुद्ध किंवा मूर्ख म्हणून त्याची हेटाळणी करू नये. कारण जो-तो प्रभू परमात्म्याने केलेल्या हुकमाप्रमाणेच जीवन व्यवहार करीत असतो. जो प्रभुआज्ञेप्रमाणे प्राप्त जीवन जगत असताना सदैव प्रभू परमात्म्याचे गुणगान करतो, तोच खरा प्रभूचा एकनिष्ठ सेवक होय. ॥ ४ ॥ २ ॥ ३६ ॥

॥ आसा महला १ ॥

गुर का सबदु मनै महि मुंद्रा खिंथा खिमा हढावउ ॥
जो किछु करै भला करि मानउ सहज जोग निधि पावउ ॥ १ ॥
बाबा जुगता जीउ जुगह जुग जोगी परम तंत महि जोगं ॥
अंम्रितु नामु निरंजन पाइआ गिआन काइआ रस भोगं ॥ १ ॥ रहाउ ॥
सिव नगरी महि आसणि बैसउ कल्प तिआगी बादं ॥
सिंडी सबदु सदा धुनि सोहै अहिनिंसि पूरै नादं ॥ २ ॥
पतु वीचारु गिआन मति डंडा वरतमान बिभूतं ॥
हरि कीरति रहरासि हमारी गुरमुखि पंथु अतीतं ॥ ३ ॥
सगली जोति हमारी संमिआ नाना वरन अनेकं ॥
कहु नानक सुणि भरथरि जोगी पारब्रहम लिव एकं ॥ ४ ॥ ३ ॥ ३७ ॥

(श्री. गु. ग्रं. सा. ३५९)

शब्दार्थ : मुंद्रा – मुद्रा; खिंथा – गोधडी; खिमा – क्षमा; हढावउ – पांघरतो; करै – करतो; मानउ – मानतो; जोग – योग; निधि – भांडार; पावउ – प्राप्त झाला; जुगता – जोडलेला, युक्त; जुगह जुग – युगानु युगांचा; जोगी – योगी; परम तंत – परमतत्त्व; निरंजन – मायारहित प्रभू परमात्मा; गिआन – ज्ञान; सिवनगरी – कल्याणकारी प्रभूची नगरी; आसणि – आसन्त; कल्प – कल्पना; बादं – वादविवाद; सिंडी – शिंग; धुनि – ध्वनी; अहिनिंसि – रात्रंदिवस; पूरै

खंड ३ [३६]

पतु – पात्र; विचारू – विचार; डंडा – दंड; वरतमान – सर्व व्याप्त; विभूत – विभूती; रहरासि – सत्य मार्ग; संमिआ – कुबडी; वरन – वर्ण, जाती; भरथरि – भतृहरी; पारब्रह्म – परब्रह्म.

भावार्थ : हे योगिजन हो ! सतगुरूच्या उपदेश मी मनात दृढपणे धारण केला आहे. तीच मी धारण केलेली मुद्रा आहे. क्षमारूपी गोधडी मी अंगावर पांघरली आहे. प्रभू परमात्मा जे काही करतो, ते चांगलेच असते. अशी धारणा असणे म्हणजेच सहजयोगाचे भांडार प्राप्त होणे होय ॥ १ ॥ अरे बाबा ! जो जीव प्रभू परमात्म्याशी एकरूप झाला तो युगानुगाचा योगी आहे. कारण तो प्रभू परमात्म्याशी म्हणजेच परमतत्त्वाशी एकरूप झालेला असतो. ज्याने त्या मायातीत प्रभूचे नामरूपी अमृत प्राप्त केले, तो ज्ञान रस उपभोगतो ॥ १ ॥ रहाउ ॥ मी प्रभू परमात्म्याच्या कल्याणकारी नगरीत आसनस्थ बसून, मनाचे संकल्प-विकल्प व वादविवाद यांचा त्याग करून एकचित्त झालो आहे. हे योगी ! मी माझ्या अंतरात सतगुरूचा उपदेश दृढपणे धारण केला आहे. हेच माझे शिंग आहे. त्यातून निर्माण होणारा अनाहत ध्वनी माझ्या हृदयात निनादत आहे ॥ २ ॥ प्रभू परमात्म्याच्या गुणांचे चिंतन हेच माझे भिक्षापात्र, प्रभू परमात्म्याचे ज्ञान हाच माझा दंड आहे. प्रभू परमात्मा सर्वव्याप्त आहे— हे जाणणे ही सर्वांगाला फासण्याची विभूती आहे. प्रभू परमात्म्याचे गुणगान करणे हाच माझा योगमार्ग आहे. सतगुरूच्या उपदेशाप्रमाणे आचरण करणे व मायेपासून दूर राहणे हाच माझा जीवनमार्ग आहे. ॥ ३ ॥ नाना वर्णांच्या, नाना प्रकारच्या सर्व जीवांमध्ये त्या एकमेव प्रभू परमात्म्याची ज्योत प्रकाशत आहे हे जाणणे हीच माझी आधार देणारी कुबडी आहे. नानक सांगतात, हे भतृहरी योगी, नीट ऐक, मी त्या परब्रह्म परमात्माशी एकरूप होऊन राहतो. हाच माझा योग आहे. ॥४॥३॥३७॥

॥ आसा महला १ ॥

गुडु करि गिआनु धिआनु करि धावै करि करणी कसु पाईए ॥

भाठी भवनु प्रेम का पोचा इतु रसि अमिउ चुआईए ॥ १ ॥

बाबा मनु मतवारो नाम रसु पीवै सहज रंग रचि रहिआ ॥

अहिनिंसि बनी प्रेम लिव लागी सबदु अनाहद गहिआ ॥ १ ॥ रहाउ ॥

पूरा साचु पिआला सहजे तिसहि पीआए जा कउ नदरि करे ॥

अंघ्रित का वापारी होवै किआ मदि छूछै भाउ धरे ॥ २ ॥

गुर की साखी अंघ्रित बाणी पीवत ही परवाणु भइआ ॥

दर दरसन का प्रीतमु होवै मुकति बैकुंठै करै किआ ॥ ३ ॥

सिफती रता सद बैरागी जूए जनमु न हारै ॥

कहु नानक सुणि भरथरि जोगी खीवा अंघ्रित धारै ॥ ४ ॥ ४ ॥ ३८ ॥

(श्री. गु. ग्रं. सा. ३६०)

शब्दार्थ : गुडु – गूळ; धावै – मोहाची फुले; कसू – बाभळीची साल; भाठी – भट्टी; भवनु – श्रद्धेची पोचा, लेप; अमिउ – अमृत; चुआईए – चव घे; मतवारा – मनस्वी; सहज रंग – सहजावस्था; रचि रहिआ – लीन होऊन राहा; गहिआ – पकडले, प्राप्त केले; पूरासाचु – पूर्ण सत्य; पिआला – पेला; पिआए – पाजतो; वापारी – व्यापारी; छुछै – तुच्छ; साखी – उपदेश, शिकवण; पीवत – पिऊन; परवाणु – स्वीकृत; दर – प्रभूचे दार; होवै – होते; मुकति – मुक्ती; किआ – काय; सिफती – स्तुती; जुए – जुगार, खेळ; खीता – मस्त होणे, निमग्न होणे.

भावार्थ : हे योगी तू आत्मज्ञानरूपी गूळ, प्रभू परमात्म्याचे चिंतन ही मोहाची फुले, सदाचरणरूपी बाभळीची साल, प्रभू परमात्म्याविषयीचा भक्तिभाव ही भट्टी बनव, त्यास प्रभू प्रेमाचे लिपण कर. अशा ह्या भट्टीतून प्राप्त होणारे प्रभुनामरूपी अमृत प्राशन कर. त्याची अनुपमेय चव घे. ॥ १ ॥ हे योगी ! नामामृताची चव चाखल्याने मन मस्त होऊन सहजसमाधीत रंगून जाते. असा भक्त मग रात्रंदिवस प्रभुनामाच्या प्रेमात धुंद होऊन जातो. तो सतगुरूकडून प्राप्त झालेले प्रभुनाम हृदयात दृढपणे धारण करतो. ॥ १ ॥ रहाउ ॥ ज्याची नशा कायम टिकून राहते. अशा पूर्ण सत्याचा पेला, त्यालाच प्राप्त होतो, ज्याच्यावर प्रभू परमात्म्याची कृपा होते. जो जीव ह्या प्रभुनामरूपी रसायनाचा भोक्ता बनला, तो मग सांसारिक मोहमायेच्या तुच्छ मद्याकडे कधी फिरकतही नाही. ॥ २ ॥ ज्याने सतगुरूच्या उपदेशरूपी अमृताचे प्राशन केले. तो प्रभू परमात्म्याच्या दरबारात प्रवेश करण्यास पात्र होतो. तो प्रभुदर्शनासाठी आतूर होतो. प्रभुदर्शनापुढे त्याला मुक्तीची वा वैकुंठाची आठवणही होत नाही. ॥ ३ ॥ जो प्रभू परमात्म्याच्या गुणगानात रंगून गेला, तो संसारापासून विरक्त होतो. तो जीवनात कधीही अपयशी होत नाही. हे योगी भतृहरी, ऐक – असा जीव स्थिर आत्मिक जीवन प्राप्त करून देणारे प्रभुचे नामामृत चित्तात दृढपणे धारण करून परमानंदात निमग्न होऊन राहतो. ॥ ४ ॥ ४ ॥ ३८ ॥

॥ आसा महला १ ॥

खुरासान खसमाना किआ हिंदुसतानु डराइआ ॥

आपै दोसु न देई करता जमु करि मुगलु चडाइआ ॥

एती मार पई करलाणे तें की दरदु न आइआ ॥ १ ॥

करता तूं सभना का सोई ॥

जे सकता सकते कउ मारे ता मनि रोसु न होई ॥ १ ॥ रहाउ ॥

सकता सीहु मारे पै वगै खसमै सा पुरसाई ॥

रतन विगाडि विगोए कुतीं मुइआ सार न काई ॥

आपे जोडि विछोडे आपे वेखु तेरी वडिआई ॥ २ ॥

जे को नाउ धराए वडा साद करे मनि भाणे ॥

खसमै नदरी कीडा आवै जेते चुगै दाणे ॥

मरि मरि जीवै ता किछु पाए नानक नामु वखाणे ॥ ३ ॥ ५ ॥ ३९ ॥ (श्री. गु. ग्रं. सा. ३६०)

शब्दार्थ : खुरसाण – इराण व अफगाणिस्तानच्या सीमावर्ती क्षेत्रातील एक प्रांत; खसमाना – रक्षण केले; डराइआ – घाबरवले; आपै – प्रभूस; दोसु – दोष; जमु – यम; मुगलु – मोगल लोक; चडाइआ – आक्रमण केले; एती – इजका; करलाणे – आक्रोश केला; दरदु – दया; करता – कर्ता; सभना – सर्वांचा; सकता – शक्तिशाली, सशक्तास; रोसु – रोष; सीहु – सिंह वगैरे पशूंची झुंड; रतन – मानवरूपी रत्न; विगाडि – मारले; विगोए – नष्ट केले; कुतीं – कुत्रा; मुटूआ – मेले; जोडि – जोडतो; विछोडे – तोडतो; वियोग – घडवतो; साद करे – स्वाद घेतो; वेखु – पाहा.

(बाबराने हिंदुस्थानवर आक्रमण करून जो नरसंहार केला त्यास उद्देशून श्रीगुरू नानकदेवांनी ही पद्यरचना केली आहे.)

भावार्थ : हे प्रभो ! तू खुरसाणला वाचवलेस, पण हिंदुस्थानला मात्र भयकंपित केलेस. प्रभू परमात्म्याने हे दोष, हे पाप स्वतःच्या माथ्यावर न घेता मोगलांच्या रूपाने यमास आक्रमण करण्यास पाठवले. हिंदूवर अनन्वित अत्याचार झाले. पण हे जीवांचे रक्षण करणाऱ्या प्रभू तुला यत्किंचितही दया आली नाही. ॥१॥ हे प्रभो ! तू सर्वांचा रक्षणकर्ता आहेस ना? दोन

समर्थ व्यक्तींत लढाई झाली तर त्याचे दुःख कोणालाही होणार नाही. ॥ १ ॥ रहाउ ॥ शक्तिशाली सिंह जर दुर्बल गायींच्या कपाळावर हल्ला करीत असेल तर त्याची फिर्याद ते तुझ्याकडेच करणार ना ? ह्या कुत्र्यासारख्या मोगलांनी हिंदुस्थानातील रत्नासारख्या माणसांची ससेहोलपट करून प्रेतांच्या खच पाडला त्याची, हे प्रभो ! तू दखलही घेत नाहीस. हे प्रभो ! जोडणारा आणि तोडणारा तूच आहेस. मारणारा आणि तारणारा तूच आहेस. आता तूच तुझ्या ह्या ब्रीदाकडे पाहा. ॥२॥ जरी कोणी स्वतःस फार मोठा समजला आणि वाटेल तशी मनमानी करू लागला तरीही प्रभू परमात्म्याच्या दृष्टीने तो क्षुद्र, कीटकच आहे. जो कोणी मनातील विषयविकार मारून टाकतो. तोच खरे जीवन जगतो. नानक सांगतात, असा जीव प्रभू परमात्म्याचे नामस्मरण करून त्यास प्राप्त करतो. ॥ ३ ॥ ५ ॥ ३९ ॥

॥ रागु आसा घरु २ महला ३ ॥

॥ १ ओअंकार सतिगुर प्रसादि ॥

हरि दरसनु पावै वडभागि ॥ गुर कै सबदि सचै बैरागि ॥
 खटु दरसन वरतै वरतारा ॥ गुर का दरसनु अगम अपरा ॥ १ ॥
 गुर कै दरसनि मुकति गति होइ ॥ साचा आपि वसै मनि सोइ ॥ १ ॥ रहाउ ॥
 गुर दरसनि उधरै संसारा ॥ जे को लाए भाउ पिआरा ॥
 भाउ पिआरा लाए विरला कोइ ॥ गुर कै दरसनि सदा सुखु होइ ॥ २ ॥
 गुर कै दरसनि मोख दुआरु ॥ सतिगुरु सेवै परवार साधारु ॥
 निगुरे कउ गति काई नाही ॥ अवगणि मुठे चोटा खाही ॥ ३ ॥
 गुर कै सबदि सुख सांति सरीर ॥ गुरमुखि ता कउ लगै न पीर ॥
 जमकालु तिसु नैडि न आवै ॥ नानक गुरमुखि साचि समावै ॥ ४ ॥ १ ॥ ४० ॥

(श्री. गु. ग्रं. सा. ३६०)

शब्दार्थ : दरसनु – दर्शन; पावै – प्राप्त होते; वडभागि – महाभाग्याने; सबदि – उपदेश; खटु – सहा; दरसन – दर्शने, तत्त्वज्ञान, आचरण; तरतारा – प्रचलित आहेत. (सहादर्शनांची नावे - न्याय, वैशेषिक सांख्य, योग, मीमांसा, वेदांत) साचा – सत्यरूप प्रभू; अपि – स्वतः; वसै – वास करतो; मोख दुआर – मोक्षाचे दार; उधरे – उद्धार; लाए – प्राप्त करतो; भाउ पिआरा – प्रेमभाव; परवार – परिवार; साधारु – आधार; निगुरे – गुरुहीन; काई – कोणतीही; अवगणि – अवगुणी; मुठे – लुटले जातात. चोटे खाइ – मार खातात; सांति – शांती; लगै न परि – पीडा होत नाही; जमकालू – यमरूपी काळ; नेडि – जवळ.

भावार्थ : महाभाग्याने प्रभू परमात्म्याचे दर्शन प्राप्त होते, खरे वैराग्य सतगुरूच्या मार्गदर्शनाने प्राप्त होते. ह्या देशात सहा शास्त्रे प्रचलित आहेत. पण त्या सर्वांपेक्षा सतगुरूचे दर्शन अगम्य व अपार आहे. ॥ १ ॥ सतगुरूच्या दर्शनाने मुक्ती प्राप्त होते. प्रत्यक्ष प्रभू परमात्मा मनात वास करतो. ॥ १ ॥ रहाउ ॥ सतगुरूच्या दर्शनाने जर कोणी आपल्या मनात प्रेमभाव उत्पन्न करेल; तर तो समस्त संसाराचा उद्धार करेल; पण असा प्रेमभाव धारण करणारा क्वचितच असतो. असा जीव सतगुरूच्या दर्शनाने सदैव सुख प्राप्त करतो. ॥ २ ॥ सतगुरूचे दर्शन हे मोक्षाचे द्वार आहे. जो सतगुरूची सेवा करतो तो आपल्या परिवाराचा आधार बनतो. गुरुविहीन जीवास कोणतीही उच्च आत्मिक अवस्था प्राप्त होत नाही. असा अवगुणी जीव ह्या संसारात वारंवार लुटला जातो, जीवनभर मोहमायेच्या थपडा खातो, दुःख भोगतो ॥ ३ ॥ सतगुरूच्या उपदेशाने जीव सुखी

व शांत होतो. जो सतगुरूच्या उपदेशाप्रमाणे आचरण करतो. त्यास कोणतीही पीडा त्रास देऊ शकत नाही. यमदूत त्याच्या जवळपास सुद्धा फिरकू शकत नाहीत, नानक सांगतात. जो जीव सतगुरूच्या उपदेशाप्रमाणे आचरण करतो. तो प्रभू परमात्म्याशी एकरूप होऊन जातो. ॥ ४ ॥ १ ॥ ४० ॥

॥ आसा महला ३ ॥

सबदि मुआ विचहु आपु गवाइ ॥ सतिगुरू सेवे तिलु न तमाइ ॥
 निरभउ दाता सदा मनि होइ ॥ सची बाणी पाइ भागि कोइ ॥ १ ॥
 गुण संग्रहु विचहु अउगुण जाहि ॥ पूरे गुर कै सबदि समाहि ॥ १ ॥ रहाउ ॥
 गुणा का गाहकु होवै सो गुण जाणै ॥ अंग्रित सबदि नामु वखाणै ॥
 साची बाणी सूचा होइ ॥ गुण ते नामु परापति होइ ॥ २ ॥
 गुण अमोलक पाए न जाहि ॥ मनि निरमल साचै सबदि समाहि ॥
 से वडभागी जिन्ह नामु धिआइआ ॥ सदा गुणदाता मंनि वसाइआ ॥ ३ ॥
 जो गुण संग्रहै तिन्ह बलिहारै जाउ ॥ दरि साचे गुण गाउ ॥
 आपे देवै सहजि सुभाइ ॥ नानक कीमति कहणु न जाइ ॥ ४ ॥ २ ॥ ४१ ॥

(श्री. गु. ग्रं. सा. ३६१)

शब्दार्थ : सबदी – गुरू उपदेश; मुआ – मेला; विचहु – आतून; आपु – अहंकार; गवाइ – नष्ट करतो; तिलु – तिळमात्र; तमाइ – तमोगुण, लोभ; निरभउ – निर्भय; सचिवाणी – सत्यवाणी, प्रभुवाणी; भागि – भाग्यवान; जाहि – जाते; गुणका गाहकु – गुणग्राहक, गुण घेणारा; वखाणै – व्याख्या करतो; सूचा – पवित्र; अमोलक – अमूल्य; समाहि – सामावून जाणे; गुणदाता – सद्गुण देणारा प्रभू; मनि – मनात; गुणसंग्रहै – गुणांचा संग्रह करणारा; देवै – देतो; किमति – किंमत, मोल.

भावार्थ : जो साधक सतगुरूच्या उपदेशाशी एकरूप होऊन मोहमायेपासून विरक्त होतो, आपला अहंकार नष्ट करून टाकतो, सतगुरूची सेवा करून मनात तिळमात्रही लोभ, लालसा राहू देत नाही त्याच्या मनात सदैव तो निर्भयदाता प्रभू परमात्मा वास करतो. पण असा भाग्यवान क्वचितच कोणी असतो. ॥ १ ॥ अंतःकरणात सत्गुणांचा संग्रह केल्याने मनातील अवगुण निघून जातात. असा साधक पूर्णगुरूच्या उपदेशाशी एकरूप होऊन जातो. ॥ १ ॥ रहाउ ॥ जो स्वतः गुणग्राहक असेल तोच गुणांची पारख करू शकतो. तोच अमृतरूपी प्रभुनामाचे स्मरण करतो. सत्यरूप प्रभू परमात्म्याच्या नामस्मरणाने व्यक्ती पवित्र होते. सत्गुणांच्या आचरामुळे प्रभुनामाची प्राप्ती होते. ॥ २ ॥ हे अमूल्य गुण सहजासहजी प्राप्त होत नाहीत. ज्याचे मन निर्मळ असेल त्यासच प्रभुनामाची प्राप्ती होते व तो सत्यरूप प्रभू परमात्म्याशी एकरूप होऊन जातो. जे प्रभुनामाचे स्मरण करतो तो महाभाग्यवान होय. त्याच्या अंतरात तो गुणदाता प्रभू परमात्मा वास करतो. ॥ ३ ॥ जो प्रभू परमात्म्याच्या गुणांचा संग्रह करतो त्याच्यावर मी माझे प्राण ओवाळून टाकतो. मी प्रभू परमात्म्याच्या दारी उभा राहून त्याचे गुणगान करतो. तो प्रभू परमात्मा ज्यास आत्मिक गुण देतो ते सहजसमाधीत स्थिर राहून प्रभुनामाचे स्मरण करतात. नानक सांगतात, प्रभू परमात्म्याच्या गुणांचे मोल करताच येत नाही. ॥ ४ ॥ २ ॥ ४१ ॥

॥ आसा महला ३ ॥

सतिगुर विचि वडी वडिआई ॥ चिरी विछुंने मेलि मिलाई ॥
आपे मेले मेलि मिलाए ॥ आपणी कीमति आपे पाए ॥ १ ॥
हरि की कीमति किन बिधि होइ ॥
हरि अपरंपरु अगम अगोचरु गुर कै सबदि मिलै जनु कोइ ॥ १ ॥ रहाउ ॥
गुरमुखि कीमति जाणै कोइ ॥ विरले करमि परापति होइ ॥
ऊची बाणी ऊचा होइ ॥ गुरमुखि सबदि वखाणै कोइ ॥ २ ॥
विणु नावै दुखु दरदु सरीरि ॥ सतिगुरु भेटे ता उतरै पीर ॥
बिनु गुर भेटे दुखु कमाइ ॥ मनमुखि बहुती मिलै सजाइ ॥ ३ ॥
हरि का नामु मीठा अति रसु होइ ॥ पीवत रहै पीआए सोइ ॥
गुर किरपा ते हरि रसु पाए ॥ नानक नामि रते गति पाए ॥ ४ ॥ ३ ॥ ४२ ॥

(श्री. गु. ग्रं. सा. ३६१)

शब्दार्थ : वडी वडिआइ – मोठेपण, मोठा सद्गुण; चिरीविछुने – चिरकाल पासून विभक्त झालेले; मेलि मिलाई – मिलन घडवतो; किनबिधि – कशाप्रकारे; अपरंपरु – अपार; अगम – अगम्य; अगोचरु – न दिसणारा; ऊची वाणी – उदात्त वाणी; वखाणै – वर्णन करणे; व्याख्या करणे; विरु नावै – प्रभुनाम शिवा; उत्तरै पीर – पीडा दूर होते; बहुती – खूप; मिलै सजाइ – शिक्षा मिळते; अति – अत्यंत; पिआए – पाजतो;

भावार्थ : सतगुरुचा एक मोठा गुण असा की, अनंत काळापासून प्रभू परमात्म्यापासून दूर गेलेल्या जीवाचे प्रभू परमात्म्याशी मिलन घडवून आणतो. प्रभू परमात्मा स्वतःच जीवाची सतगुरुशी भेट घडवून आणतो व त्याचा माध्यमातून जीवाचे आपल्याशी मिलन घडवून आणतो. ॥ १ ॥ प्रभू परमात्म्याचे मोल कोण, कसे करणार ? तो तर अगम्य, अगोचर व अपार आहे. सतगुरुच्या उपदेशाने क्वचित कोणी विरळा जीव त्यास प्राप्त करू शकतो. ॥ १ ॥ रहाउ ॥ सतगुरुच्या उपदेशाप्रमाणे आचरण करून कोणी एखादा प्रभूचे माहात्म्य जाणतो. क्वचित कोणास त्याच्या भाग्याने प्रभुकृपेची प्राप्ती होते. प्रभुनामाची महती खूप उच्च आहे. कारण प्रभू परमात्मा स्वतःच सर्वश्रेष्ठ आहे. कोणी एखादा गुरुमुखी झालेला भक्तच त्याचे वर्णन करू शकतो. ॥ २ ॥ प्रभुनामाचे स्मरण न करणाऱ्या जीवास दुःख व यातना सहन कराव्या लागतात. ज्याची सतगुरुशी भेट झाली नाही तर दुःख वाढते. आपल्या मनाप्रमाणे हवे तसे वागणाऱ्यास शिक्षा होते. ॥ ३ ॥ प्रभूचे नाम सुरस व अत्यंत मधुर आहे. पण केवळ तोच जीव हे नामामृत प्राशन करू शकतो ज्यास तो प्रभू परमात्मा स्वतः ते देतो. सतगुरुकृपेने हरिनामामृत प्राप्त होते. नानक सांगतात, जो जीव नामरसात रंगून गेला त्याला परमगती प्राप्त होते. तो जन्ममरणाच्या चक्रातून मुक्त होतो. ॥ ४ ॥ ३ ॥ ४२ ॥

॥ आसा महला ३ ॥

मेरा प्रभु साचा गहिर गंभीर ॥ सेवत ही सुखु सांति सरीर ॥
सबदि तरे जन सहजि सुभाइ ॥ तिन कै हम सद लागह पाइ ॥ १ ॥
जो मनि राते हरि रंगु लाइ ॥
तिन का जनम मरण दुखु लाथा ते हरि दरगह मिले सुभाइ ॥ १ ॥ रहाउ ॥

खंड ३ [४१]

सबदु चारखै साचा सादु पाए ॥ हरि का नामु मंनि वसाए ॥
हरि प्रभु सदा रहिआ भरपूरि ॥ आपे नेडै आपे दूरि ॥ २ ॥
आखणि आखै बकै सभु कोइ ॥ आपे बखसि मिलाए सोइ ॥
कहणै कथनि न पाइआ जाइ ॥ गुर परसादि वसै मनि आइ ॥ ३ ॥
गुरमुखि विचहु आपु गवाइ ॥ हरि रंगि राते मोहु चुकाइ ॥
अति निरमलु गुरसबद वीचार ॥ नानक नामि सवारणहार ॥ ४ ॥ ४ ॥ ४३ ॥

(श्री. गु. ग्रं. सा. ३६१)

शब्दार्थ : साचा – सत्य, स्वरूप, सदैव स्थिर असलेला; गहिर – अथांग; सेवत – सेवा केल्याने; तरे – तरून जातो; लागह पाइ – पाया पडतो; राते – रममाण होतो; लाथा – दूर होते; सुभाइ – स्वाभाविकपणे; सादु – स्वाद; वसाए – वास करते; रहिआ भरपरि – सर्वत्र भरून राहतो; नडे – जवळ; दूरि – दूर; आखणि आखै – सांगतात; बकै – बोलतात; बखसि – कृपा करणे; कहणै – सांगून; कथणै – बोलून; गुरपरसादि – सतगुरुकृपेने; वसै – वास करतो; मोहु – मोह; चुकाइ – नष्ट करतो; निरमलु – निर्मळ; सवारणहार – सावरणारा;

भावार्थ : प्रभू परमात्मा हा सत्यस्वरूप, कायम अस्तित्वमान व स्थिर रहाणारा आहे. तो अथांग आहे, गंभीर आहे. अशा प्रभू परमात्म्याची जो सेवा करतो त्यास सुख व शांती लाभते. प्रभूच्या नामस्मरणाने सहजावस्था प्राप्त होते व जीव भवसागर तरून जातो. अशा प्रभुसेवकाच्या पायावर मी माझे मस्तक ठेवतो. ॥ १ ॥ जो सेवक अंतःकरणपूर्वक लीन होऊन हरिनामात रंगून जातो. त्याचे जन्ममरणाचे दुःख नष्ट होते व तो प्रभू परमात्म्याच्या दरबारात स्थान प्राप्त करतो. ॥ १ ॥ रहाउ ॥ ज्या सेवकाने प्रभुनामरसाची चव घेतली त्यास सत्यरूप प्रभू परमात्म्याची गोडी प्राप्त होते. त्याच्या अंतःकरणात प्रभुनाम दृढ होते. प्रभू परमात्मा सर्वत्र भरून राहिलेला आहे. तो कधी आपल्या अत्यंत निकट आहे असे वाटते, तर कधी तो फार दूर आहे असे वाटते. ॥ २ ॥ प्रभू परमात्म्याविषयी सर्वच जण बोलत असतात पण नुसत्याच बोलण्याने प्रभू परमात्मा कोणासही प्राप्त होत नाही प्रभू परमात्मा स्वतः ज्याच्यावर कृपा करतो त्यासच तो प्राप्त होतो. सतगुरूच्या कृपेने तो प्रभू परमात्मा भक्ताच्या मनात वास करतो. ॥ ३ ॥ जो सतगुरूच्या उपदेशाप्रमाणे आचरण करतो त्याच्या मनातील अहंकार नष्ट होतो. तो प्रभुनामाच्या रंगात रंगून जातो व मोहमायेपासून मुक्त होतो. सतगुरूच्या उपदेशाचे मनन-चिंतन केल्याने मन निर्मळ व पवित्र होते. नानक सांगतात, प्रभू परमात्म्याचे नाम भक्तास सर्व परिस्थितीतून तारून नेते. ॥ ४ ॥ ४ ॥ ४३ ॥

॥ आसा महला ३ ॥

दूजै भाइ लगे दुखु पाइआ ॥ बिनु सबदै बिरथा जनमु गवाइआ ॥
सतिगुरु सेवै सोझी होइ ॥ दूजै भाइ न लागै कोइ ॥ १ ॥
मूलि लागे से जान परवाणु ॥
अनदिनु राम नामु जपि हिरदै गुरसबदी हरि एको जाणु ॥ १ ॥ रहाउ ॥
डाली लागै निहफलु जाइ ॥ अंधीं कंमी अंध सजाइ ॥
मनमुखु अंदा ठउर न पाइ ॥ बिसटा का कीड़ा बिसटा माहि पचाइ ॥ २ ॥
गुर की सेवा सदा सुख पाए ॥ सतसंगति मिलि हरि गुण गाए ॥
नामे नामि करे वीचारु ॥ आपि तरै कुल अधरणहारु ॥ ३ ॥

खंड ३ [४२]

गुर की बाणी नामि वजाए ॥ नानक महलु सबदि घरु पाए ॥

गुरमति सत सरि हरि जलि नाइआ ॥ दुरमति मैलु सभु दुरतु गवाइआ ॥ ४ ॥ ५ ॥ ४४ ॥

(श्री. गु. ग्रं. सा. ३६२)

शब्दार्थ : दूजै भाइ – द्वैतभाव; बिनु सबदै – प्रभूनामाशिवाय; सोझी – सखोलज्ञान; मूलि – मूल तत्त्व, परमतत्त्व; अनदिन – दररोज; डाली – शाखा, फांदी, संसार; निहफलु – निष्फळ; अंधीकंमी – अज्ञानमूल कर्म; सजाइ – शिक्षा, राजा; ठउर – स्थान; बिसटा का – किडा, शेण किडा; पचाइ – मरतो, नष्ट होतो. आपि – आपण स्वतः; उधरण हारु – उद्धारकर्ता; वजाए – वाद्य वाजवतो; घरु पाए – प्रभू परमात्म्याचे घर; सतसरि – सत्संगरूपी सरोवर; नाइआ – स्नान केले; दुरमति – दुष्टबुद्धी; दुरतु – पाप.

भावार्थ : साऱ्या दुःखाचे मूळ कारण द्वैतभाव आहे. द्वैतभावामुळे मानवास दुःख प्राप्त होते. प्रभुनामाच्या स्मरणाशिवाय जन्म व्यर्थ आहे. सतगुरूची सेवा केल्याने प्रभू परमात्म्याचे सम्यक् ज्ञान प्राप्त होते. मनातील द्वैतभाव नष्ट होतो. ॥ १ ॥ ह्या साऱ्या सृष्टीचे मूळ जो प्रभू परमात्मा, त्याचे स्मरण केल्याने जीव प्रभू दरबारात स्वीकृत होतो. सतत अंतःकरणात रामनामाचा जप केल्याने गुरुपदेश प्राप्त होतो व कळून येते की तो प्रभू परमात्मा एकच आहे. ॥ १ ॥ रहाउ ॥ हा संसार ही मायानगरी आहे. संसारातील गोष्टीत गुंतून पडल्याने प्रभू परमात्म्याचे ज्ञान होत नाही व जन्म निष्फळ होतो. अज्ञानापोटी सजा म्हणून दुःख प्राप्त होते. जो मनस्वी मन नेईल तिकडे भरकटत जातो त्यास प्रभू दरबारात स्थान प्राप्त होत नाही. शेणकिडे शेणातच वळवळत राहतात त्याचा अंतही शेणातच होतो. त्याप्रमाणे संसारी जीव संसारातच वळवळत राहतो व अंती संसारिक व्याधीनी नष्ट होतो. ॥ २ ॥ सतगुरूच्या सेवेने सदैव सुखाचीच प्राप्ती होते. संतसंग प्राप्त झाल्याने जीव हरीचे गुणगान करू लागतो. नामस्मरणाने प्रभू परमात्माचे विचार मनात जागृत होतात. असा साधक स्वतः तर भवसागर तरून जातोच आणि कुळालाही उद्धारून नेतो. ॥ ३ ॥ नानक सांगतात, सतगुरूच्या उपदेशाचे मनन-चितन केल्याने जीवास प्रभू दरबारात स्थान प्राप्त होते. सतगुरूच्या उपदेशाने जो सत्संगात राहून प्रभुनाम जलाने स्नान करतो त्याच्या मनातील दुष्टबुद्धिरूपी मळ धुऊन जातो व सारी पापे नष्ट होतात. ॥ ४ ॥ ५ ॥ ४४ ॥

॥ आसा महला ३ ॥

मनमुख मरहि मरि मरणु विगाइहि ॥ दूजै भाइ आतम संघारहि ॥

मेरा मेरा करि करि विगूता ॥ आतमु न चीन्है भरमै विचि सूता ॥ १ ॥

मरु मुइआ सबदे मरि जाइ ॥

उसतति निंदा गुरि सम जाणाई इसु जुग महि लाहा हरि जपि लै जाइ ॥ १ ॥ रहाउ ॥

नाम विहूण गरभ गलि जाइ ॥ बिरथा जनमु दूजै लोभाइ ॥

नाम बिहूणी दुखि जलै सबाई ॥ सतिगुरि पुरै बूझ बुझाई ॥ २ ॥

मनु चंचलु बहु चोटा खाइ ॥ एथहु छुइकिआ ठउर न पाइ ॥

गरभ जोनि बिसटा का वासु ॥ तितु घरि मनमुखु करे निवासु ॥ ३ ॥

अपुने सतिगुर कउ सदा बलि जाई ॥ गुरमुखि जोती जोति मिली ॥

निरमल बाणी निज घरि वासा ॥ नानक हउमै मारे सदा उदासा ॥ ४ ॥ ६ ॥ ४५ ॥

(श्री. गु. ग्रं. सा. ३६२)

शब्दार्थ : मनमुख – स्वेच्छाचारी; आतम – आत्मा; संघारहि – संहार करणे; विगुता – अपमानित होणे, दुःख होणे; चिन्हे – ओळखणे; भरमै – भ्रमात; सूता – झोपतो; मरू – मरण; मूडआ – मौन; उसतति – स्तुती; गुरि – गुरूने; जणाई – समजावले; इसु – ह्या; जुग – युग; लाहा – लाभ; सबाइ – सर्व; चंचलु – चंचल; चोटा – मार, दुःख; एथहु – येथून; छुडकिआ – सुटका; जोनि – योनी; विसटा – विष्टा; वासु – वास; तितु – त्या; निज घर – स्वगृह; प्रभूचे घर; उदासा – विरक्त;

भावार्थ : स्वेच्छाचारी जीव स्वतः मरण मरतोच पण त्याच्या मरणाचीच अब्रू जाते. द्वैतभावामुळे मोहमायेत गुंतल्यामुळे तो आपला आत्माच मारून टाकतो. प्रत्यही माझे-माझे म्हणण्याने लालसेपोटी तो सर्वत्र अपमानित होतो. आत्म्याची ओळख न पटल्याने तो मोहमायेच्या निद्रेतच रममाण होतो. ॥ १ ॥ सतगुरूकडून प्राप्त झालेल्या प्रभुनामामुळे जीवाच्या मनातील मोहमायेची लालसा नष्ट होते. स्तुती व निंदा समान मानण्याची शिकवण सतगुरूकडून प्राप्त झाल्याने ह्या जन्मातच प्रभुनामाचा लाभ होऊन तो मुक्त होतो. ॥ १ ॥ रहाउ ॥ प्रभुनामविहीन जीव मुळातच आत्मिक जीवनास मुक्ततो व जन्मभर द्वैतभावात मोहमायेत अडकून आपला जन्म वाया घालवतो. नामविहीन जीव सदैव दुःखाप्रीत होरपळत राहतो. सतगुरू जीवास प्रभू परमात्म्याचे ज्ञान देतो. ॥ २ ॥ हे चंचल मन सदैव ठोकरा खाते. जो पर्यंत हे चंचल मन स्थिर होत नाही, तो पर्यंत जीवाला स्थिरता प्राप्त होत नाही. तो मोहमायेत गुंतल्याने दुःखच भोगत राहतो. जन्ममरणाच्या चक्रात सापडून गर्भवास प्राप्त करणे हे नरकात पडण्याइतके दुःखदायक, क्लेषकारक आहे. स्वेच्छाचारी जीव अशा यातना भोगतो. ॥ ३ ॥ नानक सांगतात, मी माझ्या सतगुरूवर माझा जीव ओवाळून टाकतो. सतगुरूच्या उपदेशाप्रमाणे आचरण केल्याने आत्मज्योत परमज्योतीत मिळून जाते. सतगुरूच्या निर्मळ वाणीने प्रभू परमात्म्याच्या घरी स्थान प्राप्त होते. नानक सांगतात, ज्याने आपल्या मनातील अहंकार नष्ट केला तोच खरा विरक्त होतो. ॥ ४ ॥ ६ ॥ ४५ ॥

॥ आसा महला ३ ॥

लालै आपणी जाति गवाई ॥ तनु मनु अरपे सतिगुर सरणाई ॥
 हिरदै नामु वडी वडिआई ॥ सदा प्रीतमु प्रभु होइ सखाई ॥ १ ॥
 सो लाला जीवतु मरै ॥ सोगु हरखु दुइ सम करि जाणै गुर परसादी सबदि उधरै ॥ १ ॥ रहाउ ॥
 करणी कार धुरहु फुरमाई ॥ बिनु सबदै को थाइ न पाई ॥
 करणी कीरति नामु वसाई ॥ आपे देवै ढिल न पाई ॥ २ ॥
 मनमुखि भरमि भुलै संसारु ॥ बिनु रासी कूडा करे वापारु ॥
 विणु रासी वखरु पलै न पाइ ॥ मनमुखि भुला जनमु गवाई ॥ ३ ॥
 सतिगुरु सेवे सु लाला होइ ॥ ऊतम जाती ऊतमु सोइ ॥
 गुर पउड़ी सभदू ऊचा होइ ॥ नानक नामि वाडाई होइ ॥ ४ ॥ ७ ॥ ४६ ॥

(श्री. गु. ग्रं. सा. ३६३)

शब्दार्थ : लालै – सेवकाने; आपणी – आपली; अरपे – अर्पण करतो; सरणाई – शरण जाणे; हिर दै – हृदयात; वडिआई – महानता, मोठेपणा; प्रीतमु – प्रियतम; सखाइ – सखा, साहाय्यक; लाला – दास, सेवक; जीवतु मरे – जिवंतपणी मरणे; सोगु – शोक; उधरै – उद्धार होतो; करणी कार – कार्य करतो; धुरहु – प्रभूने; करणी – करतो; कार-कार्य कीरति – कीर्ती, यश; वसाई – वास करतो; आपे – प्रभू स्वतः; ढील न पाई – उशीर करत नाही; रासी – भांडवल, पुंजी; कुडा – खोटा; वखरु – व्यापार, सौदा; पलै – पदरी; पउड़ी – शिडी; सभदू – सर्वापेक्षा; उचा – श्रेष्ठ.

भावार्थ : प्रभूचा सेवक आपल्या सतगुरूस शरण जाऊन आपले तन, मन, सर्वस्व सतगुरूचरणी अर्पण करतो. एवढेच नव्हे तर आपले अस्तित्वही गुरूच्या अस्तित्वात विलीन करून टाकतो. असा सेवक आपल्या हृदयात त्या प्रियतम प्रभू परमात्म्या नाम सदैव धारण करतो. त्यातच त्यास मोठेपणा प्रतीत होतो. तो प्रभू परमात्माही सदैव त्यास साहाय्य करतो. ॥ १ ॥ असा सेवक जीवनात मोहमायेपासून विषयविकारांना नष्ट करतो. सुखदुःख, हर्ष-शोक समसमान मानतो. आणि सतगुरूच्या कृपेने प्रभुनामाने ह्या भवसागरातून उद्धरून जातो. ॥ १ ॥ रहाउ ॥ असा सेवक तेच काम करतो जे प्रभू परमात्म्याने त्यास करण्यास सांगितले आहे. प्रभूच्या नामस्मरणात लीन झाल्याशिवाय जीवास प्रभूच्या दरबारात स्थान प्राप्त होत नाही. प्रभू परमात्म्याचे यशोगान गायल्याने प्रभूनाम मनात दृढ होते. तो प्रभू परमात्मा स्वतःच सेवकास नाम देतो. त्या कामी तो जरा ही विलंब करत नाही. ॥ २ ॥ स्वेच्छाचारी माणूस आपल्या मनाप्रमाणे वागून मोहमायेच्या जाळ्यात सापडून सांसारिक भ्रमात भरकटत जातो. प्रभुनामरूपी पुंजी जमा न केल्यामुळे त्याचा व्यवहार नेहमी खोटाच व तोट्याचा होतो. त्याच्याजवळ प्रभुनामाची पुंजी नसल्याने तो कधीही प्रभू परमात्म्यास प्राप्त करू शकत नाही. असा स्वेच्छाचारी माणूस मोहमायेत फसून आपले जीवन वाया घालवतो. ॥ ३ ॥ जो सतगुरूची सेवा करतो तोच प्रभू परमात्म्याच्या सेवक, तोच श्रेष्ठ जातीचा. तोच श्रेष्ठ गणला जातो. सतगुरूच्या साहाय्याने तो उच्च पदाला पोहोचतो. नानक सांगतात, असा सेवक प्रभुनामामुळेच सर्वश्रेष्ठ पदाला पोहचतो. ॥ ४ ॥ ७ ॥ ४६ ॥

॥ आसा महला ३ ॥

मनमुखि झूठो झूठु कमावै ॥ खसमै का महलु कदे न पावै ॥

दूजै लगी भरमि भुलावै ॥ ममता बाधा आवै जावै ॥ १ ॥

दोहागणी का मन देखु सीगारु ॥

पुत्र कलति धनि माइआ चितु लाए झूठु मोहु पाखंड विकारु ॥ १ ॥ रहाउ ॥

सदा सोहागणि जो प्रभ भावै ॥ गुर सबदी सीगारु बणावै ॥

सेज सुखाली अनदिनु हरि रावै ॥ मिलि प्रीतम सदा सुखु पावै ॥ २ ॥

सा सोहागणि साची जिसु साचि पिआरु ॥ अपणा पिरु राखै सदा उरधारि ॥

नेडै वेखै सदा हदूरि ॥ मेरा प्रभु सरब रहिआ भरपूरि ॥ ३ ॥

आगै जाति रूपु न जाइ ॥ तेहा होवै जेहे करम कमाइ ॥

सबदे ऊचो ऊचा होइ ॥ नानक साचि समावै सोइ ॥ ४ ॥ ८ ॥ ४७ ॥ (श्री. गु. ग्रं. सा. ३६३)

शब्दार्थ : खसमै – प्रभूच्या; महलु – दरबारात; कदे – कधीही; दूजै – द्वैतभाव; ममता – ममत्व; बाधा – बंधन; दोहागणी – कुकर्मी; सीगारु – शृंगार; कलति – कलत्र, पत्नी; माइआ – माया; धनि – धन; चितु – चित्त; झूठ – खोटे; सोहागणि – पतिव्रता; बणावै – बनवते, करते; सेज – शेज; सुखाली – सुख, दाराक; अनदिनु – दररोज, नेहमी; रावै – भोगले, रममाण होते; मिलि – मिलनाचे; पिआरु – प्रेम; पिरु – प्रेमी, प्रियकर; उरधारि – हृदयाशी; नेडै – जवळ; वेखै – पाहतो; हदूरि – सर्वत्र; सरब – सर्वत्र; आगै – परलोकात; तेहा – तसेच; होवै – होते; जेहे – जसे; सबदे – शब्द, नाम; साचि समावै – सत्यरूप प्रभू परमात्म्यात सामावून जातो.

भावार्थ : स्वेच्छाचारी जीव सदैव खोटे आचरण करतो व त्यामुळे त्यास खोट्याचीच कमाई होते. त्यामुळे त्यास कधीही प्रभू दरबारात स्थान प्राप्त होत नाही. तो द्वैतभावात अडकून पडल्याने मोहमायेने संसाराच्या भ्रमात भुलून मायेच्या बंधनात

अडकून जन्ममरणाच्या चक्रात फिरत राहतो. ॥ १ ॥ हे मना ! तू कुमार्गी स्त्रीचा (जीवाचा) शृंगार पाहून घे. तो निव्वळ बाह्य देखावा असतो त्याचप्रमाणे पाखंडी लोक प्रभुभक्तीचा देखावा करतात; पण त्यांचे चित्त पुत्र, पत्नी, धन, संपत्ती यातच व विषयविकारातच रममाण झालेले असते. ॥ १ ॥ रहाउ ॥ तीच खरी पतिव्रता (जीव) जी सदैव प्रभू परमात्म्यास आवडते. सतगुरूच्या उपदेशाचा शृंगार करते व सदैव प्रभू परमात्म्याच्या सहवासात रममाण होऊन जाते. प्रियतम प्रभू परमात्म्याच्या मिलनाचे सुख सदैव प्राप्त करते. ॥ २ ॥ तीच खरी सुवासिनी जी सत्यरूप प्रभू परमात्म्याचे प्रेम प्राप्त करते. आपल्या प्रियकर प्रभूस सदैव आपल्या हृदयात धारण करते. ती सदैव प्रभू परमात्म्यास आपल्या जवळच आहे हे जाणते, तो आपल्या आसपास आहे असे जाणते कारण ती जाणते की प्रभू परमात्मा सर्वत्र भरून राहिला आहे. ॥ ३ ॥ परलोकात जाताना रूप बरोबर जात नाही आणि जातही बरोबर जात नाही. जीवाने केलेली कर्मेच त्याच्या बरोबर जातात. प्रभू परमात्मा जीवाला तू कोणत्या जातीचा आहेस, कोणत्या वर्णाचा आहेस ते विचारत नाही. तू काय कर्मे केलीस त्याचा हिशोब मागतो. नानक सांगतात, प्रभुनामाच्या स्मरणाने जीव श्रेष्ठपद प्राप्त करतो व सत्यरूप प्रभू परमात्म्यात विलीन होऊन जातो. ॥ ४ ॥ ८ ॥ ४७ ॥

॥ आसा महला ३ ॥

भगति रता जनु सहजि सुभाइ ॥ गुर कै भै साचै साचि समाइ ॥

बिनु गुर पूरे भगति न होइ ॥ मनमुख रुने अपनी पति खोइ ॥ १ ॥

मेरे मन हरि जपि सदा धिआइ ॥ सदा अनंदु होवै दिनु राती जो इछै सोई फलु पाइ ॥ १ ॥ रहाउ ॥

गुर पूरे ते पुरा पाए ॥ हिरदै सबदु सचु नामु वसाए ॥

अंतरु निरमलु अंघ्रितसरि नाए ॥ सदा सूचे साचि समाए ॥ २ ॥

हरि प्रभु वेखै सदा हजूरि ॥ गुर परसादि रहिआ भरपूरि ॥

जहा जाउ तह वेखा सोइ ॥ गुर बिनु दाता अवरु न कोइ ॥ ३ ॥

गुरु सागरु पूरा भंडार ॥ ऊतम रतन जवाहर अपार ॥

गुर परसादी देवणहारु ॥ नानक बखसे बखसणहारु ॥ ४ ॥ ९ ॥ ४८ ॥

(श्री. गु. ग्रं. सा. ३६३)

शब्दार्थ : भगति – भक्ती; रता – रममाण; गुर – ईश्वर; भै – भय; रुने – रडतो; पति – पत, प्रतिष्ठा; इछै – इच्छितो; अंघ्रितसरि – अमृताचे सरोवर; नाए – स्नान करतो; वेखै – पाहतो; हजूरि – प्रत्यक्ष; गुरपरसादि – प्रभुकृपेने; अवरु – अन्य; सागरु – सागर; देवणहार – देणारा, दाता; बखसे – क्षमा; बखसणहारु – क्षमा करणारा; सूचा – पवित्र

भावार्थ : प्रभू परमात्म्याचा सेवक भक्तीमध्ये पूर्णपणे रंगून गेल्यामुळे सहजावस्था प्राप्त करतो. प्रभू परमात्म्याच्या आदरयुक्त भीतीमुळे तो सत्यरूप परमात्म्याशी एकरूप होऊन जातो. सतगुरूकृपेशिवाय भक्ती पूर्ण होत नाही, स्वेच्छाचारी व्यक्ती प्रभुनामाचे स्मरण न केल्याने दुःखी होऊन रडत बसतो. तो आपली प्रतिष्ठा गमावून बसतो. ॥ १ ॥ हे मना ! तू सदैव हरिनामाचा जप कर, स्मरण कर. असे केल्याने तू सदा रात्रंदिवस आत्मिक आनंदात राहाशील, तुला तुझे इच्छित फल प्राप्त होईल. ॥ १ ॥ रहाउ ॥ पूर्णगुरूपासून प्रभू परमात्म्याची प्राप्ती होते व त्याच्याच कृपेने हृदयात प्रभू परमात्म्याचे नाम वास करते. प्रभुनामरूपी अमृतसरोवरात स्नान केल्याने अंतःकरण शुद्ध व निर्मळ होते. जीव पवित्र होऊन सत्यरूप प्रभू परमात्म्याशी एकरूप होतो ॥ २ ॥ अशा सेवकास प्रभू परमात्मा आपल्यातच आहे असा साक्षात्कार होतो. सतगुरूकृपेने प्रभू परमात्मा सर्वत्र भरून राहिला आहे ह्याचे ज्ञान होते. जिकडे जावे, जिकडे पाहवे तिकडे तो प्रभू परमात्माच दिसून येतो. सतगुरूसारखा

दाता अन्य कोणीही नाही. ॥ ३ ॥ सतगुरू हा गुणरत्नांनी भरलेला सागर आहे. अनेक उत्तम रत्ने, जवाहीर त्याच्यापाशी आहेत. नानक सांगतात, तो प्रभू परमात्मा क्षमाशील आहे, तो सेवकास त्याच्या अवगुणांची क्षमा करतो व सतगुरूकृपेने सेवकास शब्दरूप प्रभुनामाची रत्ने दान करतो. ॥ ४ ॥ ९ ॥ ४८ ॥

॥ आसा महला ३ ॥

गुरु साइरु सतिगुरु सचु सोइ ॥ पुरै भागि गुर सेवा होइ ॥
सो बुझै जिमु आपि बुझाए ॥ गुर परसादी सेव कराए ॥ १ ॥
गिआन रतनि सभ सोझी होइ ॥
गुरपरसादि अगिआनु बिनासै अनदिनु जागै वेखै सचु सोइ ॥ १ ॥ रहाउ ॥
मोहु गुमानु गुरसबदि जलाए ॥ पूरे गुर ते सोझी पाए ॥
अंतरि महलु गुरसबादि पछाणै ॥ आवण जाणु रहै थिरु नामि समाण ॥ २ ॥
जंमणु मरणा है संसारु ॥ मनमुखु अचेतु माइआ मोहु गुबारु ॥
पर निंदा बहु कूडु कमावै ॥ विसटा का कीड़ा विसटा माहि समावै ॥ ३ ॥
सतसंगति मिलि सभ सोझी पाए ॥ गुर का सबदु हरि भगति द्रिड़ाए ॥
भाणा मंने सदा सुखु होइ ॥ नानक सचि समावै सोइ ॥ ४ ॥ १० ॥ ४९ ॥

(श्री. गु. ग्रं. सा. ३६३)

शब्दार्थ : साइरु – सागर; सचु – सत्यरूप प्रभू; पुरै – पूर्ण; भागि – भाग्य; बुझै – जाणतो; आपि – स्वतः प्रभू; बुझाई – ज्ञान देतो; सेव – सेवा; गिआनरतनि – ज्ञानरत्न; सोझी – ज्ञान होते, जाण येते; अंतरि महलु – अंतःकरणरूपी महालात; अगिआनु – अज्ञान; बिनासै – विनाश होतो; जागै – जागृत; वेखै – पाहणे; मोहु – मोह; गुमानु – गर्व; गुरूसबदि – सतगुरूच्या उपदेशाने; जलाए – जाळून टाकतो; पछाणै – ओळखतो; थिरु – स्थिर; नामि समाणे – नामात सामावून; जंमणु – जन्मणे; अचेतु – अचेत, अज्ञानी, मुख; गुबारु – धूळ; कूड – खोटे; कमावे – कमावतो, प्राप्त करतो; विसटा – विष्ठा; द्रिड़ाए – दृढ करणे; भाणा – आज्ञा; मंने – मान्य करणे.

भावार्थ : हे मित्रा ! प्रभू परमात्मा हा सतगुणांचा सागर आहे. सतगुरू हा त्या सत्यरूप परमात्म्याचेच रूप आहे. महाभाग्यानेच सतगुरूची सेवा घडते. हे ज्ञान त्यालाच प्राप्त होते ज्याला तो प्रभू परमात्मा स्वतः ते देतो व त्याच्याच कृपेने सेवकाकडून सेवा भक्ती करून घेतो. ॥ १ ॥ प्रभू परमात्म्याकडून आत्मज्ञानरूपी रत्नाची प्राप्ती झाली की सर्व समज येते. सतगुरूकृपेने अज्ञान नष्ट होते. सदासर्वदा जागृतावस्थेत राहून सत्याचा साक्षात्कार अनुभवतो. ॥ १ ॥ रहाउ ॥ सतगुरूच्या कृपेने मोह, गर्व आदी अवगुण जळून जातात. पूर्णगुरूकडून ज्ञान प्राप्त होते. सतगुरूच्या उपदेशाने अंतःकरणरूपी महालात विराजमान असलेल्या प्रभू परमात्म्याची ओळख पटते. जन्ममृत्यूच्या चक्रातून सुटका होते. नामात स्थिर होऊन प्रभू परमात्म्यात लीन होतो. ॥ २ ॥ ह्या जगात जो जन्मला तो मरण पावणारच, ह्याचेच नाव संसार. हेच संसाराचे खरे रूप आहे. पण स्वेच्छाचारी जीव जणू आपण अमर आहोत अशा थाटात ह्या जगात वावरत असतो. मोह, माया, गर्व, परनिंदा ह्यामुळे तो सदैव पापच कमावतो. तो शेण किड्यासारखा शेणातच वळवळत राहतो व त्याची अखेरही शेणातच होते. ॥ ३ ॥ नानक सांगतात, ज्या सेवकास संतसंगत प्राप्त होते. त्याला हे सारे ज्ञान प्राप्त होते. सतगुरूच्या उपदेशाने त्याचे मनात हरिभक्ती दृढ होते. प्रभू परमात्म्याची आज्ञा मान्य केल्यामुळे तो सुखी होतो व अंती तो सत्यस्वरूप परमात्म्यात विलीन होतो. ॥ ४ ॥ १० ॥ ४९ ॥

खंड ३ [४७]

॥ आसा महला ३ पंचपदे २ ॥

सबदि मरै तिसु सदा अनंद ॥ सतिगुर भेटे गुर गोबिंद ॥
ना फिरि मरै न आवै जाइ ॥ पूरे गुर ते साचि समाइ ॥ १ ॥
जिन्ह कउ नामु लिखिआ धुरि लेखु ॥
ते अनदिनु नामु सदा धिआवहि गुर पूरे ते भगति विसेखु ॥ १ ॥ रहाउ ॥
जिन्ह कउ हरि प्रभु लए मिलाइ ॥ तिन्ह की गहण गति कही न जाइ ॥
पूरै सतिगुर दिती वडिआई ॥ ऊतम पदवी हरि नामि समाई ॥ २ ॥
जो किछु करे सु आपे आपि ॥ एक घड़ी महि थापि उथापि ॥
कहि कहि कहणा आखि सुणाए ॥ जे सउ घाले थाइ न पाए ॥ ३ ॥
जिन्ह कै पोतै पुंनु तिन्हा गुरु मिलाए ॥ सचु बाणी गुरु सबदु सुणाए ॥
जहां सबदु वसै तहां दुखु जाए ॥ गिआनि रतनि साचै सहजि समाए ॥ ४ ॥
नावै जेवडु होरु धनु नाही कोइ ॥ जिस नो बखसे साचा सोइ ॥
पूरै सबदि मंनि वसाए ॥ नानक नामि रते सुखु पाए ॥ ५ ॥ ११ ॥ ५० ॥

(श्री. गु. ग्रं. सा. ३६४)

शब्दार्थ : सबदि – सतगुरूच्या उपदेशाने; मरै – विषयविकारांना नष्ट करतो; तिसु – त्याला; फिरि – परत; साचि – सत्यरूप प्रभू; जिन्ह – ज्याच्या; धुरि – प्रथमपासून; लेखु – कर्मलेख; धिआवहि – स्मरण करतात; भगति – भक्त; विसेखु – विशेष; कड – कोणा; गहण – गहन; कही – कोठेही; दिति – दिली; वडीआई – मोठेपणा; किछु – काही; घड़ी – घटकेत; थापि – स्थापन; उथापि – विस्थापिते; आखि सुणाए – वर्णन करून सांगणे; सड – शेकडो; घाले – कष्ट; थाइ – स्थान; पोतै – खात्यात; पुनु – पुण्य; गिआनि रतनि – ज्ञानरत्न; नावै – प्रभुनाम; होरु – अन्य; बखसे – कृपा करतो; पूरै – पूर्ण गुरू; मंनि – मनात; रते – रममाण झाला.

भावार्थ : ज्या मनुष्याने सतगुरूच्या उपदेशाने आपल्या मनातील विषयविकारांना, मोहमायेला नष्ट केले, तो सदैव आत्मिक आनंद उपभोगतो. ज्याला सतगुरूकृपेने प्रभू परमात्मा प्राप्त झाला तो जन्ममरणाच्या चक्रातून मुक्त झाला. पूर्णगुरूच्या कृपेने तो सत्यरूप प्रभू परमात्म्याशी एकरूप होतो. ॥ १ ॥ ज्याच्या भाग्यात आधीपासूनच प्रभुनामाचा लेख लिहिलेला असतो तो अहर्निश प्रभुनामाचे स्मरण चिंतन करून पूर्णगुरूकडून विशेष भक्ती प्राप्त करतो. ॥ १ ॥ रहाउ ॥ ज्या प्रभुसेवकास प्रभू परमात्मा आपल्यात विलीन करून घेतो, त्याच्या उत्कट आत्मिक स्थितीचे वर्णन करून सांगता येणे शक्य नाही, त्यास पूर्णगुरूच्या कृपेने मोठेपण प्राप्त होते. प्रभुनामाशी एकरूप झाल्याने तो अत्युच्च पदाला जाऊन पोहोचतो. ॥ २ ॥ तो प्रभू परमात्माच सर्व काही करतो. जे काही घडते ते तोच घडवितो. तो क्षणात एखादी गोष्ट निर्माण करतो तर एखादी गोष्ट नष्ट करतो. त्याच्या कोणकोणत्या गुणांचे, शक्तीचे काय काय म्हणून वर्णन करावे? शेकडो वेळा कष्ट करूनही काहीही साध्य होणार नाही. ॥ ३ ॥ ज्याने पुण्याचा संचय केला आहे त्यासच सतगुरूची प्राप्ती होते. त्यास गुरुवाणीतून प्रभुवाणी प्राप्त होते. ज्या हृदयात प्रभुनामाचा वास आहे त्या हृदयातून सर्व दुःखे पळून जातात. सतगुरूकडून हृदयात आत्मज्ञानाचे रत्न प्राप्त झाल्यामुळे तो सहजावस्थेत प्रभू परमात्म्याशी एकरूप होऊन जातो. ॥४ ॥ प्रभुनामाएवढे श्रेष्ठ धन अन्य कोणतेही नाही. ज्याच्यावर प्रभू परमात्मा कृपा करतो त्यासच ते प्राप्त होते. तो पूर्ण गुरूच्या उपदेशाने प्रभुनाम मनात धारण करतो. नानक सांगतात, जो प्रभुनामात रममाण झाला त्याला आध्यात्मिक सुखाची प्राप्ती होते. ॥ ५ ॥ ११ ॥५० ॥

खंड ३ [४८]

॥ आसा महला ३ ॥

निरति करे बहु वाजे वजाए ॥ इहु मनु अंधा बोला है किसु आखि सुणाए ॥
अंतरि लोभु भरमु अनल वाउ ॥ दीवा बलै न सोझी पाइ ॥ १ ॥
गुरमुखि भगति घटि चानणु होइ ॥ आपु पछाणि मिलै प्रभु सोइ ॥ १ ॥ रहाउ ॥
गुरमुखि निरति हरि लागै भाउ ॥ पुरे ताल विचहु आपु गवाइ ॥
मेरा प्रभु साचा आपे जाणु ॥ गुर कै सबदि अंतरि ब्रहमु पछाणु ॥ २ ॥
गुरमुखि भगति अंतरि प्रीति पिआरु ॥ गुर का सबदु सहजि वीचारु ॥
गुरमुखि भगति जुगति सचु सोइ ॥ पाखंडि भगति निरति दुखु होइ ॥ ३ ॥
एहा भगति जनु जीवत मरै ॥ गुर परसादी भवजलु तरै ॥
गुर कै बचनि भगति थाइ पाइ ॥ हरि जीउ आपि वसै मनि आइ ॥ ४ ॥
हरि क्रिपा करे सतिगुरू मिलाए ॥ निहचल भगति हरि सिउ चितु लाए ॥
भगति रते तिन्ह सची सोइ ॥ नानक नामि रते सुखु होइ ॥ ५ ॥ १२ ॥ ५१ ॥

(श्री. गु. ग्रं. सा. ३६४)

शब्दार्थ : निरति – नृत्य; बहु – अनेक प्रकारची; इहु – हे; अंधा – अंधळे; बोला – बहिरा; अंतरि – अंतःकरणात;
अनल – अग्नी; वाउ – वायू; दीवा – दीप, ज्ञानदीप; बवै – पेटणे, तेवणे, जळणे; सोझी – ज्ञान; घटि – अंतःकरणात;
चानणु – प्रकाश; पछाणि – ओळखतो मिलै – मिळतो, मिलन होते; पूरे – पूर्ण; जाणु – जाणतो; जुगति – युक्ती; एहा
– ही; भवजलु – भवसागर; निहचल – निश्चल; सिउ – सह; चितु – चित्त; तिन्ह – त्याची

भावार्थ : ज्याचे मन मोहमायेने अंध झाले आहे, कुविचारांनी बहिरे झाले आहे, त्याच्यापुढे प्रभुस्तुतीचे कितीही नगारे
वाजवले, प्रभूचे यशोगन करणारे नृत्य केले तरी त्याचा त्याच्यावर काहीही परिणाम होणार नाही. अशा व्यक्तीच्या अंतःकरणात
लोभ, हव्यासरूपी अग्नी जळत असतो व त्याच्या अंतःकरणातील मोहमायारूपी वारा तो अग्नी अधिकच भडकवत असतो.
अशा व्यक्तीच्या मनात कधीही आत्मज्ञानाचा दीपक तेवत नाही किंवा त्याला त्याच्या आत्मस्वरूपाची जाणीवही कधी
होत नाही. ॥ १ ॥ सतगुरूच्या उपदेशाप्रमाणे आचरण केल्याने अंतरात प्रभुभक्तीचा प्रकाश पडतो आणि असा भक्त
आपले आत्मस्वरूप ओळखतो व प्रभू परमात्म्याशी एकरूप होऊन जातो. ॥ १ ॥ रहाउ ॥ सतगुरूच्या उपदेशाप्रमाणे
आचरण करणाऱ्याच्या मनात प्रभुभक्तीचे नृत्य सुरू होते. मन योग्य तालात आल्यामुळे अंतःकरणातील अहंभाव विरून
जातो. माझा सत्यरूप प्रभू परमात्मा स्वतः सर्व काही जाणतो. भक्ताने शब्दगुरूच्या माध्यमातून प्रभुनामाच्या स्मरणाने
आपल्या अंतःकरणात असलेल्या प्रभू परमात्म्यास ओळखावे. ॥ २ ॥ सतगुरूच्या उपदेशाप्रमाणे आचरण केल्याने
अंतःकरणात प्रेमभाव उत्पन्न होतो. सतगुरूच्या उपदेशामुळे चित्तस आत्मिक स्थिरता प्राप्त होऊन प्रभू परमात्म्याबद्दल
विचार करू लागतो. सतगुरूकडून प्रभू परमात्म्याची भक्ती कशी करावी याची युक्ती प्राप्त होते, ज्यामुळे सेवकास प्रभू
परमात्म्याची प्राप्ती होते; पण केवळ बाह्यात्कारी भक्तीचा देखावा केला. मात्र अंतःकरणात मोहमायेची ओढ कायम
असेल तर अशा जीवाला दुःखच भोगावे लागते. ॥ ३ ॥ खरी भक्ती ती, की ज्यामुळे मनुष्य आपली प्रांपंचिक कर्तव्ये पार
पाडत असताना ही मनातील मोहमाया विषय विकारांपासून दूर राहतो. असा भक्त सतगुरूकृपेने भवसागर पार करून जातो.
सतगुरूच्या मार्गदर्शनात भक्ताच्या मनातील भक्तिभाव दृढ होतो व स्वयं प्रभू परमात्मा भक्ताच्या अंतःकरणात वास

करतो. ॥ ४ ॥ प्रभू परमात्म्याची कृपा झाल्यावर जीवास सतगुरूची प्राप्ती होते व आपले मन प्रभू परमात्म्याच्या अविचल भक्तीत लीन होते. प्रभूच्या भक्तीत जो रंगून जातो, त्यास खऱ्या भक्तीचे शाश्वत सुख प्राप्त होते, नानक म्हणतात, जो जीव प्रभुनामात रममाण होतो, त्यास आत्मिक सुख प्राप्त होते. ॥ ५ ॥ १२ ॥ ५१ ॥

आसा घरु ८ काफी महला ३ ॥

१ ओअंकार सतिगुर प्रसादि ॥

ईश्वर एक आहे. तो ओंकारस्वरूप आहे. सतगुरूकृपेने तो प्राप्त होतो.

हरि कै भाणै सतिगुरु मिलै सचु सोझी होई ॥
गुर परसादी मनि वसै हरि बूझै सोई ॥ १ ॥
मै सहु दाता एकु है अवरु नाही कोई ॥
गुर किरपा ते मनि वसै ता सदा सुखु होई ॥ १ ॥ रहाउ ॥
इसु जुग महि निरभउ हरि नामु है पाईऐ गुर वीचारि ॥
बिनु नावै जम कै वसि है मनमुखि अंध गवारि ॥ २ ॥
हरि कै भाणै जनु सेवा करै बूझै सचु सोई ॥
हरि कै भाणै सालाहीऐ भाणै मंनिऐ सुखु होई ॥ ३ ॥
हरि कै भाणै जनमु पदारथु पाइआ मति ऊतम होई ॥
नानक नामु सलाहि तूं गुरमुखि गति होई ॥ ४ ॥ ३९ ॥ १३ ॥ ५२ ॥

(श्री. गु. ग्रं. सा. ३६५)

शब्दार्थ : भाणै – इच्छेने, आज्ञेने; सचि – सत्य; सोझी – ज्ञान; बूझै – जाणतो; अवरु – अन्य; ता – तेव्हा; इसु – ह्या; जुग – युग; पाईऐ – प्राप्त होतो; वसि – वश होतो; मनमुख – स्वेच्छाचारी; गवारि – गावंढळ, अडाणी; मंनिऐ – मान्य केल्याने; जनमु – जन्म; मति – बुद्धी; सालाहि – स्तुती.

भावार्थ : प्रभू परमात्म्याच्या आज्ञेने सतगुरूची प्राप्ती होते व सतगुरूकडून सत्यस्वरूप प्रभू परमात्म्याचे ज्ञान होते. ॥ १ ॥ मला सर्व काही देणारा तो एकमेव प्रभू परमात्माच आहे. अन्य कोणीही नाही. ज्याच्या मनात सतगुरूकृपेने प्रभू परमात्म्याने वास केला. तो सदैव सुखी होतो. ॥ १ ॥ रहाउ ॥ ह्या जगात भयमुक्त करणारे एकमेव प्रभुनामच आहे. सतगुरूच्या उपदेशाचे मनन-चिंतन केल्याने त्याची (प्रभुनामाची) प्राप्ती होते. नामविहीन व्यक्ती स्वेच्छाचारी, अंध व अडाणी असते. अशी व्यक्ती मोहमायेत अडकून यमाची शिकार बनते. ॥ २ ॥ जो सेवक प्रभू परमात्म्याच्या आज्ञेप्रमाणे वागतो व प्रभुसेवा करतो, त्यास सत्यस्वरूप प्रभूचे ज्ञान प्राप्त होते. प्रभू परमात्म्याच्या आज्ञेनेच सेवक प्रभूची स्तुतिगीते गातो व प्रभू आज्ञेचे पालन करून सुखी होतो. ॥ ३ ॥ प्रभू परमात्म्याच्या आज्ञेनेच हा मानवजन्म प्राप्त झाला व त्याच्याच इच्छेनेच माझी बुद्धी, माझे अंतःकरण शुद्ध झाले. नानक सांगतात, हे जीवा ! तू प्रभू परमात्म्याची स्तुतिस्तोत्रे गा. सतगुरूच्या उपदेशाप्रमाणे आचरण करून मुक्त हो. ॥ ४ ॥ ३९ ॥ १३ ॥ ५२ ॥

आसा महला ४ घर २

१ ओअंकार सतिगुर प्रसादि ॥

ईश्वर एक आहे. तो ओंकारस्वरूप आहे. सतगुरुकृपेने तो प्राप्त होतो.

तूं करता सचिआरु मैडा सांई ॥ जो तउ भावै सोई थीसी जो तूं देहि सोई हउ पाई ॥ १ ॥ रहाउ ॥
सभ तेरी तूं सभनी धिआइआ ॥ जिस नो क्रिपा करहि तिनि नाम रतनु पाइआ ॥
गुरमुखि लाधा मनमुखि गवाइआ ॥ तुधु आपि विछोडिआ आपि मिलाइआ ॥ १ ॥
तूं दरीआउ सभ तुझ ही माहि ॥ तुझ बिनु दूजा कोई नाहि ॥
जीअ जंत सभि तेरा खेलु ॥ विजोगि मिलि विछुडिआ संजोगी मेलु ॥ २ ॥
जिस नो तू जाणाइहि सोई जनु जाणै ॥ हरि गुण सद ही आखि वखाणै ॥
जिनि हरि सेविआ तिनि सुखु पाइआ ॥ सहजे ही हरि नामि समाइआ ॥ ३ ॥
तू आपे करता तेरा कीआ सभु होइ ॥ तुधु बिनु दूजा अवरु न कोइ ॥
तू करि करि वेखहि जाणहि सोइ ॥ जन नानक गुरमुखि परगटु होइ ॥ ४ ॥ १ ॥ ५३ ॥

(श्री. गु. ग्रं. सा. ३६५)

शब्दार्थ : करता – कर्ता; सचिआरु – सत्यस्वरूप परमात्मा; मैडा – माझा; सांई – स्वामी, प्रभू; तउ – तुला; भावै – आवडेल; सोइ – तेच; थीसी – होते; देहि – देतोस; हउ – मी; तेरी – तुझी; सभनी – सर्वांची, सर्वजण; धिआइआ – ध्यान करतात. जिस – ज्याच्यावर; तिनि – त्याला; पाइआ – प्राप्त झाले; लाधा – लाभला, प्राप्त झाला; गवाइआ – घालवला; तुझु – तू; आपि – स्वतः; बिछोडिआ – विभक्त करणे; मिलाइआ – मिलन घडवतोस; दरीआउ – दर्या, समुद्र; माहि – मध्ये; दूजा – दुसरा; खेलु – खेळ, लीला; विजोगि – वियोग; संजोगी – संयोग; मेलु – मेळ; जिस नो – ज्याला; जणाइहि – ज्ञान देतोस; सोइ – तोच; आखि वखाणै – सविस्तर वर्णन करून सांगतो; सेविआ – सेवा केली; कीआ – केलेले, करण्याने; वेखहि – पाहातोस; जाणहि – जाणतोस; सोइ – तोच; परगटु – प्रगट.

भावार्थ : हे प्रभो ! तू सत्यस्वरूप परमात्मा आहेस. ही सारी सृष्टी तूच निर्माण केलीस. तूच माझा स्वामी आहेस. तुला जे करावेसे वाटेल तेच होते. तू देतोस तेच मला प्राप्त होते. ॥ १ ॥ रहाउ ॥ हे सर्व जीव तूच उत्पन्न केले आहेस. सारेजण तुझेच ध्यान करतात. ज्यांच्यावर तुझी कृपा होते. त्यांना तुझ्याकडून नामरूपी रत्न प्राप्त होते. जे सतगुरूच्या उपदेशाप्रमाणे आचरण करतात. त्यांनाच हे नामरत्न मिळते. जे स्वतःच्या मनाला वाटेल तेच करतात ते नामरत्नाला पारखे होतात. तूच जीवांना तुझ्यापासून विभक्त करतोस आणि तूच त्यांना जवळ करून आपल्यामध्ये लीन करून घेतोस. ॥ १ ॥ हे प्रभो ! तू विशाल सागर आहेस. सारी सृष्टी तुझ्यातच सामावलेली आहे. तुझ्याशिवाय ह्या सृष्टीत तुझ्यासारखा अन्य कोणीही नाही. हे सारे जीवजंतू ही तुझीच लीला आहे. जे जीव तुझ्यापासून वियुक्त होतात. त्यांना तू परत तुझ्यात समाविष्ट करून घेतोस. हा तुझा खेळ सदैव चालूच असतो. ॥ २ ॥ हे प्रभो ! ज्यांना तू ज्ञान देतोस तेच तुझी ही लीला जाणतात व सदैव तुझे गुण वर्णन करून सांगत असतात. जे भक्त प्रभू परमात्म्याची सेवा करतात. त्यांना आत्मिक आनंदाची प्राप्ती होते व ते सहजावस्था प्राप्त करून हरिनामात तल्लीन होऊन जातात. हे प्रभो ! तूच एकमेव कर्ता आहेस. तू जे काही करतोस तेच ह्या सृष्टीत घडते. तुझ्याशिवाय अन्य कोणातही तशी क्षमता नाही. तूच ही सृष्टी निर्माण करून त्याची देखभालही करतोस. त्यांना काय हवे काय नको, हेही तूच जाणतोस. नानक सांगतात, जो भक्त सतगुरूच्या उपदेशाप्रमाणे आचरण करतो, त्याच्या हृदयात प्रभू परमात्मा प्रगट होतो. ॥ ४ ॥ १ ॥ ५३ ॥

खंड ३ [५१]

रागु आसा घरु २ महला ४ ॥

१ ओअंकार सतिगुर प्रसादि ॥

ईश्वर एकच आहे. तो ओंकारस्वरूप आहे. सतगुरुकृपेने तो प्राप्त होतो.

किस ही धडा कीआ मित्र सुत नालि भाई ॥
किस ही धडा कीआ कुडम सके नालि जवाई ॥
किस ही धडा कीआ सिकदार चउधरी नालि आपणै सुआई ॥
हमारा धडा हरि रहिआ समाई ॥ १ ॥
हम हरि सिउ धडा कीआ मेरी हरि टेक ॥
मै हरि बिनु पखु धडा अवरु न कोई हउ हरि गुण गावा असंख अनेक ॥ १ ॥ रहाउ ॥
जिन्ह सिउ धडे करहि से जाहि ॥
झुठु धडे करि पछोताहि ॥
थिरु न रहहि मनि खोटु कमाहि ॥
हम हरि सिउ धडा कीआ जिस का कोई समरथु नाहि ॥ २ ॥
एह सभि धडे माइआ मोह पसारी ॥
माइआ कउ लूझहि गावारी ॥
जनमि मरहि जूऐ बाजी हारी ॥
हमरै हरि धडा जि हलतु पलतु सभु सावारी ॥ ३ ॥
कलिजुग महि धडे पंच चोर झगडाए ॥
कामु क्रोधु लोभु मोहु अभिमानु वधाए ॥
जिस नो क्रिपा करे तिसु सतसंगि मिलाए ॥
हमरा हरि धडा जिनि एह धडे सभि गवाए ॥ ४ ॥
मिथिला दूजा भाउ धडे बहि पावै ॥
पराइआ छिद्रु अटकलै आपणा अहंकारु वधावै ॥
जैसा बीजै तैसा खावै ॥
जन नानक का हरि धडा धरमु सभ सिंसटि जिणि आवै ॥ ५ ॥ २ ॥ ५४ ॥

(श्री गु. ग्रं. सा. ३६६)

शब्दार्थ : धडा – गट, पक्ष; कुडम – नातेवाईक; जवाई – जावई; सिकदार – सरदार; चउधरी – जमीनदार, सावकार; आपणै – आपापल्या; सुआई – स्वार्थ; टेक – आधार, आश्रय; पखु – पक्ष; असंख – असंख्य, अगणित; जिन्ह – जे, ज्यांच्या; जाहि – जातात, मरतात; झुठु – खोटे; पछोताहि – पश्चात्ताप पावतात; थिरु – स्थिर; खोटु – खोटे; समरंथु – समर्थ; एह – हे; पसारि – पसारा; लूझहि – भांडतात. गावारी – मूर्ख, अडाणी; जूऐ – जुगार; हमरै – माझा; हलतु पलतु – इहलोक, परलोक; सभु – सर्व; सवारी – सावरतो. कलिजुग – कलियुग; मिथिआ – मिथ्या; दूजा – द्वैतभाव; बहि – बसून; पावै – उत्पन्न करतो; पराइआ – दुसऱ्यांचे; छिद्रु – दोष, उणिवा; अटकलै – अनुमान, तर्क,

अटकळ; अहंकार – अहंकार; वधावै – वाढवतो; बिजै – पेरतो; जिणि आवै – जिंकून घेतो.

भावार्थ : ह्या जगात काही लोकांनी आपले मित्र, पुत्र, बंधू ह्यांच्याशी संबंध ठेवून एक गट केला. काहींनी आपले जावई, सोयरेधायरे यांचा गट केला. तर काहींनी आपला स्वार्थ साधण्यासाठी गावातील सावकार, सरदार, दरकदार यांच्याशी मैत्री केली. पण हे सारे संकुचित गट झाले मी तर त्या प्रभू परमात्माशीच मैत्री केली आहे, की जो सर्वव्याप्त आहे. म्हणजेच माझी मैत्री तर साऱ्या जगाशी आहे. ॥ १ ॥ मी प्रभू परमात्म्याशी संबंध प्रस्थापित केले आहेत. तो प्रभू हाच माझा आधार आहे. त्या प्रभू परमात्म्याशिवाय माझा अन्य कोणताही पक्ष नाही. मी सदैव त्या प्रभूचे अनंत गुण गात असतो. ॥ १ ॥ रहाउ ॥ इतर लोकांनी ज्यांच्याशी मैत्री केली ते अखेर त्याला सोडून जातात व शेवटी ज्याने हा गट बनवला त्याच्यावर हे खोटे अवडंबर निर्माण केल्याबद्दल पश्चात्ताप करण्याची पाळी येते. जगात स्वार्थासाठी बनवलेले गट कधीही चिरस्थायी राहात नाहीत व स्वार्थासाठी जो तो खोटे धंदे करून पापाची कमाई करतो. पण मी तर प्रभू परमात्म्याशी मैत्री करून गट केला. त्या प्रभू परमात्म्याइतका अन्य कोणीही समर्थ नाही. ॥ २ ॥ हे सारे गट हा निव्वळ मोहमायेचा पसारा आहे. हे मूर्ख लोक एकमेकांशी मायेसाठी भांडत बसतात व मानवीजन्माला येऊनही जीवनाची बाजी हरतात; पण मी प्रभू परमात्म्याशी मैत्री केल्याने तो इह-परलोकी सर्वत्र मला संभाळून नेतो. ॥ ३ ॥ ह्या कलियुगात पंचविकार ह्या गटांना भांडावयास लावतात. काम, क्रोध, मोह व अहंकार वाढवतात. ज्याच्यावर प्रभू परमात्मा कृपा करतो त्यास संतसंग प्राप्त होतो. मी प्रभू परमात्म्याशी मैत्री केल्यामुळे त्याने माझ्या मनातील ह्या सर्व विकारांना नष्ट केले आहे. मायावी द्वैतभावामुळे गटबाजी निर्माण होते. दुसऱ्याचे दोष, उणिवा शोधण्यात स्वतःचा अहंकार वाढवतात. जसे पेटावे तसेच फळ प्राप्त होते. नानक सांगतात, ज्याने प्रभू परमात्म्याचा पक्ष धरला तो सारे जग जिंकतो. ॥ ५ ॥ २ ॥ ५४ ॥

॥ आसा महला ४ ॥

हिरदै सुणि सुणि मनि अंप्रितु भाइआ ॥ गुरबाणी हरि अलखु लखाइआ ॥ १ ॥

गुरमुखि नामु सुनहु मेरी भैना ॥

एको रवि रहिआ घट अंतरि मुखि बोलहु गुर अंप्रितु बैना ॥ १ ॥ रहाउ ॥

मै मनि तनि प्रेमु महा बैरागु ॥ सतिगुरु पुरखु पाइआ वडभागु ॥ २ ॥

दूजै भाइ भवहि बिखु माइआ ॥ भागहीन नही सतिगुरु पाइआ ॥ ३ ॥

अंप्रितु हरि रसु हरि आपि पीआइआ ॥ गुरि पूरै नानक हरि पाइआ ॥ ४ ॥ ३ ॥ ५५ ॥

(श्री. गु. ग्रं. सा. ३६६)

शब्दार्थ : हृदये – हृदयात; सुणि सुणि – ऐकून ऐकून; मनि – मनात; भाइआ – आवडले. गुरबाणी – सतगुरूचा शब्द; अलखु – न दिसणारे; लखाइआ – दाखवले; भैना – भगिनीनो; रवि रहिआ – वास करतो; घट – शरीर; अंतरि – आत; बैना – वाचन; बैरागु – वैराग्य; वडभागु – महाभाग्य; दुजै – द्वैतभाव; भवहि – भटकणे; बिखु – विष; माइआ – माया; भागहीन – भाग्यहीन; पिआइआ – पाजले.

भावार्थ : प्रभुनाम अंतःकरणपूर्वक ऐकून ऐकून मनाला नामामृत आवडू लागले. सतगुरूच्या मुखाने प्रभुनाम ऐकल्यावर तो अलक्ष्य प्रभू परमात्मा दिसू लागतो. ॥ १ ॥ माझ्या सत्संगातील भगिनीनो, गुरुमुखातून उच्चारलेले प्रभुनाम ऐका. तो प्रभू परमात्मा प्रत्येकाच्या शरीरात विद्यमान आहे. हे अमृतमय प्रभुनाम, हे गुरुवचन सदैव बोलावे. ॥ १ ॥ रहाउ ॥ माझ्या परम भाग्यामुळे मला प्रभू परमात्म्याविषयी प्रेम उत्पन्न झाले व संसाराबद्दल विरक्ती निर्माण झाली. ॥ २ ॥ द्वैतभावामुळे ज्याच्या

मनात मायारूपी विष भिनले आहे, अशा अभाग्यास सतगुरू प्राप्त होत नाही.॥ ३ ॥ नानक सांगतात, ज्यास प्रत्यक्ष प्रभू परमात्म्याने प्रभुनामरूपी अमृत पाजले त्यास पूर्णगुरूद्वारा प्रभू परमात्म्याची प्राप्त होत.॥ ४ ॥ ३ ॥ ५५ ॥

॥ आसा महला ४ ॥

मैरे मनि तनि प्रेमु नामु आधारु ॥ नामु जपी नामो सुख सारु ॥ १ ॥
नामु जपहु मेरे साजन सैना ॥
नाम बिना मै अवरु न कोई वडै भागि गुरुमुखि हरि लैना ॥ १ ॥ रहाउ ॥
नाम बिना नही जीविआ जाइ ॥ वडै भागि गुरुमुखि हरि पाइ ॥ २ ॥
नामहीन कालख मुखि माइआ ॥ नाम बिना ध्रिगु ध्रिगु जीवाइआ ॥ ३ ॥
वडा वडा हरि भाग करि पाइआ ॥ नानक गुरुमुखि नामु दिवाइआ ॥ ४ ॥ ४ ॥ ५६ ॥

(श्री. गु. ग्रं. सा. ३६६)

शब्दार्थ : आधारु – आधार; नामो – प्रभुनामाद्वारे; सारु – सार, मूलतत्त्व; सैना – साथी, मित्र; लैना – प्राप्त केले; जीविआ – जीवन; वडै भागि – महाभाग्याने; कालख – कलंक, काळोखी; ध्रिगु – धिक्कार; दिवाइआ – देवविले.

भावार्थ : माझ्या तन-मनात प्रभुनामाबद्दल प्रेम उत्पन्न झाले आहे. प्रभुनाम हाच माझा एकमेव आधार आहे. प्रभुनाम हेच साऱ्या सृष्टीचे मूळ तत्त्व आहे. त्या प्रभुनामाचा सदैव जप करा.॥ १ ॥ माझ्या सख्या, माझ्या प्रिय मित्रा, तू प्रभुनामाचा जप कर. प्रभुनामाशिवाय माझ्याजवळ अन्य काहीही नाही. महाभाग्याने मला ते प्रभुनाम सतगुरूकडून प्राप्त झाले आहे. ॥ १ ॥ रहाउ ॥ प्रभुनामाशिवाय जीवन जगणे अशक्य आहे. जे महाभाग्यशाली आहेत त्यांनाच सतगुरूच्या उपदेशाप्रमाणे आचरण केल्याने प्रभुनाम प्राप्त होते. ॥ २ ॥ प्रभुनामाशिवाय जगण्याने तोंडाला मायेचे काळे फासले जाते. नामविहीन जीवनाचा त्रिवार धिक्कार असो. ॥ ३ ॥ नानक सांगतात, प्रभूने ज्या जीवाला सतगुरूकडून प्रभुनाम देवविले अशा भाग्यवंतास तो सर्वांहून श्रेष्ठ असा प्रभू परमात्माही प्राप्त होतो. ॥ ४ ॥ ४ ॥ ५६ ॥

॥ आसा महला ४ ॥

गुण गावा गुण बोली बाणी ॥ गुरुमुखि हरि गुण आखि बखाणी ॥ १ ॥
जपि जपि नामु मनि भइआ अनंदा ॥
सति सति सतिगुरि नामु दिडाइआ रसि गाए गुण परमानंदा ॥ १ ॥ रहाउ ॥
हरि गुण गावै हरि जन लोगा ॥ वडै भागि पाए हरि निरजोगा ॥ २ ॥
गुण विहूण माइआ मलु धारी ॥ विणु गुण जनमि मुए अहंकारी ॥ ३ ॥
सरीरि सरोवरि गुण परगटि कीए ॥ नानक गुरुमुखि मथि ततु कढीए ॥ ४ ॥ ५ ॥ ५७ ॥

(श्री. गु. ग्रं. सा. ३६७)

शब्दार्थ : गावा – गातो; बोली – बोलते; बाणी – वाणी; आखि बखाणी – वर्णन करणे; भइआ – झाला; दिडाइआ – दृढ केले; रसि गाए – प्रेमाने मन एकाग्र करून गावे; परमानंदा – परमोच्च आनंद देणारा प्रभू; निरजोगा – निर्लेप; गुण विहूण – गुणविहीन; धारी – धारण करतो. जनमि – जन्मतो मुए – मरतो; परगटि कीए – प्रगट केले; मथि – घुसळून, मन्थन करून; ततु – तत्त्व; कढीए – काढले.

खंड ३ [५४]

भावार्थ : मी सदैव प्रभूचे गुणगान गातो. माझी वाणी सदैव प्रभू परमात्म्याचेच बोल बोलते. सतगुरूकडून प्राप्त केलेल्या उपदेशामुळे मी प्रभूचे गुण वर्णन करतो. ॥ १ ॥ सदैव प्रभुनामाचा जप केल्यामुळे मनास आत्मिक आनंद प्राप्त झाला. माझ्या सतगुरूने सत्यस्वरूप प्रभू परमात्म्याचे नाम माझ्या मनात दृढ केले. त्यामुळे मी परमानंदस्वरूप प्रभू परमात्माचे अत्यानंदाने गुणगान करतो. ॥ १ ॥ रहाउ ॥ हरीचे सेवक, हरीचे भक्त हरीचे गुण गातात. असे भक्त महाभाग्याने मोहमायेपासून निर्लेप असलेल्या प्रभूस प्राप्त करतात. ॥ २ ॥ आत्मिक गुणांच्या अभावाने मन मोहमायेने मलिन होते. आत्मिक गुणविहीन जीव अहंकारामुळे जन्ममरणाच्या चक्रात फिरत राहतात. ॥ ३ ॥ ह्या माझ्या शरीररूपी सरोवरात माझ्या सतगुरूने आत्मिक गुण निर्माण केले. नानक सांगतात, सतगुरूच्या उपदेशाप्रमाणे वागून ह्या देहरूपी समुद्राचे मंथन केल्याने आत्मिक गुणरत्ने प्रगट होतात. नानक सांगतात, मी सतगुरूच्या उपदेशाचे मंथन करून गुरुवाणीचा वारंवार सखोल विचारमंथन करून त्यातून अंतिम सत्य, परमतत्त्व प्राप्त केले.

॥ आसा महला ४ ॥

नामु सुणी नामो मनि भावै ॥ वडै भागि गुरमुखि हरि पावै ॥ १ ॥

नामु जपहु गुरमुखि परगासा ॥

नाम बिना मै धर नही काई नामु रविआ सभ सास गिरासा ॥ १ ॥ रहाउ ॥

नामै सुरति सुनी मनि भाई ॥ जो नामु सुनावै सो मेरा मीतु सखाई ॥ २ ॥

नामहीण गए मूड नंगा ॥ पचि पचि मुए बिखु देखि पतंगा ॥ ३ ॥

आपे थापे थापि उथाप ॥ नानक नामु देवै हरि आप ॥ ४ ॥ ६ ॥ ५८ ॥

(श्री. गु. ग्रं. सा. ३६७)

शब्दार्थ : नामु – प्रभुनाम; सुणी – ऐकून; भावै – आवडते; परगासा – प्रकाश; धर – आधार; रवि – ??; सास – श्वास; गिरास – घास; भाई – आवडले; सुनावै – ऐकवतो मीतु – मित्र; सखाई – सखा; मुड – मूढ, मूर्ख; पचि पचि – जळून; मुए – मरतो; थापे – स्थापन; उथापे – विस्थापित करतो; देवै – देतो.

भावार्थ : मी केवळ प्रभू परमात्म्याचे नाम ऐकतो फक्त तेच मला आवडते. मोठ्या भाग्यानेच सतगुरूकडून प्रभू परमात्मा प्राप्त होतो. ॥ १ ॥ प्रभुनामाचा जप केल्याने सतगुरूद्वारा अंतरात आत्मिक प्रकाश पसरतो. मला प्रभुनामाशिवाय अन्य कशाचाही आधार नाही. मी प्रत्येक श्वासाबरोबर, प्रत्येक घासाबरोबर प्रभुनामाचे स्मरण करतो. ॥ १ ॥ रहाउ ॥ मी जेव्हा प्रभूना ऐकले तेव्हापासूनच माझ्या मनात त्याबद्दल आवड उत्पन्न झाली. जो कोणी मला प्रभुनाम ऐकवतो तोच माझा मित्र. तोच माझा सखा. ॥ २ ॥ नामविहीन मूर्ख मनुष्य ह्या जगातून मोकळ्या हातानेच निघून जातो. ज्याप्रमाणे पतंग दिव्यावर झेप घेऊन मरतो त्याचप्रमाणे नामविहीन जीव मोहमायेच्या विषाग्रीत जळून मरतो. ॥ ३ ॥ नानक सांगतात, जो प्रभू परमात्मा स्वतः सृष्टीची रचना करतो तोच त्या सृष्टीचा विनाशही करतो. तोच प्रभू परमात्मा स्वतः जीवास प्रभुनामाची देणगीही देतो. ॥ ४ ॥ ६ ॥ ५८ ॥

॥ आसा महला ४ ॥

गुरमुखि हरि हरि वेलि वधाई ॥ फल लागे हरि रसक रसाई ॥ १ ॥

हरि हरि नामु जपि अनत तरंगा ॥

जपि जपि नामु गुरमिती सालाही मारिआ कालु जमकंकर भुइअंगा ॥ १ ॥ रहाउ ॥

हरि हरि गुर महि भगति रखाई ॥ गुरु तुठा सिख देवै मेरे भाई ॥ २ ॥

खंड ३ [५५]

हउमै करम किछु बिधि नही जाणै ॥ जिउ कुंचरु नाइ खाकु सिरि छाणै ॥ ३ ॥
जे वड भाग होवहि वड ऊचे ॥ नानक नामु जपहि सचि सूच ॥ ४ ॥ ७ ॥ ५९ ॥

(श्री. गु. ग्रं. सा. ३६७)

शब्दार्थ : वेलि – वेल; वधाई – वाढली; रसक – रसदार; रसाई – स्वादिष्ट; अनत – अनंत; तरंगा – तरंगा; सालाही – स्तुती करणे; मारिआ – मारले; कालु – काळ; कंकर – दास, दूत; भुइअंगा – साप; तुठा – संतुष्ट; सिख – शिष्य; हउमै – अहंकाराने; देवै – देतो; किछु बिधि – कोणताच विधी; कुंचरु – हत्ती; नाइ – स्नान; खाकु – माती; सिरि छाणै – डोक्यावर घेतो; होवहि – होतात; सूचे – पवित्र.

भावार्थ : गुरुमुख असलेला भक्त प्रभुनामरूपी वेल लोकांच्या कल्याणासाठी वाढवतात. त्या वेलाला आत्मिक गुणांची रसदार मधूर फळे लागतात. ॥ १ ॥ प्रभुनामाच्या स्मरणाने मनात आत्मिक आनंदाचे अनंत तरंग निर्माण होतात. सतगुरूच्या विचाराप्रमाणे वागून प्रभूची स्तुती केल्याने, प्रभुनामाचा जप केल्याने तू कालरूपी सर्पाचा व यमराजांच्या दूतांचा नाश करशील. ॥ १ ॥ रहाउ ॥ हे मित्रा ! प्रभुभक्तीचा ठेवा प्रभूने सतगुरूपाशी ठेवला आहे. शिष्याच्या सेवेने सतगुरू संतुष्ट होऊन त्यास तो प्रभुनामाचा ठेवा देतो. ॥ २ ॥ जो अहंकाराच्या प्रेरणेने धर्मकार्य करतो, त्यास जीवनाचा खरा अर्थच समजलेला नसतो. ज्या प्रमाणे हत्ती स्नान केल्यानंतर आपल्या मस्तकावर माती थापून घेतो, त्याप्रमाणे तो जीव प्रभूची आराधना करूनही कर्मकांड करून अहंकाराची माती मस्तकी धारण करतो. ॥ ३ ॥ नानक सांगतात, महाभाग्यशाली जीव प्रभुनामाचे स्मरण करून सत्यरूप प्रभू परमात्म्याशी एकरूप होऊन पवित्र जीवन जगतो. ॥ ४ ॥ ७ ॥ ५९ ॥

॥ आसा महला ४ ॥

हरि हरि नाम की मनि भूख लगाई ॥ नामि सुनिऐ मनु त्रिपतै मेरे भाई ॥ १ ॥

नामु जपहु मेरे गुरसिख मीता ॥

नामु जपहु नामे सुखु पावहु नामु रखहु गुरमति मनि चीता ॥ १ ॥ रहाउ ॥

नामो नामु सुणी मनु सरसा ॥ नामु लाहा लै गुरमति बिगसा ॥ २ ॥

नाम बिना कुसटी मोह अंधा ॥ सभ निहफला करम कीए दुखु धंधा ॥ ३ ॥

हरि हरि हरि जसु जपै वडभागी ॥ नानक गुरमति नामि लिव लागी ॥ ४ ॥ ८ ॥ ६० ॥

(श्री. गु. ग्रं. सा. ३६७)

शब्दार्थ : त्रिपतै – तृप्त होते; मीता – मित्र; गुरमति – गुरूची शिकवण; चीता – चित्तात; सरसा – प्रसन्न; लाहा – लाभ; बिगसा – विकास होतो; कुसटी – कुष्ठरोग; निहफल – निष्फल; धंधा – मायाजाल; जसु – यश; वडभागी – महाभाग्यवान; लिव लागी – एकाग्र झाले.

भावार्थ : हे मित्रा ! माझ्या मनाला सदैव प्रभुनामांची भूक लागलेली असते. प्रभू परमात्म्याचे गुणगान ऐकून माझे मन तृप्त होते. ॥ १ ॥ हे माझ्या गुरुबंधू ! तूही प्रभुनामाचा जप कर, प्रभुनामात मग्न राहून तू आत्मिक आनंद प्राप्त कर. मनात सदैव प्रभुनाम धारण कर, सतगुरूचा उपदेश चित्तात धारण कर ॥ १ ॥ रहाउ ॥ सततच्या प्रभुनामाच्या श्रवणाने मन प्रसन्न होते. सतगुरूच्या उपदेशाने प्रभुनामाची प्राप्ती होते व जीवाचा आत्मिक विकास होतो. ॥ २ ॥ प्रभुनामविहीन व्यक्ती मोहमायेत अडकून पडल्याने कुष्ठरोग्याप्रमाणे हीन जग जगतो. त्याचे प्रत्येक कार्य अयशस्वी होते. तो मोहमायेच्या मायाजालात अडकून दुःखी जिणे जगतो. ॥ ३ ॥ भाग्यवान जीव प्रभू परमात्म्याचे यशोगीत गातो. सतगुरूच्या उपदेशाप्रमाणे आचरण केल्याने त्यास प्रभुनामाची गोडी लागते व तो सदैव त्यातच तल्लीन होऊन राहतो. ॥ ४ ॥ ८ ॥ ६० ॥

खंड ३ [५६]

महला ४ रागु आसा घरु ६ के ३ ॥

१ ओअंकार सतिगुर प्रसादि ॥

ईश्वर एकच आहे. तो ओंकारस्वरूप आहे. सतगुरुकृपेने तो प्राप्त होतो.

हथि करि तंतु वजावै जोगी थोथर वाजै बेन ॥
गुरमति हरि गुण बोलहु जोगी इहु मनूआ हरि रंगि भेन ॥ १ ॥
जोगी हरि देहु मती उपदेसु ॥
जुगु जुगु हरि हरि एको वरतै तिसु आगै हम आदेसु ॥ १ ॥ रहाउ ॥
गावहि राग भाति बहु बोलहि इहु मनूआ खेलै खेल ॥
जोवहि कूप सिंचन कउ बसुधा उठि बैल गए चरि बेल ॥ २ ॥
काइआ नगर महि करम हरि बोवहु हरि जामै हरिआ खेतु ॥
मनूआ असथिरु बैलु मनु जोवहु हरि सिंचहु गुरमति जेतु ॥ ३ ॥
जोगी जंगम खिसटि सभ तुमरी जो देहु मती तितु चेल ॥
जन नानक के प्रभ अंतरजामी हरि लावहु मनूआ पेल ॥ ४ ॥ ६ ॥ ६१ ॥

(श्री. गु. ग्रं. सा. ३६८)

शब्दार्थ : हथि करि - हाती धरून; तंतु - तंतुवाद्य एकतारी; वजावै - वाजवतो; जोगी - योगी; थोथर - व्यर्थ; वाजै - वाजते; बेन - वीणा; बोलहु - बोलतो; इहु - हे; मनूआ - मन; भेन - भिजून जातो, रंगून जातो; देहु - दे; वरतै - व्याप्त; तिसु - त्याच्या; आदेसु - नमस्कार; गावहि - गातो; राग - संगीतातला राग; भाति - प्रकारचे; जोवहि - जोपासणे; कूप - विहीर; सिंचन कउ - भिजवण्या करिता; चरि - चरतात, खातात; बेल - वेल, पीक; काइआ - देह; महि - मध्ये; करम हरि - प्रभुनामरूपी कर्म; बोवहु - पेरा; जामै - उगवते; हरिआखेतु - हिरवेगार शेत; असथिरु - स्थिर; जेतु - साहाय्याने; खिसटि - सृष्टी; तुमरी - तुझी; देहु - देतोस; मति - बुद्धी; तंतु - त्याप्रमाणे; चले - चालते; अंतरजामी - अंतर्धामी; लावहु - आण; पेल - प्रेरित करून,

भावार्थ : हे योगी ! तू हाताने एकतारी चांगली वाजवतो आहेस; पण मनाची वीणा मात्र बेसूर वाजत आहे. भाव असा की योगी योगमार्गाच्या बाह्यात्कारी क्रिया करत असला तरी मनाचे संकल्प-विकल्प चालूच आहेत. मन अद्याप स्थिर झालेले नाही. तू सतगुरूकडून मार्गदर्शन घेऊन प्रभू परमात्म्याचे गुणगान कर आणि हे योगी, तुझे मन प्रभुभक्तीच्या रंगात पूर्णपणे भिजून जाऊ दे. ॥ १ ॥ हे योगी ! तूच तुझ्या मनाला प्रभूच्या नामस्मरणाची सवय लाव. युगानुयुगे जो प्रभू परमात्मा ह्या चराचर सृष्टीस व्यापून राहिला आहे त्याला माझा नमस्कार असो ! ॥ १ ॥ रहाउ ॥ तू नाना रागांत प्रभू परमात्म्याचे गुण गातोस; पण तुझे मन मात्र मोहमायेत अडकून भलतीकडेच धावत असते. मनाचे संकल्प-विकल्पाचे खेळ चालूच असतात. हे म्हणजे अस होतेय की शेतकरी विहिरीतून पाणी उपसून शेताला देतो, पण त्याचे बैल आलेले पीक खाऊन टाकतात. ॥ २ ॥ हे योगी ! तू ह्या शरीररूपी शेतात प्रभुनामाचे बी पेरे म्हणजे प्रभुभक्तीचे हिरवेगार शेत तरारून येईल. पण मनरूपी बैलाला एका ठिकाणी बांधून ठेव. मन एकाग्र व स्थिर कर आणि प्रभुसतगुरूकडून प्राप्त झालेल्या प्रभुनामरूपी जलाचे सिंचन कर म्हणजे तुझे शरीररूपी शेत प्रभुकृपेने हिरवेगार होऊन प्रभुभक्तीचे पीक तरारून येईल. ॥ ३ ॥ हे प्रभो योगी, जंगम आदी सारी सृष्टी तूच निर्माण केली आहेस. तू ज्या मार्गाने ह्या सृष्टीस चालवतोस त्याच मार्गाने ती चालते. हे अंतर्धामी प्रभू, तू माझ्या मनाला प्रेरित करून तुझ्याशी त्याला एकरूप करून घे. ॥ ४ ॥ १ ॥ ६१ ॥

खंड ३ [५७]

॥ आसा महला ४ ॥

कब को भालै घुंघरू ताला कब को बजावै रबाबु ॥
आवत जात बार खिनु लागै हउ तब लगु समारउ नामु ॥ १ ॥
मेरै मनि ऐसी भगति बनि आई ॥
हउ हरि बिनु खिनु पलु रहि न सकउ जैसे जल बिनु मीनु मरि जाई ॥ १ ॥ रहाउ ॥
कब कोऊ मेलै पंच सत गाइण कब को राग धुनि उठावै ॥
मेलत चुनत खिनु पलु चसा लागै तब लगु मेरा मनु राम गुन गावै ॥ २ ॥
कब को नाचै पाव पसारै कब को हाथ पसारै ॥
हाथ पाव पसारत बिलमु तिलु लागै तब लगु मेरा मनु राम सम्हारै ॥ ३ ॥
कब कोऊ लोगन कउ पतीआवै लोकि पतीणै ना पति होइ ॥
जन नानक हरि हिरदै सद धिआवहु ता जै जै करे सभु कोइ ॥ ४ ॥ १० ॥ ६२ ॥

(श्री. गु. ग्रं. सा. ३६८)

शब्दार्थ : भालै – शोधू; बजावे – वाजवू; रबाबु – तार वाद्य; आवत जात – येण्या जाण्यात; बार – वेळ लागतो; खिनु – क्षण; थोडा वेळ; तब लगु – तोपर्यंत; समारउ – स्मरण करणे; नामु – प्रभुनाम; खिनु पलु – क्षणभरही; रहिन सकउ – राहू शकत नाही; कोउ – कोणी; मेलै – जुळविल, मेळ घालील; गाइण – गाणे; धुनि – ध्वनी; चसालागै – वेळ लागतो; को – कोणी; बिलमु – विलंब; तिलु – तिळभर; सम्हारे – स्मरण करतो; पतीआवै – प्रसन्न करणे; पति – पत, प्रतिष्ठा; हिरदै – हृदयात; सद – सदैव; धिआवहु – ध्यान करा; ता – तेव्हा; जै जै करे – जय जयकार करतात; सभु कोइ – सर्वजण.

भावार्थ : मी तालासाठी घुंघरू शोधण्यात आणि रबाब वाजवण्यात किती वेळ वाया दवडू? शोधाशोध करण्यात थोडा फार वेळ लागणारच ना? मग तो पर्यंत मी प्रभुनामाचे का स्मरण करू नये? ॥ १ ॥ माझ्या मनात प्रभुभक्तीची एवढी मोठी ऊर्मी उत्पन्न झाली आहे, की जसा मासा पाण्याशिवाय क्षणभर जगू शकत नाही, तसा मी प्रभुनामाशिवाय क्षणभर, पळभरही राहू शकत नाही. ॥ १ ॥ रहाउ ॥ तंतुवाद्याच्या पाच तारा जुळवण्यात, वाद्यांचा मेळ जुळवण्यात, रागाच्या सुरांचा मेळ बसवण्यात काही वेळ तर निश्चितच लागणार. तो पर्यंत माझे मना, तू रामनामाचे स्मरण कर. ॥ २ ॥ पायाचे व हाताचे आविर्भाव करत किती वेळ नर्तन करावे? त्यालाही काही तिळमात्र का होईना वेळ लागणारच ना? तो पर्यंत माझ्या मना, तू रामनामाचे स्मरण कर. ॥ ३ ॥ कुठपर्यंत मी लोकांची मनधरणी करू? लोकांना प्रसन्न करून पतप्रतिष्ठा प्राप्त होत नाही. नानक सांगतात, हे जीव ! तू तुझ्या अंतःकरणात सदैव प्रभुनामाचे स्मरण कर त्यामुळे सगळे तुझा जयजयकार करतील. ॥ ४ ॥ १० ॥ ६२ ॥

॥ आसा महला ४ ॥

सतसंगति मिलीऐ हरि साधू मिलि संगति हरि गुण गाइ ॥
गिआन रतनु बलिआ घटि चानणु अगिआनु अंधेरा जाइ ॥ १ ॥
हरि जन नाचहु हरि हरि धिआइ ॥
ऐसे संत मिलहि मेरे भाई हम जन के धोवह पाइ ॥ १ ॥ ॥रहाउ ॥

खंड ३ [५८]

हरि हरि नामु जपहु मन मेरे अनदिनु हरि लिव लाइ ॥
जो इछहु सोई फलु पावहु फिरि भूख न लागै आइ ॥ २ ॥
आपे हरि अपरंपरु करता हरि आपे बोलि बुलाइ ॥
सेई संत भले तुधु भावहि जिन्ह की पति पावहि थाइ ॥ ३ ॥
नानकु आखि न राजै हरि गुण जिउ आखै तितु सुखु पाइ ॥
भगति भंडार दीए हरि अपुने गुण गाहकु वणजि लै जाइ ॥ ४ ॥ ११ ॥ ६३ ॥

(श्री. गु. ग्रं. सा. ३६८)

शब्दार्थ : सतसंगति – सत्संगत; गिआनरतनु – ज्ञानरत्न; बलिआ – प्रदीप्त; घटि – हृदयात; चानणू – प्रकाश; अगिआनु – अज्ञानाचा; अंधेरा – अंधार; जाइ – जातो; हरि जन – प्रतिदिन; इछहु – इच्छा, इच्छित; पावहू – प्राप्त होते; फिरि – परत; अपरंपरु – अपार प्रभू परमात्मा; बोलि – बोलून; बुलाइ – बोलायला लावतो; सेइ – तेच; तुधु – तुला; पति – पत, प्रतिष्ठा; पावहि थाइ – स्वीकारतोस; आखि – उच्चारून सांगून; न राजै – तृप्ती होत नाही. जिउ – जितके; आखै – वर्णन करावे; तितु – तितके; भगती – भक्ती; भंडार – खजिना; दीए – देतो; गाहकु – ग्राहक; वणजि – विकत घेतात.

भावार्थ : हे बंधू ! तू सदैव संतसंगतीत राहून त्यांच्या बरोबर प्रभू परमात्म्याचे गुणगान गा. संतसंगतीत प्रभूचे गुणगान केल्याने तुझ्या अंतःकरणात ज्ञानरूपी प्रकाश पसरेल. त्या प्रकाशाने तुझ्या अंतःकरणातील अज्ञान अंधकार दूर होईल. ॥ १ ॥ हे प्रभू ! परमात्म्याच्या सेवकांनो, तुम्ही सदैव प्रभुनामात तल्लीन होऊन नाचत राहा. जर मला असे संत-सज्जन भेटले तर मी त्यांचे चरण धुवीन. ॥ १ ॥ रहाउ ॥ हे मना ! तू सदैव हरी हरी असा प्रभुनामाचा जप करून प्रभू परमात्म्याच्या ध्यानात निमग्न होऊन राहा. त्यामुळे तुझ्यावर प्रभुकृपा होऊन तुझ्या सर्व इच्छा पूर्ण होतील. मग परत तुला कधीही मोहमायेची, संसारातील नश्वर सुखाची भूक लागणार नाही. ॥ २ ॥ हे प्रभू परमात्मा ! तुझे गुण अपार आहेत. तुझे सामर्थ्यही अपार आहे. तूच साऱ्या सृष्टीचा सृजनकर्ता आहेस. तू स्वतः बोलतोस व भक्तांनाही बोलावयास लावतोस. हे प्रभो ! तेच संत चांगले जे तुला आवडतात. त्यांचा तू स्वीकार करून त्यांना तू तुझ्या दरबारात सन्मानित करून प्रतिष्ठा प्राप्त करून देतोस. ॥ ३ ॥ नानक सांगतात, प्रभू परमात्म्याची स्तुती केली तरी मनाची तृप्ती होत नाही. समाधान होत नाही. जो जो प्रभू परमात्म्याची स्तुतिस्तोत्रे गावीत, तो तो आत्मिक आनंद वाढतच जातो. त्या प्रभू परमात्म्याने भक्तीचे भांडार भक्तांसाठी सदैव खुले करून ठेवले आहे. पण ज्याला प्रभूच्या गुणांची, आत्मिक गुणांची पारख आहे असा प्रभूचा सेवक त्यांचे, त्या गुणांना ग्रहण करून तो आपल्या जीवनाचे सार्थक करतो. ॥ ४ ॥ ११ ॥ ६३ ॥

रागु आसा घरु ८ के काफी २ महला ४ ॥

१ ओंअंकार सतिगुर प्रसादि ॥

ईश्वर एकच आहे तो ओंकारस्वरूप आहे सतगुरुकृपेने तो प्राप्त होतो

आइआ मरणु धुराहु हउमै रोईए ॥ गुरमुखि नामु धिआइ असथिरु होईए ॥ १ ॥
गुर पूरे साबासि चलणु जाणिआ ॥ लाहा नामु सु सारु सबदि समाणिआ ॥ १ ॥ रहाउ ॥
पूरबि लिखे डेह सि आए माइआ ॥ चलणु अजु कि कल्हि धुरहु फुरमाइआ ॥ २ ॥
बिरथा जनमु तिना जिन्ही नामु विसारिआ ॥ जूए खेलणु जगि कि इहु मनु हारिआ ॥ ३ ॥
जीवणि मरणि सुखु होइ जिन्हा गुरु पाइआ ॥ नानक सचे सचि सचि समाइआ ॥ ४ ॥ ११ ॥ ६४ ॥

(श्री. गु. ग्रं. सा. ३६९)